

Barcode : 99999990177864

Title -

Author - ..

Language - sanskrit

Pages - 202

Publication Year - 1935

Barcode EAN.UCC-13

Birla Central Library

PILANI (Rajasthan)

Class No. : 5294.4

Book No. : V19V

Accession No. : 40934

REQUEST

IT IS EARNESTLY DESIRED THAT THE BOOK BE HANDLED WITH CARE AND BE NOT MARKED, UNDERLINED OR DISFIGURED IN ANY OTHER WAY, OTHERWISE IT WILL HAVE TO BE REPLACED OR PAID FOR BY THE BORROWER IN THE INTEREST OF THE LIBRARY

LIBRARIAN

The
VIVĀGASUYA
The eleventh Anga of the Jain Canon

वि वा ग सु यं

EDITED
FOR THE USE OF UNIVERSITY STUDENTS
With Introduction, Glossary and Notes

BY
Dr. P. L. VAIDYA
M. A. (CAL.); D. LITT (PARIS)
Professor of Sanskrit and Allied Languages
Noronsjee Wadia College, Poona

SECOND EDITION REVISED

1935

**Printed by Ganesh Kashinath Gokhale, at his Shri Ganesh
Printing Works, 495-496 Shanwar, Poona No. 2, and
Published by Dr. P. L. Vaidya, 12 Connaught Road, Poona-1.**

अनुक्रमणिका

—0—

INTRODUCTION	...	...	...	...	...	i
दुह विवागे						
मियापुत्ते	...	...	...	...	...	३
उज्झियए	...	...	...	...	...	१६
अभग्गसेणे	...	...	...	...	...	२६
सगडे	...	...	...	...	...	३७
बहस्सइदत्ते	...	...	...	...	...	४२
नन्दिवद्धणे (नन्दिसेणे)			...	...	...	४५
उम्बरदत्ते	...	...	...	...	...	५१
सोरियदत्ते	...	...	...	...	...	५६
देवदत्ता	...	...	...	...	...	६२
अञ्जू	...	...	...	...	...	७२
सुह विवागे						
सुवाहू	...	...	...	...	...	७५
इयरे नव	...	...	...	...	...	८१
वर्णकादिविस्तारः	...	...	...	...	...	८५
शब्दकोशः	...	...	...	...	...	९१
NOTES	...	...	...	...	...	149

—————

INTRODUCTION

[FIRST EDITION]

THIS edition of the Vivāgasūya, Sk., Vipākaśrūta, the eleventh Aṅga of the Canon of Śvetāmbara Jains, is designed on the same plan and principles as my editions of the Uvāsagadasāo and other works, and is expected to meet the requirements of the F. Y. Arts students of the Bombay University and students of Prakrits and Jainism in general. There are a few earlier editions of this work, viz., Rai Dhanapati sing Bahadur's edition (Calcutta, 1876), the Āgamodaya Samiti's edition (Surat, 1922), the Bhavnagar edition (1916) and the Baroda edition (1919), but none of them is suited to the requirements of University students, and all of them are now out of print. I therefore thought that a new edition was urgently needed, such as would present a scientifically correct text on the material supplied by the printed editions mentioned above, the commentary of Abhayadeva (C in foot notes), and Mss. of the bare text at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona (A and B). I hope I have succeeded in giving a fairly accurate text of the work in the present edition. I have added a glossary of Prakrit words (Proper names omitted) with their meanings in Sanskrit and English to make the book more useful to the student world. The summary of the text

in this Introduction and the Notes at the end, used conjointly with the Glossary, will, I hope, enable even an average student to master the text thoroughly.

The title Vivāgasuya means a sacred text on the matured fruit (vivāga) of acts, good and bad done in previous life. The work is accordingly divided into two parts, the Duhavivāga, fruits of bad acts, and the Suhavivāga, fruits of good acts. The bad acts, briefly stated according to the present text, consist of disobedience or disregard of any or all the rules of Jain ethics, while the good acts consist of the observance of the same. Each of these types of acts is illustrated by ten narratives. Each narrative describes two human lives of each person in some detail and his subsequent wanderings in the saṃsāra until he attains liberation ; for according to Jain belief, every bhavya soul is destined to attain liberation from saṃsāra, sooner or later. Of the ten persons, whose lives are described in the first part of the work, eight are men and two women, and those in the second part are all men.

1. There lived in Miyaggām prince Vijaya and his consort Miyādevī. During pregnancy Miyādevī suffered terrible physical pain as well as neglect from her husband. She thought that her misfortune was due to the child in the womb, and hence tried to effect abortion, but did not succeed. When the child was born, it was nothing but a lump of flesh with cavities at the places of sense-organs. The child suffered, since birth, from a disease called Agnika, the all-consuming power of digestion, and whatever food the child consumed was soon digested and turned into pus and blood which

also it devoured later. The mother dared not expose to public view such a child, and hence brought it up secretly in the cellar of her house. The child was named *M i y ā p u t t a* (§ 25-29).

One day when *Mahāvira* was on a visit to *Miyaggāma*, a blind beggar, led by his friend with a staff, went to listen to his discourse. *Indrabhūti Gautama*, the senior most pupil of *Mahāvira* noticed his presence there, and asked his Master if there lived a person more miserable than the blind man in the congregation. *Mahāvira* replied in the affirmative and asked *Indrabhūti* to see the son of *Miyādevī* (§ 9-13).

When *Indrabhūti* reached the house of *Miyādevī* and expressed his desire to see her son, she presented her four younger sons to him. *Indrabhūti*, however, wanted to see her son *Miyāputta* whom she had been nursing in secret. She was surprised to know from *Indrabhūti* that *Mahāvira*, by his divine power, was able to learn her secret. She then led *Indrabhūti* to the place where *Miyāputta* was kept. She gave food to the child which it immediately devoured and digested as mentioned above. *Indrabhūti* then thought that he saw with his own eyes a creature born in hell. He then returned to his Master and asked him who the boy was in his previous birth, and as a result of what deeds he suffered the miseries in his present life. *Mahāvira*, then, gave the account of *Miyāputta's* previous life (§ 14-19).

There lived in a small district town *Vijayavaddhanāna*, a district officer, *Ikkāl* by name, of king *Dhanavai* of *Sayaduvāra*. This *Ikkāl* had five hundred villages under his charge. He was impious,

and oppressed people under his charge in various ways,—by heavy taxation, threats of setting their houses on fire, robbing their houses etc. Once he suffered from all the sixteen kinds of diseases, and called in doctors for treatment. The doctors treated him with all kinds of medicines, but to no purpose. He suffered long from his miseries, died, and was born in hell. In the subsequent life he was born as the son of Miyādevī, and for his wicked deeds of the past life, became deformed, deaf and dumb, almost like a ball of flesh (§ 20–24).

Indrabhūti then asked his Master about the future transmigration of the soul of Miyāputta. He would be born, the Master said, as a lion, then a reptile, then a bird and so on through various species of lower animals and plants, then a bull and finally a merchant's son. There he would learn the Jain ethics, take up the vows, become a monk, and after death a god in the first heaven. In his next life he would be born in a rich family in the Mahāvideha country where he would become a monk and attain liberation (§ 31).

2. There lived in Vāṇiyagāma a merchant Vijayamitta and his wife Subhaddā. Many of her children were still-born. So, once, when a son was born to her, she left the child on the dunghill for some time and brought it back later, probably on account of some superstition of the age that the child thrown on the dunghill and brought back had a longer lease of life. The boy was named Ujjiyaa (Sk., Ujjhitaka, a b a n d o n e d) because he was left on a dunghill. Now Vijayamitta, his father, went on a voyage in his ship with merchandise, but lost his life in shipwreck. His

neighbours snatched away all his wealth they could lay their hands on. The mother died of grief for the loss of her husband and of her fortune. On her death, the boy, Ujjhiyaa, was driven out of his home, became addicted to vices like gambling, women and wine. He once fell in love with a courtesan of the place named Kāmajjhayā who was a kept mistress of the king. The boy used to visit the courtesan secretly, but once the king discovered him at her house and ordered his men to execute him in public (§46-53). When the boy was being led to the place of execution Indrabhūti saw him and asked his Master why the boy suffered such miseries and who he was in his previous birth. Then Mahāvira said (§37-38):—

There lived in Hastināpura a hunter, Bhīma by name, and his wife Uppalā. In her pregnancy she felt a desire to eat preparations of the flesh of cows, calves and bulls, and to drink spirituous liquors. As her longings remained unsatiated, she became pale and depressed at heart. Her husband inquired what the matter was, and on learning from her her desires, proceeded to the cowpen of the city, killed many animals, and offered to his wife what she wanted. Uppalā gave birth to a son in due course. The boy shrieked so loudly at the time of his birth, that animals in the city were frightened by the cry. The boy was on that account named *Gottāsaa*, Sk. *Gotrāsaka*, the terror of cattle. The boy grew up and came of age when his father died. The king made him the chief of hunters in the kingdom. Then *Gottāsaa* used to enjoy the flesh of many animals, young and old, and also to drink liquors. As a result of these

wicked acts, he was born in hell, and in a subsequent life, became Ujjhiyaa, the son of Vijayamitta and Subhaddā as stated above (§ 39-45). Ujjhiyaa was impaled at the command of the king. After many wandering in various species, he was destined to be born in the courtesan's family as a boy who was to be a eunuch. In his further wanderings in hell and elsewhere, he was destined to be born a buffalo, thereafter a merchant's son, where he would acquire the right knowledge, become a monk, be born in heaven, again on earth in a rich family and finally would attain liberation (§ 54-55)

3. There lived in the town of Purimatāla, king Mahābala. On the frontier of his kingdom there was a settlement of robbers whose head was Vijaya. He used to harass the country of the king in every way. His wife Khandasirī had a queer longing during her pregnancy that she should dress herself and her female associates as men equipped with arms and missiles, and wander at will in the forest. Her husband allowed the fulfilment of her longings after which she gave birth to a son who was named Abhaggasena. The boy was brought up with due care and in course of time attained youth (§ 57-61, 68-71). After some time Vijaya, the robber-chief, died ; his son, Abhaggasena succeeded to that office and continued to harass the country like his father. The people approached king Mahābala for help who ordered his army to march against Abhaggasena. His followers however, attacked the army before it could reach the forest and was ultimately routed. The commander of the army, finding it impossible.

to hold out against robbers, returned to the capital and reported that Abhaggasena could not be captured in war, but may be by peaceful negotiations, tributes or treachery. The king then built a huge building, arranged for a ten-day's fair in the capital with unrestricted and free admission to places of amusements. The report about the festival reached Abhaggasena who agreed to visit Purimatāla and be the guest of the king. The king received him cordially, gave him several presents and placed the newly built palace at his disposal. The king then asked his men to close the city gates caught Abhaggasena and ordered his execution. Indra-bhūti saw him on his way to the place of execution, and asked his Master who he was and what he did in his previous birth to deserve such punishment. Mahāvīra then said (§ 72-85) :—

There lived in the city of Purimatāla, Ninnaa, Sk. Nirnaya, lawless, a dealer in eggs of birds. He engaged several men to collect eggs and to sell to the public several dishes of eggs, and himself enjoyed them. As a result of this wicked act he was born, in the next birth, in the third hell, and after that as Abhaggasena the chief. (§ 65-67). Mahāvīra continued further that after having met his death from the hands of royal officers, Abhaggasena's soul was destined to be born in several species of lower animals and creatures of hell, and after a very long period, as a human being, a monk, and be finally liberated (§ 86).

4. There lived in the city of Sāhañjanī a merchant named Subhadda and his wife Bhaddā who lost several of her children in their early childhood. When once a son was born to her, she kept the

child under a cart and then brought it back, probably on account of a superstition that such a child had long life. The boy was named Sagada, Sk. Śakata, whom the parents brought up with care. Once the merchant Subhadda went on a voyage and died in a shipwreck. His neighbours took away all his belongings. Bhaddā, on hearing the news of her husband's death and the loss of her fortune, died of broken heart. The boy Sagada was turned out of his house, fell in bad company and lived with a courtesan named Sudsrisanā who was a kept mistress of Susena, the king's minister. The minister turned him out, but he visited the courtesan secretly. When his visits became known to Susena, he got angry, caught him and brought him before the king who ordered his execution by making him embrace the red-hot image of a woman. Indrabhūti saw him being led to the place of execution, asked his Master who he was and what he did in his past life to deserve such punishment. Thereupon Mahāvira said (§ 87-92, 95-98):—

There lived in the town of Chagalapura a shepherd named Chaniya. He had animals in hundreds and thousands in his pen as also several men to tend them. He used to kill many of these animals every day, make dishes of the meat and sell them to the public, and himself enjoyed the same. As a result of this wicked act, he was born, in his next birth, in the fourth hell, and after that as Sagada (§ 93-94). Mahāvira continued further that Sagada and Sudarisanā would be born as twins and would be named, Sudarisana and Sudarisanā in the Mātanga family. Sudarisana would love his sister in that birth, and they would

live as man and wife. As a result of this wicked act, Sudarisana would be born in hell, and would go through a series of births amongst lower animals. He would finally be born in a merchant's family, and after becoming a monk, would attain liberation (§ 99-100.)

5. There lived in the town of Kosambi king Udāyana and queen Paumāval. His family priest, Bahassaidatta, son of Somadatta and Vasudattā, was his friend from boyhood and was so intimate with the king that he had free access to any place in the royal household at any hour. He got into criminal intimacy with the queen, which became known to the king. The king immediately ordered that Bahassaidatta should be impaled in public. Indrabhūti saw him in that plight and asked his Master who he was and what he did in his previous birth to deserve such punishment. Thereupon Mahāvīra said (§ 101-105, 110-112):—

There lived in the town of Savvaobhadda a king, Jiyasattu by name. His family priest, Mahesaradatta, was well-versed in the Vedic lore and used to offer human victims at sacrifices at regular intervals. He would take out the heart of the victims and offer it to the fire with the result that the king's enemies were routed or destroyed. This Mahesaradatta died and was born in the fifth hell. In his next birth he was born as Bahassaidatta, and for his wicked acts was punished by Udāyana (§ 106-108). Mahāvīra said further that the soul of Bahassaidatta would be born in various species of lower animals, then a human being, and ultimately attain liberation as Miyāputta did (§ 113).

6. There lived in the town of Mathurā a king Siridāma by name. His son was called Nandivaddhana or Nandiseṇa. The king had in his service a barber, Citta by name, who was his trusted friend and had free access to every place in the royal household. One day prince Nandivaddhana called the barber and asked him to thrust a razor-blade in the neck of the king, for doing which he promised the barber half the share of the kingdom. The barber was terrified of the consequences of such a deed on his part, and communicated to the king the intention of his son to kill his father. The king got angry and ordered his son's execution. Indrabhūti saw him in that plight and asked his Master who this Nandiseṇa was and what he did in his previous life to deserve this fate. Mahāvira thereupon said (§ 114-118, 123-125) :—

There lived in the town of Sīhapura a king Siharaha by name. He appointed Dujjohana as his jailor who kept in the jail a large number of implements for torturing the convicts. He tortured offenders in various ways, and, as a result of his wicked deeds, was born in the sixth hell (§ 119-122). Mahāvira said further that the soul of Nandiseṇa would migrate as Ujjhiyaa did and finally attain liberation (§ 126).

7. There lived in the town of Pāḍalisanda a merchant, Sāgaradatta by name. His wife Gangadattā lost all her children in their childhood. She was in a depressed mood on this account, and once asked her husband's permission to seek the favour of a neighbouring Yakṣa, Umbaradatta, to have a son. She worshipped the image of the Yakṣa, promised several presents to the deity if she got a son

and obtained the desired favour. The son was named Umbaradatta and was brought up with care. Once Sāgaradatta went on a voyage, but lost his life in a shipwreck and also his fortune. The boy was turned out of his house like Ujjhiyaa. Once he suffered from several diseases simultaneously like asthma and leprosy. He was seen wandering in the city in that plight by Indrabhūti who asked his Master about Umbaradatta in the usual way. Mahāvīra then said (§ 127-133, 139-142) :—

There lived in Vijayapura a physician named Dannantari, who was well-versed in all the branches of the science of medicine. He used to prescribe to his patients meat preparations and himself enjoyed them. As a result of these acts he was born in hell and thereafter as Umbaradatta (§ 134-136). His further wanderings in the saṃsāra were similar to those of Miyāputta (§ 143).

8. There lived in Soriyapura a fisherman, Samuddadatta by name, and his wife Samuddadattā. They had no son, but by the favour of Yaska Soriyadatta, they got one whom they named Soriyadatta. This boy succeeded his father as the chief fisherman of the place and used to catch fish from the river Yamunā. His business was to sell the fish to the public and he himself enjoyed dishes of fish. Once a fish-bone got into his throat which nobody was able to take out. Soriyadatta suffered terribly on this account when Indrabhūti happened to see him in the plight. He asked his Master who that Soriyadatta was and what he did in his past life to deserve his miserable fate. Mahāvīra then said (§ 144-148, 152-156) :—

There lived in Nandipura a king named Mitta. He had under his patronage a cook named Siriya. This Siriya employed several hunters and fishermen to catch animals, birds and fish, and sold meat dishes to the public. As a result of these wicked acts he was born as fisherman Soriyadatta and suffered miseries as mentioned above (§ 140-151). Mahāvira said further that the soul of Soriyadatta would have future migrations as in the case of Miyāputta and would finally attain liberation (§ 157).

9. There lived in the town of Rohidaa a householder Datta and his wife Kanhasirī. They had a beautiful daughter Devadattā. When Devadattā was playing with a golden ball she was seen by king Vesamanadatta who asked his men to inquire whose daughter she was. On getting this information he proposed to Datta that he should give her in marriage to his son, Pūsanandi, and Datta accepted the proposal. The marriage was accordingly celebrated with due pomp. In course of time Pūsanandi succeeded to the throne of his father. He was devoted to his mother so much that he would not take food or drink before his mother had taken it. Devadattā did not like this, and one night she killed her mother-in-law by means of a red hot iron bar. When the king came to know of it, he ordered that queen Devadattā should have her ears and nose cut off and then be impaled publicly. Indrabhūti saw her in that plight and asked his Master who she was and what she did in her past life to deserve such punishment. Thereupon Mahāvira said (§ 158-161-173-185) :—

There lived in the town of Supaitṭha a king Sihasena. He was married to five hundred princesses by his father, but used to love only one of them named Sāmā. The mothers of the remaining four hundred and ninety-nine queens conspired and decided to kill Sāmā some how. The plot however was soon discovered by the king, who put all these ladies and their daughters in one palace and set it on fire one night. As a result of this wicked act, king Sihasena was born in the sixth hell and after that as Devadattā. (§ 162-172). Mahāvira said further that she would have the same course of transmigration as Miyāputta (§ 186.)

10. There lived in Vaddhamānpura a king Vijayamitta by name. In the same city lived a merchant Dhanadeva and his wife Piyangu. They had a beautiful daughter Añjū. Once the king, while returning from his ride on horseback, saw this girl, fell in love with her, and asked her father to give her to him in marriage. The father accepted the proposal of the king and the girl was married to him with great pomp. Once queen Añjū suffered terribly from vaginal pain which no physician was able to cure. Indrabhūti saw her, asked his Master who she was and what she did in her previous life to deserve such sufferings. Thereupon Mahāvira said (§ 187-189, 192-194). :—

There lived in the town of Indapura, a courtesan named Pūdhavisiri. She used to bring under her influence many persons such as princes, officers, etc. She died and, on account of her wicked deeds, was born in the sixth hell after which she was born as Añjū (§ 190-191). Mahāvira said that her soul

would go through the same course of transmigration as Devadattā and attain liberation. (§ 195).

On reading the above ten narratives, a non-Jain reader might ask, why persons so wicked at least in two human lives ever attained liberation. The reply is that it is almost an article of faith with the Jain metaphysicians that almost every soul is bhavya, i. e., destined to attain liberation from saṃsāra sooner or later; the gift of a human life is so precious that it should be used only to lessen the duration of saṃsāra which can be done by the right use of opportunities, by observing ethical rules and by leading a pious and virtuous life. Licentious life only retards the spiritual progress and lengthens the duration of saṃsāra. This is the reason why the Jains insist on the right use of human life and opportunities afforded by it.

The second part of the work also contains ten narratives dealing with the righteous life of ten persons. Of these only the first is given in full and the rest in bare outline.

There lived in the city of Hatthisīsa a king named Adināsattu and his queen Dhārīṇī. She saw a lion in dream, conceived and in due course gave birth to a son who was named Subāhu. Prince Subāhu was brought up and educated with due care, and in course of time attained youth, and was married to five hundred princesses. When once Mahāvīra was on a visit to the town, king Adināsattu and prince Subāhu went out to pay their respects to him, listened to his sermon, and prince Subāhu was so delighted by it that he immediately took the vows. Indrabhūti saw the magnificence of Subāhu's fortune and asked his master who he was

and what he did in his previous life to deserve such splendid royal fortune. Thereupon Mahāvīra said (§ 197-201):—

There lived in Hatthināpura a householder Sumuḥa by name. One day a band of Dhammaghosa monks visited the town and wandered from house to house on their begging tour. One of the monks, Sudatta by name, entered the house of the householder Sumuḥa who received him well and offered him plenty of alms. When good and pure alms were offered to this good monk by Sumuḥa with the best intention, the duration of his Samsāra was lessened, he was destined to be always born as a human being, and there appeared five miraculous things in his house such as shower of gold etc. In his following birth Sumuḥa was born as prince (§ 201-207). Indrabhūti asked his Master further whether Subāhu was destined to be a monk in this life. Mahāvīra replied 'yes,' and in fact he did one day become a monk under the Order of Mahāvīra. Then after studying the eleven sacred books he practised austerities, was destined to be born from heaven to heaven with human life between two heavenly lives, till at last he would attain liberation (§ 208-213).

The narratives of other persons are so similar to the story of Subāhu that we can have these merely by substituting different names of persons and places for those occurring in the story of Subāhu.

POONA
June 1933

}

P. L. VAIDYA

—————

PREFACE TO THE SECOND EDITION

I have availed myself of the opportunity of the second edition to revise the text and notes thoroughly.

March 1935

P. L. VAIDYA

॥ विवागसुयं ॥

पढमे सुयकखन्धे

I

तेणं कालेणं तेणं समणं चम्पा नामं नयरी होत्था ।
वण्णओ । पुण्णभदे चेइए ॥ १ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं समणस्स भगवओ महावीरस्स
अन्तेवासी अज्जसुहम्मे नामं अणगारे जाइसंपन्ने, वण्णओ,
चउद्दमपुव्वी चउनाणोवगए पञ्चहिं अणगारसएहिं सद्धि सं-
परिवुडे पुव्वाणुपुव्वि, जाव जेणेव पुण्णभदे चेइए, अहापडि-
रूवं जाव विहरइ । परिसा निग्गया । धम्मं सोच्चा निसम्म
जामेव दिसिं पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया ॥ २ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं अज्जसुहम्मअन्तेवासी अज्ज-
जम्बूनामं अणगारे सत्तुस्सेहे, जहा गोयमसामी तहा, जाव
झाणकोट्ठो^० विहरइ । तए णं अज्जजम्बू नामं अणगारे जाय-
सड्डे जाव जेणेव अज्जसुहम्मे अणगारे तेणेव उवागए
तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, २ वन्दइ नमंसइ, २
जाव पज्जुवासइ, २ एवं वयासी‘—’ जइ णं, भन्ते, समणेणं
भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं दसमस्स अङ्गस्स पण्हा-
वागरणाणं अयमट्ठे पन्नत्ते, एक्कारसमस्स णं, भन्ते, अङ्गस्स
विवागसुयस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते ?” ॥ ३ ॥

तए णं अज्जसुहम्मे अणगारे जम्बुं अणगारं एवं वयासी—
 “एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स
 अङ्गस्स विवागसुयस्स दो सुयक्खन्धा पन्नत्ता । तं जहा—
 दुहविवागा य सुहविवागा य ” । “ जइ णं, भन्ते, समणेणं
 जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स अङ्गस्स विवागसुयस्स दो सुय-
 क्खन्धा पन्नत्ता । तं जहा—दुहविवागा य सुहविवागा य,
 पढमस्स णं, भन्ते, सुयक्खन्धस्स दुहविवागाणं समणेणं
 जाव संपत्तेणं कइ अज्झयणा पन्नत्ता ? ” ॥ ४ ॥

तए णं अज्जसुहम्मे अणगारे जम्बुं अणगारं एवं वयासी—
 “एवं खलु, जम्बू, समणेणं.....आइगरेणं तित्थगरेणं जाव
 संपत्तेणं दुहविवागाणं दस अज्झयणा पन्नत्ता, तं जहा—
 मियापुत्ते य उज्झयए अभग्ग सगडे बहस्सई नन्दी ।
 उम्बर सोरियदत्ते य देवदत्ता य अञ्ज य ॥ १ ॥ ” ॥ ५ ॥

“ जइ णं, भन्ते, समणेणं.....आइगरेणं तित्थगरेणं जाव
 संपत्तेणं दुहविवागाणं दस अज्झयणा पन्नत्ता । तं जहा—
 मियापुत्ते य जाव अञ्ज य, पढमस्स णं, भन्ते, अज्झयणस्स
 दुहविवागाणं समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्टे पन्नत्ते ? ” तए
 णं से सुहम्मे अणगारे जम्बुं अणगारं एवं वयासी—“ एवं
 खलु, जम्बू ” ॥ ६ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं मियग्गामे नामं नयरे होत्था ।
 वण्णओ । तस्स णं मियग्गामस्स नयरस्स बहिया उत्तरपुर-
 तिथिमे दिसीभाए चन्दणपायवे नामं उज्जाणे होत्था सव्वो-
 उय°... । वण्णओ । तत्थ णं सुहम्मस्स जक्खस्स जक्खा-
 ययणे होत्था चिराईए जहा पुण्णभद्दे ॥ ७ ॥

तत्थ णं मियग्गामे नयरे विजए नामं खत्तिए राया परि-

वसइ । वण्णओ । तस्स णं विजयस्स खत्तियस्स मिया नामं देवी होत्था अहीण°..... । वण्णओ । तस्स णं विजयस्स खत्तियस्स पुत्ते मियाए देवीए अत्तए मियापुत्ते नामं दारए होत्था जाइअन्धे जाइमूए जाइबहिरे जाइपङ्गुले हुंढे य वायव्वे य । नात्थि णं तस्स दारगस्स हत्था वा पाया वा कण्णा वा अच्छी वा नासा वा । केवलं से तेसि अङ्गोवङ्गाणं आगिई आगिइमेत्ते । तए णं सा मिया देवी तं मियापुत्तं दारगं रहस्सियांसि भूमिघरांसि रहस्सिएणं भत्तपाणेणं पडि-जागरमाणी २ विहरइ ॥ ८ ॥

तत्थ णं मियग्गामे नयरे एगे जाइअन्धे पुरिसे परिवसइ । से णं एगेणं सच्चक्खुएणं पुरिसेणं पुरओद्दण्डएणं पगडिज्जमाणे २ फुट्टहडाइडसीसे मच्छियच्चडगरपहकरेणं अग्निज्जमाणमग्गे मियग्गामे नयरे गेहे गेहे कालुणवडियाए विट्ठि कप्पेमाणे विहरइ ॥ ९ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे जाव समोसरिए जाव परिसा निग्गया । तए णं से विजए खत्तिए इमीसे कहाए लद्धेट्ठे समाणे, जहा कूणिए तहा, निग्गए जाव पज्जुवासइ ॥ १० ॥

तए णं से जाइअन्धे पुरिसे तं महया जणसहं जाव सुणेत्ता तं पुरिसं एवं वयासी—“किं णं, देवाणुप्पिया, अज्ज मियग्गामे नयरे इन्दमहे इ वा जाव निग्गच्छइ ?” तए णं से पुरिसे तं जाइअन्धपुरिसं एवं वयासी—“नो खलु, देवाणुप्पिया, इन्दमहे इ वा जाव निग्गच्छइ । एवं खलु, देवाणुप्पिया, समणे जाव विहरइ, तए णं एए जाव निग्गच्छन्ति” तए णं से अन्धपुरिसे तं पुरिसं एवं वयासी—“गच्छामो णं

देवाणुप्पिया, अग्गे वि समणं भगवं जावं पज्जुवासामो ” ।
 तए णं से जाइअन्धे पुरिसे तेणं पुरओदण्डएणं पुरिसेणं
 पगड्डिज्जमाणे २ जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागए
 तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, २ वन्दइ नमंसइ, २ जाव
 पज्जुवासइ । तए णं समणे भगवं महावीरे विजयस्स खत्ति-
 यस्स तसिंसे य.....धम्ममाइक्खइ, जाव परिसा पडिगया,
 विजए वि गए ॥ ११ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीर-
 स्स जेट्ठे अन्तेवासी इन्दभूई नामं अणगारे जाव विहरइ ।
 तए णं से भगवं गोयमे तं जाइअन्धपुरिसं पासइ । २ जाय-
 सड्डे जाव एवं वयासी—“अत्थि णं, भन्ते, केइ पुरिसे जाइ-
 अन्धे जाइअन्धारूवे ? ” “ हन्ता अत्थि ” । “ कहं णं, भन्ते,
 से पुरिसे जाइअन्धे जाइअन्धारूवे ? ” “ एवं खलु, गोयमा ।
 इहेव मियग्गामे नयरे विजयस्स खत्तियस्स पुत्ते मिया-
 देवीए अत्तए मियापुत्ते नामं दारए जाइअन्धे जाइअन्धारूवे ।
 नत्थि णं तस्स दारगस्स जाव आगिइमेत्ते । तए णं सा
 मियादेवी जाव पडिजागरमाणी २ विहरइ ” । तए णं से
 भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वन्दइ नमंसइ, २ एवं
 वयासी—“इच्छामि णं, भन्ते, अहं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए
 समाणे मियापुत्तं दारगं पासित्तए ” । “ अहासुहं, देवाणु-
 प्पिया ” ॥ १२ ॥

तए णं से भगवं गोयमे समणेणं भगवया महावीरेणं
 अब्भणुन्नाए समाणे हट्ठतुट्ठे समणस्स भगवओ महावीरस्स
 अन्तियाओ पडिनिक्खमइ, २ अतुरियं जाव सोहेमाणे जेणेव
 मियग्गामे नयरे तेणेव उवागच्छइ, ५ मियग्गामं नयरं मज्झं-

मज्झेणं जेणेव मियादेवीए गिहे तेणेव उवागए ॥ १३ ॥

तए णं सा मियादेवी भगवं गोयमं एज्जमाणं पासइ, २
हट्ठुट्ठं जाव एवं वयासी--“संदिसन्तु णं, देवाणुप्पिया,
किमागमणप्पओयणं” । तए णं से भगवं गोयमे मियादेविं
एवं वयासी--“अहं णं, देवाणुप्पिए, तव पुत्तं पासिउं हव्व-
मागए” । तए णं सा मियादेवी मियापुत्तस्स दारगस्स
अणुमग्गजायए चत्तारि पुत्तं सव्वालंकारविभूसिए करेइ, २
भगवओ गोयमस्स पाएसु पाडेइ, २ एवं वयासी--“एए
णं, भन्ते, मम पुत्ते पासह” ॥ १४ ॥

तए णं से भगवं गोयमे मियादेविं एवं वयासी--“नो
खलु देवाणुप्पिए, अहं एए तव पुत्ते पासिउं हव्वमागए ।
तत्थ णं जे स तव जेट्ठे । मियापुत्ते दारए जाइअन्धे जाइअन्धा-
रूवे, जं ण तुमं रहस्सियांसि भूमिधरांसि रहस्सिएणं भत्तपाणेणं
पडिजागरमाणी २ विहरसि, तं णं अहं पासिउं हव्वमागए” ।
तए णं सा मियादेवी भगवं गोयमं एमं वयासी--“से के णं,
गोयमा, से तहारूवे नाणी वा तवस्सी वा, जेणं तव एस-
मेट्ठे मम ताव रहस्सीकए तुब्भं हव्वमक्खाए जओ णं तुब्भे
जाणह ?” तए णं भगवं गोयमे मियादेविं एवं वयासी--
“एवं खलु, देवाणुप्पिए, मम धम्मायारिए समणे भगवं
महावीरे, जओ णं अहं जाणामि” ॥ १५ ॥

जावं च णं मियादेवी भगवया गोयमेण सार्द्धं एयमट्ठं
संलवइ, तावं च णं मियापुत्तस्स दारगस्स भत्तवेला जाया
यावि होत्था । तए णं सा मियादेवी भगवं गोयमं एवं
वयासी--“तुब्भे णं, भन्ते, इहं चेव चिट्ठह, जा णं अहं तुब्भं
मियापुत्तं दारगं उवदंसेमि” त्ति कट्ठे जेणेव भत्तपाणघरे

तेणेव उवागच्छइ, २ वत्थपरियट्ठयं करेइ, २ कट्टसगडियं
गिण्हइ, २ विउलस्स असणपाणखाइमसाइमस्स भरेइ, २ तं
कट्टसगडियं अणुकट्टमाणी २ जेणामेव भगवं गोयमे तेणेव
उवागच्छइ, २ भगवं गोयमं एवं वयासी-“एह णं तुब्भे,
भन्ते, मम अणुगच्छह, जा णं अहं तुब्भं मियापुत्तं दारगं
उवदंसेमि” । तए णं से भगवं गोयमे मियादेविं पिट्ठओ
समणुगच्छइ ॥ १६ ॥

तए णं सा मियादेवी तं कट्टसगडियं अणुकट्टमाणी २
जेणेव भूमिघरे तेणेव उवागच्छइ, २ चउण्णुडेणं वत्थेणं मुहं
बन्धेइ । मुहं बन्धमाणी भगवं गोयमं एवं वयासी-“तुब्भे
वि णं, भन्ते, मुहपोत्तियाए मुहं बन्धह” । तए णं से भगवं
गोयमे मियादेवीए एवं वुत्ते समाणे मुहपोत्तियाए मुहं
बन्धेइ ॥ १७ ॥

तए णं सा मियादेवी परंमुही भूमिघरस्स दुवारं विहा-
डेइ । तए णं गन्धे निग्गच्छइ । से जहानामए अहिमडे इ
वा सप्पकडेवरे इ वा जाव तओ वि य णं अणिट्ठतराए चेव
जाव गन्धे पन्नत्ते । तए णं से मियापुत्ते दारए तस्स विउ-
लस्स असणपाणखाइमसाइमस्स गन्धेणं अभिभूए समाणे
तंसि विउलंसि असणपाणखाइमसाइमंसि मुच्छिण ... तं
विउलं असण ४ आसएणं आहारेइ, २ खिप्पामेव विद्धंसेइ,
२ तओ पच्छा पूयत्ताए य सोणियत्ताए य परिणामेइ, तं पि
य णं से पूयं च सोणियं च आहारेइ ॥ १८ ॥

तए णं भगवओ गोयमस्स तं मियापुत्तं दारगं पासित्ता
अयमेयारूवे अज्झत्थिए ५ समुप्पज्जित्था-“अहो णं इमे
दारए पुरापोराणाणं दुच्चिण्णाणं दुप्पडिक्कन्ताणं असुभाणं

पावाणं कडाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविसेसं पच्चणु-
भवमाणे विहरइ । न मे दिट्ठा नरगा वा नेरइया वा । पच्चक्खं
खलु अयं पुरिसे नरगपडिरूवियं वेयणं वेयइ” त्ति कट्टु
मियं देविं आपुच्छइ, २ मियाए देवीए गिहाओ पडिनिक्ख-
मइ, २ मियग्गामं नयरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ, २ जेणेव
समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, २ समणं भगवं
महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, २ वन्दइ नमं-
सइ, २ एवं वयासी-“एवं खलु अहं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए
समाणे मियग्गामं नयरं मज्झंमज्झेणं अणुप्पविसामि, २
जेणेव मियाए देवीए गिहे तेणेव उवागए । तए णं सा
मियादेवी ममं एज्जमाणं पासइ, २ हट्ठा, तं चेव सव्वं जाव,
पूयं च सोणियं च आहारेइ । तए णं मम इमे अज्झत्थिप-
‘अहो णं इमे दारए पुरा’ जाव विहरइ’ । से णं, भन्ते,
पुरिसे पुव्वभवे के आसी ?...कयरंसि गामंसि वा नय-
रंसि वा ? किं वा दच्चा किं वा भोच्चा किं वा समायरित्ता
केसिं वा पुरा’ जाव विहरइ ? ” “गोयमा” इ समणे भगवं
गोयमं एवं वयासी-“ एवं खलु, गोयमा ” ॥ १९ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे
वासे सयदुवारे नामं नयरे होत्था रिद्धत्थिमियं । वण्णओ ।
तत्थ णं सयदुवारं नयरे धणवई नामं राया होत्था । वण्णओ ।
तस्स णं सयदुवारस्स नयरस्स अदूरसामन्ते दाहिणपुर-
त्थिमे दिस्सीभाए विजयवद्धमाणे नामं खेडे होत्था रिद्धत्थि-
मियसमिद्धे । तस्स णं विजयवद्धमाणस्स खेडस्स पञ्च
गामसयाइं आभोए यावि होत्था । तत्थ णं विजयवद्धमाणे
खेडे इक्काई नामं रट्ठकूडे होत्था अहम्मिण जाव दुप्पाडि-

याणन्दे । से णं इक्काई रटुकूडे विजयवद्धमाणस्स खेडस्स पञ्चण्हं गामसयाणं आहेवच्चं जाव पालेमाणे विहरइ ॥२०॥

तए णं से इक्काई विजयवद्धमाणस्स खेडस्स पञ्च गाम-
सयाइं बहूहिं करेहि य भरेहि य विद्धीहि य उक्कोडाहि य
पराभवेहि य देजेहि य भेजेहि य कुन्तेहि य लंछपोसेहि य
आलीवणेहि य पन्थकोट्टेहि य ओवीलेमाणे २ विहम्ममाणे
२ तजेमाणे २ तालेमाणे २ निद्धणे करेमाणे २ विहरइ । तए
णं से इक्काई रटुकूडे विजयवद्धमाणस्स खेडस्स बहूणं राई-
सरतलवरमाडंबियकोडुम्बियसेट्टिसत्थवाहाणं अन्नेसि च
बहूणं गामेल्लगपुरिसाणं बहूसु कज्जेसु य कारणेसु य मन्तेसु
य गुज्जेसु य निच्छएसु य ववहारेसु य सुणमाणे भणइ
' न सुणेमि ', असुणमाणे भणइ ' सुणेमि ' । एवं पस्समाणे
भासमाणे गिण्हमाणे जाणमाणे । तए णं से इक्काई रटुकूडे
एयकम्मे एयप्पहाणे एयविज्जे एयसमायारे सुवहुं पावकम्मं
कलिकलुसं समज्जिणमाणे विहरइ ॥ २१ ॥

तए णं तस्स इक्काइयस्स रटुकूडस्स अन्नया कयाइ
सरीरगंसि जमगसमगमेव सोलस रोगायङ्का पाउब्भया ।
तं जहा—

सासे कासे जरे दाहे कुच्छिसूले भगंदरे ।

अरिसा अजीरण दिट्ठीमुद्धसूले अकारण ।

अच्छिवेयणा कणवेयणा कण्डू उयरे कोढे ॥

तए णं से इक्काई रटुकूडे सोलसहिं रोगायङ्केहिं अभिभूए
समाणे कोडुम्बियपुरिसे सदावेइ, २ एवं वयासी—“ गच्छह
णं तुब्भे, देवाणुप्पिया, विजयवद्धमाणे खेडे सिंघाडगतिग-
चउक्कचच्चरमहापहपहेसु महया महया सद्देणं उग्घोसेमाणा

२ एवं वयह-‘इहं खलु, देवाणुप्पिया, इक्काईरट्टकूडस्स सरीरगंसि सोलस रोगायङ्का पाउब्भूया । तं जहा-सासे कासे जरे जाव कोढे । तं जो णं इच्छइ, देवाणुप्पिया, वेज्जो वा वेज्ज-पुत्तो वा जाणओ वा जाणयपुत्तो वा तेगिच्छी वा तेगिच्छि-पुत्तो वा इक्काईरट्टकूडस्स तेसिं सोलसण्हं रोगायङ्काणं एग-मवि रोगायङ्कं उवसामित्तए, तस्स णं इक्काई रट्टकूडे विउलं अत्थसंपयाणं दलयइ । दोच्चं पि तच्चं पि उग्घोसेह, एयमा-णत्तियं पच्चप्पिणह” । तए णं ते कोडुम्बियपुरिसा जाव पच्चप्पिणन्ति ॥ २२ ॥

तए णं विजयवद्धमाणे खेडे इमं एयारूवं उग्घोसणं साञ्चा निसम्म बहवे वेज्जा य ६ सत्थकोसहत्थगया सएहिन्तो २ गिहेहिन्तो पडिनिक्खमन्ति, २ विजयवद्धमाणस्स खेडस्स मज्झंमज्झेणं जणेव इक्काईरट्टकूडस्स गिहे तेणेव उवागच्छन्ति, २ इक्काईरट्टकूडस्स सरीरगं परामुसन्ति, २ तेसिं रोगाणं निदाणं पुच्छन्ति, २ बहूहिं अब्भङ्गेहि य उव्वट्टणेहि य सिणेह-पाणेहि य वमणेहि य विरेयणेहि य अवदहणाहि य अवणहा-णेहि य अणुवासणाहि य बत्थिकम्मेहि य निरूहेहि य सिरा-वेहेहि य तच्छणेहि य पच्छणेहि य सिरोवर्त्थाहि य तप्प-णाहि य पुडपागेहि य छल्लीहि य मूलेहि य कन्देहि य पत्तेहि य पुप्फेहि य फलेहि य बीएहि य सिलियाहि य गुलियाहि य ओसहेहि य भेसज्जेहि य इच्छन्ति तेसिं सोलसण्हं रोगाय-ङ्काणं एगमवि रोगायङ्कं उवसमावित्तए, नो चेव णं संचा-एन्ति उवसामित्तए । तए णं ते बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाहे नो संचाएन्ति तेसिं सोलसण्हं रोगायङ्काणं एगमवि रोगायङ्कं उवसामित्तए, ताहे सन्ता तन्ता परितन्ता जामेव

दिसि पाउब्भूया तामेव दिसि पडिगया ॥ २३ ॥

तए णं इक्काई रट्टकूडे वेज्जेहि य ६ पडियाइक्खिए परि-
योरगपरिचत्ते निविट्ठोसहभेसज्जे सोलसरोगायङ्गेहिं अभि-
भूए समाणे रज्जे य रट्टे य जाव अन्तेउरे य मुच्छिए रज्जं च
रट्टं च आसाएमाणे पत्थेमाणे पीहेमाणे अभिलसमाणे
अट्टदुहट्टवसट्टे अट्टाइज्जाइं वाससयाइं परमाउयं पालइत्ता
कालमासे कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोसेणं
सागरोवमट्ठिइएसु नेरइएसु नेरइयत्ताए उववन्ने । से णं तओ
अणन्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव मियग्गामे नयरे विजयस्स खत्ति-
यस्स मियाए देवीए कुच्छिसि पुत्तत्ताए उववन्ने ॥ २४ ॥

तए णं तीसे मियाए देवीए सरीरे वेयणा पाउब्भूया
उज्जला जाव दुरहियासा । जप्पभिइं च णं मियापुत्ते दारए
मियाए देवीए कुच्छिसि गब्भत्ताए उववन्ने, तप्पभिइं च णं
मियादेवी विजयस्स अणिट्ठा अकन्ता अप्पिया अमणुन्ना
अमणामा जाया यावि होत्था ॥ २५ ॥

तए णं तीसे मियाए देवीए अन्नया कयाइ पुव्वरत्तावर-
त्तकालसमयंसि कुडुम्बजागरियाए जागरमाणीए इमे एया-
रूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—“ एवं खलु अहं विज-
यस्स खत्तियस्स पुर्व्वे इट्ठा ६ धेज्जा वेसासिया अणुमया
आसी । जप्पभिइं च णं मम इमे गब्भे कुच्छिसि गब्भत्ताए
उववन्ने, तप्पभिइं च णं अहं विजयस्स खत्तियस्स अणिट्ठा
जाव अमणामा जाया यावि होत्था, निच्छइ णं विजए
खत्तिए मम नामं वा गोयं वा गिण्हत्तए वा किमङ्ग पुण
दंसणं वा परिभोगं वा । तं सेयं खलु मम एयं गब्भं बह्वि
गब्भसाडणाहि य पाडणाहि य गालणाहि य मारणाहि य

साडित्तए वा ४, एवं संपेहेइ, २ बहुणि स्माराणि य कडु-
याणि य तूवराणि य गब्भसाडणाणि य स्थायमाणी य पीय-
माणी य इच्छइ तं गब्भं साडित्तए वा ४, नो चेव णं से
गब्भे सडइ वा ४ । तए णं सा मियादेवी जाहे नो संचापइ
तं गब्भं साडित्तए वा ४, ताहे सन्ता तन्ता परितन्ता अका-
मिया असयंवसा तं गब्भं दुहंदुहेणं परिचहइ ॥ २६ ॥

तस्स णं दारगस्स गब्भगयस्स चेव अट्ट नालीओ अभि-
न्तरप्पवहाओ. अट्ट नालीओ बाहिरप्पवहाओ, अट्ट पूयप्प-
वहाओ, अट्ट सोणियप्पवहाओ, दुवे दुवे कण्णन्तरेसु, दुवे
दुवे अच्छिअन्तरेसु, दुवे नक्कन्तरेसु, दुवे दुवे धमणिअन्तरेसु
अभिकखणं अभिकखणं पूयं च सोणियं च परिसवमाणीओ
२ चेव चिट्ठन्ति । तस्स णं दारगस्स गब्भगयस्स चेव
अग्गिए नागं वाही पाउब्भूए । जे णं से दारए आहारेइ, से
णं खिप्पामेव विद्धंसमागच्छइ, पूयत्ताए सोणियत्ताए य
परिणमइ, तं पि य से पूयं च सोणियं च आहारेइ ॥ २७ ॥

तए णं सा मियादेवी अन्नया कयाइ नवण्हं मासाणं बहु-
पुण्णाणं दारगं पयाया जाइअन्धे जाव आगिइमेत्ते । तए णं
सा मियादेवी तं दारगं हुंडं अन्धारूवं पासइ, २ भीया ४
अम्मधाइं सद्दावेइ, २ एवं वयासी-“ गच्छह णं, देवाणु-
प्पिया, तुमं एयं दारगं एगन्ते उक्कुरुडियाए उज्झाहि ” ।
तए णं सा अम्मधाई मियादेवीए “तह” त्ति एयमट्ठं पडि-
सुणेइ, २ जेणेव विजए खत्तिए तेणेव उवागच्छइ, ३ कर-
यलपण्णिगहियं...एवं वयामी-“एवं खलु, सामी, मियादेवी
नवण्हं मासाणं...जाव आगिइमेत्ते । तए णं सा मियादेवी
तं हुंडं अन्धारूवं पासइ, २ भीया तत्था उव्विगा संजाय-

भया ममं सदावेइ, २ एवं वयासी-‘गच्छह णं तुब्भे, देवाणु-
प्पिया, एयं दारगं एगन्ते उक्कुरुडियाए उज्झाहि’ । तं
संदिसह णं, सामी, तं दारगं अहं एगन्ते उज्झामि
उदाहु मा” ॥ २८ ॥

तए णं से विजए खत्तिए तीसे अम्मघाईए अन्तिए एय-
मट्ठं सोच्चा निसम्म तहेव संभन्ते उट्ठाए उट्ठेइ, २ जेणेव
मियादेवी तेणेव उवागच्छइ, २ मियादेवि एवं वयासी-
“देवाणुप्पिया, तुब्भं पढमं गब्भे । तं जइ णं तुब्भे
एयं एगन्ते उक्कुरुडियाए उज्झसि, तओ णं तुब्भं पया नो
थिरा भविस्सइ । तो णं तुमं एयं दारगं रहस्सियगंसि भूमि-
घरांसि रहस्सिएणं भत्तपाणेणं पडिजागरमाणी विहराहि,
तो णं तुब्भं पया थिरा भविस्सइ” । तए णं सा मियादेवी
विजयस्स खत्तियस्स “तह” त्ति एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेइ,
२ तं दारगं रहस्सियांसि भूमिघरांसि रहस्सिएणं भत्तपाणेणं
पडिजागरमाणी विहरइ ॥ २९ ॥

“एवं खलु, गोयमा, मियापुत्ते दारए पुरापोराणाणं जाव
पच्चणुभवमाणे विहरइ” ॥ ३० ॥

“मियापुत्ते णं, भन्ते, दारए इओ कालमासे कालं किच्चा
कहिं गमिहिइ, कहिं उववज्जिहिइ ?” “गोयमा, मियापुत्ते
दारए छव्वीसं वासाइं परमाउयं पालइत्ता कालमासे कालं
किच्चा इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे वासे वेयडुगिरिपायमूले
सीहकुलांसि सीहत्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ सीहे भवि-
स्सइ अहम्मिए जाव साहसिए, सुवहुं पावं जाव समाज्जि-
णइ, २ कालमासे कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए
उक्कोससागरोवमट्ठिइएसु जाव उववज्जिहिइ । से णं तओ

अणन्तरं उव्वट्ठित्ता खरीसवेसु उव्वज्जिहिइ । तत्थ णं कालं
 किच्चा दोच्चाए पुढवीए उक्कोसेणं तिणिण सागरोवमाइं... । से
 णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता पक्खीसु उव्वज्जिहिइ । तत्थ
 वि कालं किच्चा तच्चाए पुढवीए सत्त सागरोवमाइं... । से
 णं तओ सीहेसु १..., तएणन्तरं चोत्थीए उरगो, पञ्चमीए
 इत्थी... , छट्ठीए मणुयां..., एहे सन्नमीए । तओ अणन्तरं
 उव्वट्ठित्ता से जाइं इमाइं जलयरपञ्चिन्नेयतिरिक्खजोणि-
 याणं मच्छकच्छवगाहनगरञ्चुसुमारार्हणं अड्डतेरस जाइ-
 कुलकोडिजोणिपमुहसयसहस्साइं... तत्थ णं एगमेगंसि
 जोणिविहाणंसि अणेगसयसहस्सखुत्तो उदाइत्ता २ तत्थ
 भुज्जो २ पच्चायाइस्सइ । से णं तओ उव्वट्ठित्ता. ., एयं चउ-
 पणसु उरपरिसण्णेषु भुयपरिसण्णेषु महयरेसु चउरिन्दिणसु
 तेइन्दिणसु वेइन्दिणसु वणप्फइणसु कडुगरुक्खेसु कट्टय-
 दुद्धिणसु वाउं तेउं आउं पुढवीं अणेगसदसहस्सखुत्तो
 ... । से णं तओ अणन्तरं ३ उव्वट्ठित्ता सुपइट्ठपुरे नयरे गोण-
 त्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ उम्मुक्कवालभावे अन्नया
 कयाइ पढमपाउसंसि गङ्गाए महानईए खलीणभट्ठियं खण-
 माणे तडीए पेल्लिए समाणे कालगए तत्थेव सुपइट्ठपुरे नयरे
 सेट्ठिकुलंसि पुमत्ताए पच्चायाइस्सइ । से णं तत्थ उम्मुक्क-
 वालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते तहारूवाणं थेराणं अन्तिए धम्मं
 सोच्चा निसम्म मुण्डे भविस्सा अगाराओ अणगारियं पव्वइ-
 स्सइ । से णं तत्थ अणगारे भविस्सइ इरियासमिए जाव
 °बम्भयारी । से णं तत्थ बहूइं वासाइं सामण्णपरियागं पाउ-
 णित्ता आलोइयपडिक्कन्ते समाहिपत्ते कालमासे कालं
 किच्चा सोहम्मे कण्णे देवत्ताए उव्वज्जिहिइ । से णं तओ

अणन्तरं चयं चइत्ता महाविदेहे वासे जाइं कुलाइं भवन्ति
अड्डाईं..., जहा दढपइन्ने, सा चेव वत्तव्वया, कलाओ,
जाव सिज्झिहिइ ५ ॥ एवं खलु, जम्बू, समणेणं भगवया
महावीरेणं जाव संपत्तेणं दुहविवागाणं पढमस्स अज्झय-
णस्स अयमट्ठे पन्नत्ते त्ति बेमि ” ॥ ३१ ॥

II

“जइ णं भन्ते, समणेणं जाव संपत्तेणं दुहविवागाणं
पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते, दोच्चस्स णं, भन्ते,
अज्झयणस्स दुहविवागाणं समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे
पन्नत्ते ? ” “ तए णं से सुहम्मे अणगारे जम्बुं अणगारं एवं
वयासी—“एवं खलु, जम्बू ” ॥ ३२ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियगामे नामं नयरे होत्था
रिद्धत्थिमियसमिद्धे । तस्स णं वाणियगामस्स उत्तरपुरत्थिमे
दिसीभाए दूईपलासे नामं उज्जाणे होत्था । तत्थ णं दूईपलासे
सुहम्मस्स जक्खस्स जक्खाययणे होत्था । तत्थ णं वाणिय-
गामे मित्ते नामं राया होत्था । वण्णओ । तस्स णं मित्तस्स
रन्नो सिरी नामं देवी होत्था । वण्णओ ॥ ३३ ॥

तत्थ णं वाणियगामे कामज्झया नामं गणिया होत्था
अहीणं जाव सुरूवा बावत्तरिकलापण्डिया चउसट्ठिगणिया-
गुणोववेया एगूणतीसविसेसे रममाणी एक्कवीसरइगुण-
प्पहाणा बत्तीसपुरिसोवयारकुसला नवङ्गसुत्तपडिबोहिया
अट्टारसदेसीभासाविसारया सिंगारागारचारुवेसा गीय-
रइगन्धव्वनट्टकुसला संगयगयं सुन्दरथणं ऊसियज्झया
सहस्सलम्भा विदिण्णलुत्तचामरवालवीयणीया कण्णीरह-
प्पयाया यावि होत्था, बहूणं गणियासहस्साणं आहेवञ्चं

जाव विहरइ ॥ ३४ ॥

तत्थ णं वाणियगामे विजयमित्ते नामं सत्थवाहे परि-
वसइ अङ्कु...। तस्स णं विजयमित्तस्स सुभद्दा नामं भारिया
होत्था अहीणं...। तस्स णं विजयमित्तस्स पुत्ते सुभद्दाण
भारियाण अत्तण उज्झियण नामं दारण होत्था अहीणं जाव
सुरूवे ॥ ३५ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं समणे भगवं महावीरे समोसढे
परिसा निग्गया । राया जहा कूणिओ तहा निग्गओ ।
धम्मो कहिओ । परिसा पडिगया राया य गओ ॥ ३६ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं समणस्स भगवओ महावीरस्स
जेट्ठे अन्तेवासी इन्दभई नामं अणगारे जाव लेस्से छट्ठं-
छट्ठेणं, जहा पन्नत्तीण, पढमं जाव जेणव वाणियगामे नयं
तेणेव उवागच्छइ, २ उच्चनीयं...अडमाणे जेणेव रायमग्गे
तेणेव ओगाढे । तत्थ णं वहने दत्थी पासइ संनद्धवद्धवम्मिय-
गुडियउप्पीलियकच्छे उदामियघण्टे नाणामणिरयणविविह-
गेवेज्जउत्तरकञ्चुइजे पडिकाप्पिण झयपडागवरपञ्चामेल-
आरूढहत्थारोहे गहियाउहप्पहरणे । अन्ने य तत्थ बहवे
आमे पासइ संनद्धवद्धवम्मियगुडिण आविद्धगुडे ओसारिय-
पक्खरे उत्तरकञ्चुइयओचूलमुहचण्डाधरचामरथासगपरि-
मण्हियकडिण आरूढआसारोहे गहियाउहप्पहरणे । अन्ने य
तत्थ बहवे पुरिसे पासइ संनद्धवद्धवम्मियकवण उप्पी-
लियसरासणपट्टिण पिणद्धगेवेजे विमलवरबद्धचिन्धपट्टे
गहियाउहप्पहरणे । तेसिं च णं पुरिसाणं मज्झगयं पुरिसं
पासइ अवओडयबन्धणं उक्कित्तकण्णनासं नेहतुप्पियगत्तं
बन्धकक्खडियजुयनियत्थं कण्ठेगुणरत्तमल्लदामं चुण्ण-

गुण्डियगत्तं चुण्णयं वज्झपाणपियं तिलंतिलं चेव छिज्जमाणं
कागाणिमंसाइं खावियन्तं पावं खक्खरगसप्पहिं हम्ममाणं
अणेगनरनारीसंपरिवुडं चच्चरे चच्चरे खण्डपडहणं उग्घो-
सिज्जमाणं । इमं च णं एयारूवं उग्घोसणं पडिसुणेइ-“ नो
खलु, देवाणुप्पिया, उज्झियगस्स दारगस्स केइ राया वा
रायपुत्तो वा अवरज्झइ, अप्पणो से सयाइं कम्माइं अव-
रज्झन्ति ” ॥ ३७ ॥

तए णं से भगवओ गोयमस्स तं पुरिसं पासित्ता इमे
अज्झत्थिए ५-“ अहो णं इमे पुरिसे जाव नरयपडिरुवियं
वेयणं वेएइ ” त्ति कट्टु वाणियगामे नयरे उच्चनीयमज्झिम-
कुलाइं जाव अडमाणे अहापज्जत्तं समुदाणियं गिण्हइ, २
वाणियगामे नयरे मज्झमज्झेणं जाव पडिदंसेइ, २ समणं
भगवं महावीरं वन्दइ नमंसइ, २ एवं वयासी-“ एवं खलु
अहं, भन्ते, तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे वाणियगामं जाव
तहेव वेएइ । से णं, भन्ते, पुरिसे पुव्वभवे के आसी जाव
पच्चणुभवमाणे विहरइ ? ” “ एवं खलु, गोयमा ” ॥ ३८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुद्वीवे दीवे भारहे
वासे हत्थिणाउरे नामं नयरे होत्था रिद्धं । तत्थ णं हत्थि-
णाउरे नयरे सुनन्दे नामं राया होत्था महयां..... । तत्थ
णं हत्थिणाउरे बड्डमज्झदेसभाए एत्थ णं महं एगे गोमण्ड-
वए होत्था अणेगखम्मसयसंनिविट्ठे पासाईए ४ । तत्थ णं
बहवे नगरगोरूवाणं सणाहा य अणाहा य नगरगावीओ य
नगरवसभा य नगरबलीवद्दा य नगरपड्डयाओ य पउरतण-
पाणिया निब्भया निरुवसग्गा सुहंसुहेणं परिवसन्ति ॥३९॥

तत्थ णं हत्थिणाउरे नयरे भीमे नाम कूडग्गाहे होत्था

अहम्मिण जाव दुप्पडियाणन्दे । तस्स णं भीमस्स कूडग्गा-
हस्स उप्पला नामं भारिया होत्था अहीणं । तए णं सा
उप्पला कूडग्गाहिणी अन्नया कयाइ आवन्नसत्ता जाया यावि
होत्था । तए णं तीसे उप्पलाए कूडग्गाहिणीए तिण्हं मासाणं
बहुपडिपुण्णाणं अयमेयारूवे दोहले पाउब्भूए—“ धन्नाओ
णं ताओ अम्मयाओ ४ जाव सुलद्धे जम्मजीवियफले,
जाओ णं नगरगोरूवाणं सणाहाण य जाव वसभाण य ऊहे-
हि य थणेहि स वसणेहि य छेप्पाहि य ककुहेहि य वहेहि
य कण्णेहि य अच्छीहि य नासाहि य जिब्भाहि य ओट्टेहि
य कम्बलहि य सोल्लेहि य तल्लिएहि य भज्जिएहि य परिसु-
क्केहि य लावणेहि य सुरं च महुं च मेरुगं च जाइं च सीहुं च
पसन्नं च आसाणमाणीओ विसाणमाणीओ परिभुञ्जेमाणीओ
दोहलं विणेत्ति । तं जइ णं अहमवि बहूणं नगरं जाव
विणिज्जामि ” त्ति कट्ठु, तसि दोहलंसि अविणिज्जमाणंसि
सुक्का भुक्खा निम्मंसा ओत्तुग्गसरीरा नित्तेया दीणविमण-
वयणा पण्डुल्लइयमुहा ओमन्थियनयणवयणकमला जहोइयं
पुप्फवत्थगन्धमल्लालंकाराहारं अपरिभुञ्जमाणी करयल-
मलिय व्व कमलमाला ओहयं जाव झियाइ ॥ ४० ॥

इमं च णं भीमे कूडग्गाहे जेणेव उप्पला कूडग्गाहिणी
तेणेव उवागच्छइ, २ ओहयं जाव पासइ, एवं वयासी—
“ किं णं तुमे, देवाणुप्पिए, ओहयं जाव झियासि ? ” तए
णं सा उप्पला भारिया भीमं कूडग्गाहं एवं वयासी—“ एवं
खलु, देवाणुप्पिया, ममं तिण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं
दोहला पाउब्भूया—‘ धन्ना णं ताओ जाओ णं बहूणं गोरू-
वाणं ऊहेहि य जाव लावणेहि य सुरं च ६ आसाणमाणीओ

३ दोहलं विणेस्ति । तए णं अहं, देवाणुप्पिया. तंसि दोह-
लंसि अविणिज्जमाणंसि जाव श्रियामि ” ॥ ४१ ॥

तए णं से भीमे कूडग्गाहे उप्पलं भारियं एवं वयासी-
“भा णं तुमं, देवाणुप्पिया, ओहयं...श्रियाहि । अहं णं
तहा करिस्सामि जहा णं तव दोहलस्स संपत्ती भाविस्सइ” ।
ताहिं इट्ठाहिं ५ जाव वग्गूहिं समासासेइ । तए णं से भीमे
कूडग्गाहे अद्धरत्तकालसमयंसि एगे अबीए संनद्धं जाव
०पहरणे सयाओ गिहाओ निग्गच्छइ, २ हत्थिजाउरे नयरे
मज्झमज्झेणं जेणेव गोमण्डवे तेणेव उवागए बहूणं नगरगो-
रूवाणं जाव वसभाण य अप्पेगइयाणं ऊहे छिन्दइ जाव
अप्पेगइयाणं कम्बले छिन्दइ, अप्पेगइयाणं अन्नमन्नाणं अङ्गो-
वक्काणं वियङ्गेइ, २ जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छइ, २
उप्पलाए कूडग्गाहिणीए उवणेइ । तए णं सा उप्पला भारिया
तेहिं न्हूहिं गोमंसेहि य सोल्लेहि य सुरं च ५ आसाएमाणी
तं दोहलं विणेइ । तए णं सा उप्पला कूडग्गाहिणी संपुण्ण-
दोहला संमाणियदोहला विणीयदोहला वोच्छिन्नदोहला
संपन्नदोहला तं गव्वं सुहंसुहेणं परिवहइ ॥ ४२ ॥

तए णं सा उप्पला कूडग्गाहिणी अन्नया कयाइ नवण्हं
मासाणं बहुपडिपुण्णाणं दारगं पयाया । तए णं तेणं दारणं
जायमेत्तेणं चेव महया २ सदेणं विधुट्ठे विस्सरे आरसिण ।
तए णं तस्स दारगस्स आरसियस्सहं मोच्चा निसम्म हत्थि-
जाउरे नयरे बहवे नगरगोरूवा जाव वसभा य भीया...
उव्विग्गा सव्वओ समन्ता विप्पलाइत्था । तए णं तस्स
दारगस्स अम्मापियरो अयमेयारूवं नामधेज्जं करेन्ति-
“जम्हा णं अम्हं इमेणं दारणं जायमेत्तेणं चेव महया

महया चिच्छीसहेणं विघुटे विस्सरे भारसिए, तए णं पयस्स
दारगस्स भारसियसहं सोच्चा निसम्म हत्थिणाउरे बहवे
नगरगोरूवा जाव भीया ४ सव्वओ समन्ता विप्पला-
इत्था, तम्हा णं होउ अम्हं दारए गोत्तासए नामेणं” । तए णं
से गोत्तासए दारए उम्मुक्कबालभावे जाए यावि होत्था ॥४३॥

तए णं से भीमे कूडग्गाहे अन्नया कयाइ कालधम्मणा
संजुते । तए णं से गोत्तासे दारए बहुणं मित्तनाइनियग-
सयणसंबन्धिपरियणेणं सद्धि संपरिवुडे रोयमाणे कन्दमाणे
विलधमाणे भीमस्स कूडग्गाहस्स नीहरणं करेइ, २ बहूइं
लोइयमयकिच्चाइं करेइ । तए णं से सुनन्दे राया गोत्तासं
दारयं अन्नया कयाइ रायमेव कूडग्गाहत्ताए ठावेइ । तए णं
से गोत्तासे दारए कूडग्गाहे जाए यावि होत्था अहम्मिए
जाव दुप्पडियाणन्दे ॥ ४४ ॥

तए णं से गोत्तासे दारए कूडग्गाहिताए कल्लाकल्लि
अद्धरत्तियकालसमयंसि एगे अबीए संनद्धबद्धकवए जाव
गहियाउहप्पहरणे सयाओ गिहाओ निग्गच्छइ, २ जेणेव
गोमण्डवे तेणेव उवागच्छइ, २ बहूणं नगरगोरूवाणं सणा-
हाण य जाव वियङ्गेइ, २ जेणेव सए गेहे तेणेव उवागए । तए
णं से गोत्तासे कूडग्गाहे तेहिं बहूहिं गोमंसेहि य सोल्लेहि य
...सुरं च ६ आसाएमाणे विसाएमाणे जाव विहरइ ।
तए णं से गोत्तासे कूडग्गाहे एयकम्मे...सुबहुं पावकम्मं
समज्जिणित्ता पञ्चवाससयाइं परमाउयं पालइत्ता अट्टदुड्ढो-
वगए कालमासे कालं किच्चा दोच्चाए पुढवीए उक्कोसं
तिसागरोवमठिइएसु नेरइएसु नेरइयत्ताए उववच्चे ॥ ४५ ॥

तए णं सा विजयामित्तस्स सत्थवाइस्स सुभहा नामं

भारिया जायनिंदुया यावि होत्था, जाया जाया दारगा विणिहायमावज्जन्ति । तए णं से गोत्तासे कूडग्गाहे दोच्चाए पुढवीए अणन्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव वाणियगामे नयरे विजय-
मित्तस्स सत्थवाहस्स सुभद्दाए भारियाए कुच्छिंछासि पुत्तत्ताए उववन्ने । तए णं सा सुभद्दा सत्थवाही अन्नया कयाइ नवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं दारगं पयाया ॥ ४६ ॥

तए णं सा सुभद्दा सत्थवाही तं दारगं जायमेत्तयं चेव एगन्ते उक्कुरुडियाए उज्झावेइ, २ दोच्चं पि गिण्हावेइ, २ अणुपुव्वेणं सारक्खेमाणी संगोवेमाणी संवडुंइ । तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो ठिइवडियं च चन्दसूरपासणियं च जागरियं च महया इड्डीसक्कारसमुदएणं करेन्ति । तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो एक्कारसमे दिवसे निव्वत्ते संपत्ते बारसमे दिवसे इममेयारूवं गोणं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं करेन्ति—“जम्हा णं अम्हं इमे दारए जायमेत्तए चेव एगन्ते उक्कुरुडियाए उज्झिण, तम्हा णं होउ अम्हं दारए उज्झियए नामेणं” । तए णं से उज्झियए दारए पञ्चधाई-परिग्गाहिण, तं जहा-खीरधाईए मज्जणधाईए मण्डणधाईए कीलावणधाईए अङ्कधाईए, जहा दढपइन्ने, जाव ० निव्वाघाए गिरिकन्दरमल्लीणे विव चम्पगपायवे सुहंसुहेणं विहरइ ॥ ४७ ॥

तए णं से विजयमित्ते सत्थवाहे अन्नया कयाइ गणिमं च धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च चउव्विहं भण्डगं गहाय लव-
णसमुदं पोयवहणेण उवागए । तए णं से विजयमित्ते तत्थ लवणसमुदे पोयविवत्तीए निब्बुडुभण्डसारे अत्ताणे असरणे कालधम्मणा संजुत्ते । तए णं तं विजयमित्तं सत्थवाहं जे जहा बहवे ईसरतलवरमाडंबियकोडुम्बियइब्भसेट्टिसत्थवाहा

लवणसमुद्दे पोयविवत्तीए छूढं निब्बुडुभण्डसारं कालधम्मणा संजुत्तं सुणेन्ति, ते तहा हत्थनिकस्वेवं च बाहिरभण्डसारं च गहाय एगन्ते अवक्कमन्ति ॥ ४८ ॥

तए णं सा सुभदा सत्थवाही विजयमित्तं लवणसमुद्दे पोयविवत्तीए निब्बुडुभण्डसारं कालधम्मणा संजुत्तं सुणेइ, २ महया पइसोएणं अण्फुन्ना समाणी परसुनियत्ता विव चम्पगलया धस त्ति धरणीयलंसि सब्बङ्गेण संनिवडिया । तए णं सा सुभदा सत्थवाही मुहुत्तन्तरेण आसत्था समाणी बहूहि मित्तं जाव परिवुडा रोयमाणी कन्दमाणी विलव-
माणी विजयमित्तसत्थवाहस्स लोइयाइं मयाकिच्चाइं करेइ । तए णं सा सुभदा सत्थवाही अन्नया कयाइ लवणसमुद्दो-
त्तरणं च लच्छिविणासं च पोयविणासं च पइमरणं च अणु-
चिन्तेमाणी २ कालधम्मणा संजुत्ता ॥ ४९ ॥

तए णं ते नगरगुत्तिया सुभदं सत्थवाहिं कालगयं जाणित्ता उज्झियगं दारगं सयाओ गिहाओ निच्छुभेन्ति, २ तं गिहं अन्नस्स दलयन्ति । तए णं से उज्झियण दारए सयाओ गिहाओ निच्छूढे समाणे वाणियगामे नयरे सिंघा-
डगं जाव पदेसु जूयखेलएसु वेसियाघरेसु पाणागारेसु य सुहंसुहेणं परिवडूइ । तए णं से उज्झियण दारए अणोह-
ट्टिए अणिवारिए सच्छन्द्मई सइरण्यारे मज्जणसङ्गी चोर-
जूयवेसदारप्पसङ्गी जाए यावि होत्था । तए णं से उज्झि-
यण अन्नया कयाइ कामज्झयाए गणियाए सद्धि संपलगे जाए यावि होत्था, कामज्झयाए गणियाए सद्धि विउलाइं उरालां माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुञ्जमाणे विहरइ ॥ ५० ॥

तए णं तस्स विजयमित्तस्स रत्तो अन्नया कयाइ सिरीए

देवीए ओणिसूले पाउम्भूए यावि होत्था, नो संचाएइ विजय-
मित्ते राया सिरीए देवीए सद्धि उरालाई माणुस्सगाई भोग-
भोगाई भुअमाणे विहारित्तए । तए णं से विजयमित्ते राया
अन्नया कयाइ उज्झियदारयं कामज्झयाए गणियाए गिहाओ
निच्छुभावेइ, २ कामज्झयं गणियं अभिन्तरियं ठावेइ, २
कामज्झयाए गणियाए सद्धि उरालाई भोगभोगाई भुअमाणे
विहरइ ॥ ५१ ॥

तए णं से उज्झियए दारए कामज्झयाए गणियाए गिहाओ
निच्छुभेमाणे कामज्झयाए गणियाए मुच्छिण गिद्धे गढिण
अज्झोववन्ने अन्नत्थ कत्थइ सुइं च रइं च धिइं च अविन्द-
माणे तच्चित्ते तम्मणे तल्लेस्से तदज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तय-
प्पियकरणे तब्भावणाभाविण कामज्झयाए गणियाए बह्वणि
अन्तराणि य छिडाणि य विवराणि य पडिजागरमाणे २
विहरइ । तए णं से उज्झियए दारए अन्नया कयाइ कामज्झयं
गणियं अन्तरं लब्भेइ, २ कामज्झयाए गणियाए गिहं रहसियं
अणुप्पविसइ, २ कामज्झयाए गणियाए सद्धि उरालाई
माणुस्सगाई भोगभोगाई भुअमाणे विहरइ ॥ ५२ ॥

इमं च णं मित्ते राया ण्हाए जाव 'पायच्छित्ते सव्वालं-
कारविभूसिण मणुस्सवागुरापरिखित्ते जेणेव कामज्झयाए
गिहे तेणेव उवागच्छइ, २ तत्थ णं उज्झियए दारए काम-
ज्झयाए गणियाए सद्धि उरालाई भोगभोगाई जाव विहर-
माणं पासइ, २ आसुरुत्ते ४ तिवलियभिउहिं निडाले साहट्ठु
उज्झियगं दारगं पुरिसेहिं गिण्हावेइ, २ अट्ठिमुट्ठिजाणुकोप्पर-
पहारसंभगमहियगत्तं करेइ, २ अवओडयबन्धणं करेइ, २
एएणं विहाणेणं वज्झं आणावेइ । “एवं सल्लु, गोयमा,

उज्झियए दारए पुरापोराणाणं कम्माणं जाव पञ्चणुभवमाणे विहरइ ” ॥ ५३ ॥

“ उज्झियए णं, भन्ते, दारए इओ कालमासे कालं किञ्चा कहिं गच्छिहिइ, कहिं उववज्जिहिइ ? ” “गोयमा, उज्झियए दारए पणवीसं वासाइं परमाउयं पालइत्ता अज्जेव तिभागा-वसेसे दिवसे सूलीभिन्ने कए समाणे कालमासे कालं किञ्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए नेरइयत्ताए उववज्जिहिइ । से णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे वासे वेयडुगिरिपायमूले वाणरकुलंसि वाणरत्ताए उववज्जिहिइ । से णं तन्थ उम्मुक्कबालभावे तिरियभोगेसु मुच्छिण गिद्धे गढिण अज्झोववन्ने जाए जाए वाणरपेल्लए वहेइ । तं एय-कम्मे...कालमासे कालं किञ्चा इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे वासे इन्दपुरे नयरे गणियाकुलंसि पुत्तत्ताए पञ्चायाहिइ । तए णं तं दारयं अम्मापियरो जायमेत्तकं वद्धेहिन्ति, नपुंसगकम्मं सिक्खावेहिन्ति । तए णं तस्स दारयस्स अम्मापियरो निव्वत्तबारसाहस्स इमं एयारूवं नामधेज्जं करोन्ति, तं जहा-‘होउ णं अम्हं इमे दारए पियसेणे नामं नपुंसए’ । तए णं मे पियसेणे नपुंसए उम्मुक्कबालभावे जोव्वणगमणु-प्पत्ते विज्झयपरिणयमेत्ते रूवेण य जोव्वणेण य लावण्णेण य उक्किट्ठे उक्किट्ठसरीरे भविस्सइ । तए णं से पियसेणे नपुंसए इन्दपुरे नयरे बहवे राईसरं जाव ‘पभिईओ बहूहि य विज्जापयोगेहि य मन्तचुण्णेहि य हियउड्डावणाहि य निण्हवणेहि य पण्हवणेहि य वसीकरणेहि य आभियोगिणहि य आभियोगित्ता उरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुञ्जमाणे विहरिस्सइ ॥ ५४ ॥

तए णं से पियसेणे नपुंसए एयकस्मे...सुबहुं पावकम्मं
समाज्जिणित्ता एक्कवीसं वासमयं परमाउयं पालइत्ता काल-
मासे कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए नेरइयत्ताए
उववज्जिहिइ । तत्तो मरीसवेसु, सुंसुमारे, तहेव जाव पुढावि°
...। से णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव जम्बुद्दीवे दीवे भारहे
वासे चम्पाए नयरीए महिसत्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ
अन्नया कयाइ गोट्टिल्लएहिं जीवियाओ ववरोविए समाणे
तत्थेव चम्पाए नयरीए सेट्ठिकुलंसि पुत्तत्ताए पच्चायाहिइ ।
से णं तत्थ उम्मुक्कवालभावे तहारूवाणं थेराणं अन्तिए
केवलं बोहिं...अणगारे. साहस्से कण्णे, जहा पढमे, जाव
अन्तं करेहिइ ॥ ५५ ॥ निक्खेवो ॥ २ ॥

III

तच्चस्म उक्खेवो—“एवं खलु, जम्बू ॥ ५६ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं पुरिमताले नामं नयरे होत्था
रिद्ध° । तस्स णं पुरिमतालस्स नयरस्स उत्तरपुरत्थिमे
दिस्सीभाए एत्थ णं अमोहदंसणे उज्जाणे । तत्थ णं अमोह-
दंसिस्स जक्खस्स जक्खाययणे होत्था । तत्थ णं पुरिमताले
महाबले नामं राया होत्था ॥ ५७ ॥

तत्थ णं पुरिमतालस्स नयरस्स उत्तरपुरत्थिमे दिस्सीभाए
देसप्पन्ने अडवी संठिया । एत्थ णं साला नामं अडवीचोए
पल्ली होत्था विस्समांगारकन्दरकालस्वसंनिविट्ठा वंसीकलङ्क-
पागारपरिक्खित्ता छिन्नसेलविस्समप्पवायफरिहोयगृढा अ-
ब्भिन्तरपाणीया सुदुल्लभजलपेरन्ता अणगखण्डी विदिय
जणदिन्ननिग्गमप्पवेसा सुबहुयस्स वि कुवियस्स जणस्स
दुप्पहंसा यावि होत्था ॥ ५८ ॥

तत्थ णं सालाडवीण चोरपल्लीण विजण नामं चोरसेणावड्ढं
परिवसइ अहम्मिण जाव लोहियपाणी, बहुनयरनिग्गयजसे
सूरे दढप्पहारे साहसिण सद्वेही परिवसइ असिलट्टिपढम-
मल्ले । से णं तत्थ सालाडवीण चोरपल्लीण पञ्चण्हं चोर-
सयाणं आहेवच्चं जाव विहरइ ॥ ५९ ॥

तप्प णं से विजण चोरसेणावड्ढं बह्वणं चोराण द पार-
दारियाण य गण्डिभेयाण य संधिच्छेयाण य खण्डपट्टाण
य अत्तेसि च बह्वणं छिन्नभिन्नवाहिराहियाणं कुडङ्गे यावि
होत्था । तप्प णं पे विजण चोरसेणावड्ढं पुरिमतालस्स नय-
रस्स उत्तरपुरान्थिमिद्धं जणवयं बह्वहिं गामवाणहि य नगर-
वाणदि य गोग्गहणेहि य बन्दिग्गहणेहि य पन्थकोट्टेहि य
स्वत्तग्गणणेहि य ओवीलेमाणे विद्धंमेमाणे वज्जेमाणे ताले-
माणे नित्थाणे निद्धणे निक्कणे कप्पायं कंमेमाणे विहरइ ।
महावलस्स ३ चो अभिक्खणं २ कप्पायं गेण्हइ ॥ ६० ॥

तस्स णं विजयस्स चोरसेणावड्ढस्स खन्दमिरी नामं
भारिया होत्था अहीण । तस्स णं विजयचोरसेणावड्ढस्स
पुत्ते खन्दमिरीण भारियाण अत्तण अभग्गसेणे नामं दाण
होत्था अहीणपडिपुण्णपञ्चिन्दियसरीरे विन्नयपरिणयमेत्ते
जोव्वणगमणुप्पत्ते ॥ ६१ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं समणे भगवं महावीरे पुरिम-
ताले नयरे समोसडे । परिस्मा निग्गया । राया निग्गओ ।
धम्मो कहिओ । परिस्मा राया य पडिगओ ॥ ६२ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं समणस्स भगवओ महावीरस्स
जेट्ठे अनेवासी गोयमे जाव रायमग्ग समोगाढे । तत्थ णं

बह्वे हत्थी पासइ, बह्वे आसे, पुरिसे संनद्धबद्धकवण ।
 तेसिं णं पुरिसाणं मज्झगयं एगं पुरिसं पासइ अवओढयं
 जाव उग्घोसिज्जमाणं । तए णं तं पुरिसं रायपुरिसा पढमंसि
 चच्चरंसि निसीयावेन्ति, २ अट्ट चुलपियए अग्गओ घाएन्ति,
 २ कसप्पहारेहिं तालेमाणा २ कलुणं कागणिमंसाइं खावेन्ति,
 २ रुहिरपाणियं च पाएन्ति । तथाणन्तरं च णं दोष्ठांसि
 चच्चरंसि अट्ट चुल्लमाउयाओ अग्गओ घाएन्ति । एवं तच्चे
 चच्चरे अट्ट महापिउए, चउत्थे अट्ट महामाउयाओ, पञ्चमे पुत्ते,
 छट्ठे सुण्हा, सत्तमे जामाउया, अट्ठमे धूयाओ, नवमे नत्तुया,
 दसमे नत्तुईओ, एक्कारसमे नत्तुयावई, बारसमे नत्तुइणीओ,
 तेरसमे पिउसियपइया, चौदसमे पिउसियाओ, पन्नरसमे
 माउसियापइया, सोलसमे माउसियाओ, सत्तरसमे मासि-
 याओ, अट्ठारसमे अवसेसं मित्तनाइनियगसयणसंबन्धि-
 परियणं अग्गओ घाएन्ति, २ कसप्पहारेहिं तालेमाणा २
 कलुणं कागणिमंसाइं खावेन्ति, २ रुहिरपाणियं च पाएन्ति
 ॥ ६३ ॥

तए णं से भगवं गोयमे तं पुरिसं पासेइ, २ इमे एयारूवे
 अज्झत्थिए समुप्पन्ने जाव तहेव निग्गए एवं वयासी-
 “एवं खलु, अहं णं भन्ते, तं चेव जाव, से णं, भन्ते, पुरिसे
 पुव्वभवे के आसी जाव विहरइ ?” “एवं खलु, गोयमा”
 ॥ ६४ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे
 वासे पुरिमताले नामं नयरे होत्था रिद्धं । तत्थ णं पुरिम-
 ताले नयरे उदिओदिए नामं राया होत्था महयां... । तत्थ
 णं पुरिमताले निम्नए नामं अण्हयवाणियए होत्था अट्टे जाव

अपरिभूए अहम्मिए जाव दुप्पडियाणन्दे । तस्स णं निन्न-
यस्स बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा कल्लाकल्लिं कुहा-
लियाओ य पत्थियपिडए य गिण्हन्ति, २ पुरिमतालस्स
नथरस्स परिपेरन्तेसु बहवे काइअण्डए घूइअण्डए पारेवड-
अण्डए टिट्ठिभिअण्डए खगिअण्डए मयूरिअण्डए कुक्कुडि-
अण्डए य अन्नेसिं च बहूणं जलयरथलयरखहयरमाईणं
अण्डाइं गेण्हन्ति, २ पत्थियपिडमाइं भरेन्ति, २ जेणेव
निन्नयए अण्डवाणियए तेणामेव उवागच्छन्ति, २ निन्न-
यस्स अण्डवाणियस्स उवणेन्ति ॥ ६५ ॥

तए णं तस्स निन्नयस्स अण्डवाणियस्स बहवे पुरिसा
दिन्नभइभत्तवेयणा बहवे काइअण्डए य जाव कुक्कुडिअण्डए
य अन्नेसिं च बहूणं जलयरथलयरखहयरमाईणं अण्डयए
तवएसु य कवल्लीसु य कन्दुएसु य भज्जणएसु य इङ्गालेसु
य तलेन्ति भज्जेन्ति सोल्लेन्ति, २ रायमग्गे अन्तरावज्जंति
अण्डयपणिणं विट्ठि कप्पेमाणा विहरन्ति । अण्णणा यवि
णं से निन्नयए अण्डवाणियए तेहिं बहूहिं काइअण्डएहि
य जाव कुक्कुडिअण्डएहि य सोल्लेहि य तल्लिएहि य भज्जि-
एहि य सुरं च...आसाएमाणे विसाएमाणे विहरइ ॥ ६६ ॥

तए णं से निन्नए अण्डवाणियए एयकस्मे ४ सुबहुं पाव-
कम्मं समाज्जिणित्ता एगं वाससहस्सं परमाउयं पालइत्ता
कालमासे कालं किञ्चा तच्चाए पुढवीए उक्कोससत्तसागरो-
वमठिइएसु नरएसु नेरइयत्ताए उववन्ने । से णं तओ अण-
न्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव सालाडवीए चोरपल्लीए विजयस्स
चोरसेणावइस्स खन्दसिरीए भारियाए कुच्चिंसि पुत्तत्ताए
उववन्ने ॥ ६७ ॥

तए णं तीसे खन्दसिरीए भारियाए अन्नया कयाइ तिण्हं
 मासाणं बहुपडिपुण्णाणं इमे एयारूवे दोहले पाउब्भूए-
 “धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ जाओ णं बहूहि मित्तनाइ-
 नियगसयणसंबन्धिपरियणमहिलाहि अन्नाहि य चोरमहि-
 लाहि सद्धि संपरिवुडा ण्हाया कयबलिकम्मा जाव °पाय-
 च्छित्ता सव्वालंकारविभूसिया विउलं असणं पाणं खाइमं
 साइमं सुरं च मज्जं च आसाएमाणी विसाएमाणी विहरन्ति ।
 जिमियभुत्तुत्तरागयाओ पुरिसनेवत्थिया संनद्धबद्ध° जाव
 °गहियाउहप्पहरणा भरिपहि फलपहि निकिट्ठाहि असीहि
 अंसागपहि धणूहि समुक्खित्तेहि सरेहि समुल्लालियाहि
 दामाहि लम्बियाहि य ओसारियाहि ऊरुघण्टाहि छिप्प-
 तूरेणं वज्जमाणेणं २ महया उक्किट्ठ° जाव समुदरवभूयं
 पिव करेमाणीओ सालाडवीए चोरपल्लीए सव्वओ समन्ता
 ओलोएमाणीओ २ आहिण्डमाणीओ दोहलं विणेन्ति । तं
 जइ अहं पि जाव दोहलं विणिज्जामि ” त्ति कट्टु तंसि दोह-
 लंसि अविणिज्जमाणंसि जाव झियाइ ॥ ६८ ॥

तए णं से विजए चोरसंणावई खन्दसिरिभारियं ओहय°
 जाव पासइ, २ एवं वयासी-“किं णं तुमं, देवाणुप्पिया,
 ओहय° जाव झियासि ?” तए णं सा खन्दसिरी विजयं
 एवं वयासी-“एवं खलु, देवाणुप्पिया, मम तिण्हं मासाणं
 जाव झियामि ” । तए णं से विजए चोरसंणावई खन्दसि-
 रीए भारियाए अन्तिए एयमट्ठं साच्चा निसम्म खन्दसिरि-
 भारियं एवं वयासी-“अहासुहं, देवाणुप्पिय ” त्ति एयमट्ठं
 पडिसुणेइ ॥ ६९ ॥

तए णं सा खन्दसिरिभारिया विजएणं चोरसेणावइणा
अभणुन्नाया समाणी हट्टुट्टुं बहूहिं मित्तं जाव अन्नाहि
य बहूहिं चोरमहिलाहिं सद्धिं संपरिवुढा णहाया जाव ० वि-
भूसिया विउलं असणं ४ मुरं च ६ आसाएमाणी ४ विहरइ ।
जिमियभुत्तुत्तरागया पुरिसनेवच्छा संनद्धबद्धं जाव आ-
हिण्डमाणी दोहलं विणेइ । तए णं सा खन्दसिरिभारिया
संपुण्णदोहला संमाणियदोहला विणायिदोहला वोच्छिन्न-
दोहला संपन्नदोहला तं गब्भं सुहंसुहेणं परिवहइ ॥ ७० ॥

तए णं सा चोरसेणावइणी नवण्हं मासाणं बहुपडि-
पुण्णाणं दारगं पयाया । तए णं से विजए चोरसेणावई तस्स
दारगस्स महया इड्डीसक्कारसमुदएणं दसरत्तं ठिइवाडियं
करेइ । तए णं से विजए चोरसेणावई तस्स दारगस्स एक्का-
रसमे दिवसे विउलं असणं ४ उवक्खवावेइ, २ मित्तनाइं
...आमन्तेइ, २ जाव तस्सेव मित्तनाइं...पुरओ एवं
वयासी-“ जम्हा णं अम्हं इमंसि दारगंसि गब्भगयंसि
समाणंसि इमे एयारूवे दोहले पाउब्भूए, तम्हा णं होउ अम्हं
दारए अभग्गसेणे नामेणं ” । तए णं से अभग्गसेणे कुमारे
पञ्चधाईं जाव परिवड्ढइ । तए णं से अभग्गसेणे कुमारे
उम्मुक्कबालभावे यावि होत्था । अट्ट दारियाओ, जाव अट्टओ
दाओ. .। उप्पि पासाए...भुञ्जमाणे विहरइ ॥ ७१ ॥

तए णं से विजए चोरसेणावई अन्नया कयाइ कालधम्म-
णा संजुत्ते । तए णं से अभग्गसेणे कुमारे पञ्चहिं चोरसएहिं
सद्धिं संपारेवुडे रोयमाणे कन्दमाणे विलवमाणे विजयस्स
चोरसेणावइस्स महया इड्डीसक्कारसमुदएणं नीहरणं करेइ,
२ बहूइं लोइयाइं मयकिच्चाइं करेइ, २ केणइ कालेणं अप्प-

सोए जाव यावि होत्था ॥ ७२ ॥

तए णं ते पञ्च चोरसयाइं अन्नया कथाइ अम्मगसेणं
कुमारं सालाडवीए चोरपल्लीए महया २ चोरसेणावइत्ताए
अभिसिञ्चन्ति । तए णं से अम्मगसेणे कुमारे चोरसेणावई
जाए अहम्मिए जाव कप्पायं गिण्हइ ॥ ७३ ॥

तए णं ते जाणवया पुरिसा अम्मगसेणेणं चोरसेणावइणा
बहुगामघायावणाहिं ताविया समाणा अन्नमन्नं सहावेन्ति,
२ एवं वयासी—“एवं खलु, देवाणुप्पिया, अम्मगसेणे चोर-
सेणावई पुरिमतालस्स नयरस्स उत्तरिल्लं जणवयं बहूहिं
गामघाएहिं जाव निद्धणं करेमाणे विहरइ । तं सेयं खलु,
देवाणुप्पिया, पुरिमताले नयरे महाबलस्स रत्तो एयमट्ठं
विन्नवित्तए ” । तए णं ते जाणवया पुरिसा एयमट्ठं अन्न-
मन्नेणं पडिसुणेन्ति, २ महत्थं महग्घं महारिहं रायारिहं पाहुडं
गिण्हन्ति, २ जेणेव पुरिमताले नयरे तेणेव उवागए २ जेणेव
महाबले राया तेणेव उवागए २ महाबलस्स रत्तो तं महत्थं
जाव पाहुडं उवणेन्ति, २ करयलं...अञ्जलिं कट्टु महाबलं
रायं एवं वयासी—“एवं खलु, सामी, सालाडवीए चोर-
पल्लीए अम्मगसेणे चोरसेणावई अम्हे बहूहिं गामघाएहि य
जाव निद्धणे करेमाणे विहरइ । तं इच्छामि णं, सामी, तुज्झं
बाहुच्छायापरिग्गाहिया निम्भया निरुवसग्गा सुहेणं परि-
वसित्तए ” त्ति कट्टु पायवडिया पञ्जलिउडा महाबलं रायं
एयमट्ठं विन्नवेन्ति ॥ ७४ ॥

तए णं से महाबले राया तेसिं जाणवयाणं पुरिसाणं
अन्तिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ते जाव मिसिमिसे-
माणे तिवालियं भिउडिं निडाले साहट्टं दण्डं सहावेइ, २ एवं

वयासी-“गच्छह णं तुमं, देवाणुप्पिया, सालाडविं चोर-
पाल्लं विलुम्पाहि, २ अभग्गसेणं चोरसेणावइं जीवग्गाहं
गिण्हाहि, २ ममं उवणेहि ” । तए णं से दण्डे “तह” त्ति
एयमट्ठं पडिसुणेइ । तए णं से दण्डे बहूहिं पुरिसेहिं संनद्ध-
बद्धं जाव ँपहरणेहिं सद्धिं संपरिवुडे मग्गइएहिं फलएहिं
जाव छिप्पतूरेणं वज्जमाणेणं महया जाव उक्किट्ठं जाव करे-
माणे पुरिमतालं नयरं मज्झमज्जेणं निग्गच्छइ, २ जेणेव
सालाडवी चोरपल्ली तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ ७५ ॥

तए णं तस्सं अभग्गसेणस्स चोरसेणावइस्स चारपुरिसा
इमीसे कहाए लद्धट्ठा समाणा जेणेव सालाडवी चोरपल्ली,
जेणेव अभग्गसेणे चोरसेणावई, तेणेव उवागच्छन्ति, २
करयलं जाव एवं वयासी-“एवं खलु, देवाणुप्पिया, पुरिम-
ताले नयरे महाबलेणं रत्ता महाभडचडगरेणं दण्डे आणत्ते-
'गच्छह णं तुब्भे, देवाणुप्पिया, सालाडविं चोरपाल्लं विलु-
म्पाहि, अभग्गसेणं चोरसेणावइं जीवग्गाहं गेण्हाहि, २ ममं
उवणेहि' । तए णं से दण्डे महया भडचडगरेणं जेणेव
सालाडवी चोरपल्ली तेणेव पहारेत्थ गमणाए ” ॥ ७६ ॥

तए णं से अभग्गसेणे चोरसेणावई तेसि चारपुरिसाणं
अन्तिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म पञ्च चोरसयाइं सहावेइ, २
एवं वयासी-“एवं खलु, देवाणुप्पिया, पुरिमताले नयरे
महाबले जाव तेणेव पहारेत्थ गमणाए । तं^१ सेयं खलु,
देवाणुप्पिया, अम्हं तं दण्डं सालाडविं चोरपाल्लं असंपत्ते
अन्तरा चंव पडिसेहित्तए ” । तए णं ताइं पञ्च चोरसयाइं

१. Elsewhere, e. g., निरया. § ६१, मंगइएहिं इति पठ्यते.

२. A has a few sentences here which are irrelevant.

अभग्गसेणस्स चोरसेणावइस्स “तह” त्ति जाव पडि-
सुणेन्ति ॥ ७७ ॥

तए णं से अभग्गसेणे चोरसेणावई विउलं असणं पाणं
खाइमं साइमं उवक्खड्ढावेइ, २ पञ्चहिं चोरसएहिं सद्धिं
ण्हाए जाव ‘पायच्छित्ते भोयणमण्डवंसि तं विउलं असणं ४
सुरं च आसाएमाणे ४ विहरइ । जिमियभुत्तत्तरागए वि य
णं समाणे आयन्ते चोक्खे परमसुइभूए पञ्चहिं चोरसएहिं
सद्धिं अलं चम्मं दुरुहइ, २ संनद्धबद्धं जाव ‘पहरणेहिं
मग्गइएहिं जाव ‘रवेणं पुव्वावरण्हकालसमयंसि साला-
ड्वीओ चोरपल्लीओ निग्गच्छइ, ३ विसमदुग्गागहणं ठिए
गहियभत्तपाणे तं दण्डं पडिवालेमाणे चिट्ठइ ॥ ७८ ॥

तए णं से दण्डे जेणेव अभग्गसेणे चोरसेणावई तेणेव
उवागच्छइ, २ अभग्गसेणेणं चोरसेणावइणा सद्धिं संपलग्गे
यावि होत्था । तए णं से अभग्गसेणे चोरसेणावई तं दण्डं
खिप्पामेव हयमहियं जाव पडिसेहिए ॥ ७९ ॥

तए णं से दण्डे अभग्गसेणेणं चोरसेणावइणा हयं जाव
पडिसेहिए समाणे अथामे अबले अवीरिए अपुरिसक्कारपर-
क्कमे अधारणिज्जमिति कट्टु जेणेव पुरिमताले नयरे, जेणेव
महाबले राया, तेणेव उवागच्छइ, २ करयलं.....एवं
वयासी—“एवं खलु, सामी, अभग्गसेणे चोरसेणावई
विसमदुग्गागहणं ठिए गहियभत्तपाणिए । नो खलु से सक्का
केणइ सुबहुएणावि आसबलेण वा हत्थिबलेण वा रहबलेण
वा चाउरङ्गिणि पि...उरंउरेण गिणिहत्तए” । ताहे सामेण
य भेएण य उवप्पयाणेण य विस्सम्भमाणे उवयए यावि
होत्था । जे वि से अभिन्तरगा सीसगभमा, मित्तमाइनियग-

सयणसंबन्धिपरियणं च विउलघणकणगरयणसन्तसार-
सावणज्जेणं भिन्दइ, अभग्गसेणस्स य चोरसेणावइस्स
अभिवस्सणं २ महत्थाइं महग्घाइं महरिहाइं पाहुडाइं पेसेइ,
२ अभग्गसेणं चोरसेणावइं वीसम्भमाणेइ ॥ ८० ॥

तए णं से महाबले राया अन्नया कयाइ पुरिमताले नयरे
एगं महं महइमहालियं कूडागारसालं करेइ अणेगक्खम्म-
सयसंनिविट्ठं पासार्इयं दरिसणिज्जं । तए णं से महाबले राया
अन्नया कयाइ पुरिमताले नयरे उस्सुकं जाव दसरत्तं पमोयं
घोसावेइ । २ कोहुम्बियपुरिसे सहावेइ, २ एवं वयासी—
“ गच्छइ णं तुब्भे, देवाणुप्पिया, सालाडवीए चोरपल्लीए ।
तत्थ णं तुब्भे अभग्गसेणं चोरसेणावइं करयलं जाव एवं
वयासी—“ एवं खलु, देवाणुप्पिया, पुरिमताले नयरे महा-
बलस्स रन्नो उस्सुक्के जाव दसरत्ते पमोए उग्घोसिए । तं
किं णं, देवाणुप्पिया, विउलं असणं ४ पुप्फवत्थमल्लालंकारं
ते इहं हव्वमाणिज्जउ उदाहु सयमेव गच्छित्था ? ” ॥ ८१ ॥

तए णं ते कोहुम्बियपुरिसा महाबलस्स रन्नो करयलं
जाव पडिसुणेन्ति, २ पुरिमतालाओ नयराओ पडिनिक्ख-
मन्ति, २ नाइविकिट्ठेहिं अद्धाणेहिं सुहेहिं वसहीपायरासेहिं
जेणेव सालाडवी चोरपल्ली तेणेव उवागच्छन्ति, २ अभग्ग-
सेणं चोरसेणावइं करयलं जाव एवं वयासी—“ एवं खलु,
देवाणुप्पिया, पुरिमताले नयरे महाबलस्स रन्नो उस्सुक्के
जाव उदाहु सयमेव गच्छित्था ? ” तए णं से अभग्गसेणे
चोरसेणावइं ते कोहुम्बियपुरिसे एवं वयासी—“ अहं णं,
देवाणुप्पिया, पुरिमतालनयरं सयमेव गच्छामि ” । ते कोहु-
म्बियपुरिसे सक्कारेइ ... पडिविसज्जेइ ॥ ८२ ॥

तए णं से अभग्गसेणे चोरसेणावई बहूहिं मित्तं जाव
 °परिवुडे ण्हाए जाव °पायच्छित्ते सव्वालंकारविभूसिए
 सालाडवीओ चोरपल्लीओ पंडिनिकखमइ, २ जेणेव पुरिम-
 ताले नयरे, जेणेव महाबले राया, तेणेव उवागच्छइ, २ कर-
 यलं...महाबलं रायं जएणं विजएणं वद्धावेइ, २ महत्थं
 जाव पाहुडं उवणेइ । तए णं से महाबले राया अभग्ग-
 सेणस्स चोरसेणावइस्स तं महत्थं जाव पडिच्छइ, अभग्गसेणं
 चोरसेणावइं सक्कारेइ, संमाणेइ, पडिविसज्जेइ, कूडागारसालं
 च से आवसहं दलयइ । तए णं से अभग्गसेणे चोरसेणावई
 महाबलेणं रत्ता विसज्जिए समाणे जेणेव कूडागारसाला
 तेणेव उवागच्छइ ॥ ८३ ॥

तए णं से महाबले राया कोडुम्बियपुरिसे सद्दावेइ, २
 एवं वयासी—“गच्छह णं तुम्हे, देवाणुप्पिया, विउलं असणं
 पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेह, २ तं विउलं असणं ४
 सुरं च ६ सुवहुं पुप्फवत्थगन्धमल्लालंकारं च अभग्गसेणस्स
 चोरसेणावइस्स कूडागारसालं उवणेह ” । तए णं ते कोडु-
 म्बियपुरिसा करयलं जाव उवणेन्ति । तए णं से अभग्गसेणे
 चोरसेणावई बहूहिं मित्तनाइं सद्धिं संपरिवुडे ण्हाए जाव
 सव्वालंकारविभूसिए तं विउलं असणं ४ सुरं च ६
 आसाएमाणे पमत्ते विहरइ ॥ ८४ ॥

तए णं से महाबले राया कोडुम्बियपुरिसे सद्दावेइ, २ एवं
 वयासी—“ गच्छह णं तुम्हे, देवाणुप्पिया, पुरिमतालस्स
 नयरस्स दुवाराइं पिहेह, अभग्गसेणं चोरसेणावइं जीवगाहं
 गिण्हइ, २ ममं उवणेह ” । तए णं ते कोडुम्बियपुरिसा कर-
 यलं जाव पडिसुणेन्ति, २ पुरिमतालस्स नयरस्स दुवाराइं

पिहेन्ति, अभग्गसेणं चोरसेणावइं जीवगाहं गिण्हन्ति, २
महाबलस्स रत्तो उवणेन्ति । तए णं से महाबले राया अभ-
ग्गसेणं चोरसेणावइं एएणं विहाणेणं अज्झं आणवेइ । “एवं
खलु, गोयमा, अभग्गसेणे चोरसेणावइं पुरापोराणाणं जाव
विहरइ ” ॥ ८५ ॥

“ अभग्गसेणे णं, भन्ते, चोरसेणावइं कालमासे कालं
किञ्चा कहिं गच्छिहिइ, कहिं उववज्जिहिइ ? ” “ गोयमा,
अभग्गसेणे चोरसेणावइं सत्ततीसं वासाइं परम्माउयं पाल-
इत्ता अज्जेव तिभागावसेसे दिवसे सुलभिन्ने कए समाणे
कालमासे कालं किञ्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोसं^०
...नेरइएसु उववज्जिहिइ । से णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता,
एवं संसारो जहा पढमे जाव पुढवीए । तओ उव्वट्ठित्ता
वाणारसीए नयरीए सूयरत्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ
सूयरिण्हिं जीवियाओ ववरोविए समाणे तत्थेव वाणारसीए
नयरीए सेट्टिकुलंसि पुत्तत्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ उम्मु-
क्कवालभावे...एवं जहा पढमे, जाव अन्तं काहिइ ॥ ८६ ॥

IV

“ जइ णं, भन्ते ”...चउत्थस्स उक्खेवो । “ एवं खलु,
जम्बू ” ॥ ८७ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं साहंजणी नामं नयरी होत्था
रिद्धत्थिभियसमिद्धा । तीसे णं साहंजणीए बहिया उत्तर-
पुरत्थिम दिसीभाए देवरमणे नामं उज्जाणे होत्था । तत्थ णं
अमोहस्स जक्खस्स जक्खाययणे होत्था पोराणे । तत्थ णं
साहंजणीए नयरीए महचन्दे नामं राया होत्था महया^०... ।
तस्स णं महचन्दस्स रत्तो सुसेणे नामं अभच्चे होत्था साम-

भेयदण्ड°...°निग्गहकुसले । तत्थ णं साहंजणीए नयरीए सुदरिसणा नामं गणिया होत्था । वण्णओ ॥ ८८ ॥

तत्थ णं साहंजणीए नयरीए सुभदे नामं सत्थवाहे परि-
वसइ अडे... । तस्स णं सुभदस्स सत्थवाहस्स भद्दा नामं
भारिया होत्था अहीण°... । तस्स णं सुभदसत्थवाहस्स
पुत्ते भद्दाए भारियाए अत्तए सगडे नामं दारए होत्था
अहीण°... ॥ ८९ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे... ।
समोसरणं । परिसा राया य निग्गए । धम्मो कहिओ ।
परिसा पडिगया ॥ ९० ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स
जेट्ठे अन्तेवासी जाव रायमग्गमोगाढे । तत्थ णं हत्थी आसे
पुरिसे... । तेसिं च णं पुरिसाणं मज्झगए पासइ एगं स-
इत्थीयं पुरिसं अवओढयबन्धणं उक्खित्त° जाव घोसिज्ज-
माणं... । चिन्ता तहेव जाव भगवं धारोरेइ—“ एवं खलु,
गोयमा ” ॥ ९१ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुद्दीवे दीवे भारहे वासे
छगलपुरे नामं नयरे होत्था । तत्थ सीहगिरी नामं राया
होत्था महया° । तत्थ णं छगलपुरे नयरे छणिए नामं छाग-
लिए परिवसइ अडे...अहम्मिए जाव दुप्पडियाणन्दे ॥ ९२ ॥

तस्स णं छणियस्स छागलियस्स बहवे अयाण य एलयाण
य रोज्झाण य वसभाण य ससयाण य सूयराण य पसयाण
य सिंघाण य हरिणाण य मयूराण य महिसाण य सयबद्धाण
य सहस्सबद्धाण य जूहाणि वाडगांसि संनिरुद्धां चिट्ठन्ति ।
अग्ने य तत्थ बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा बहवे अप

य जाव महिसे य सारक्खेमाणा संगोवेमाणा चिट्ठन्ति ।
 अन्ने य से बहवे अयाण य जाव निरुद्धा चिट्ठन्ति । अन्ने य
 से बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा बहवे सयए य सहस्से
 य जीवियाओ ववरोवेन्ति, २ मंसाइं कप्पाणिकप्पियाइं
 करेन्ति, २ छणियस्स छागलियस्स उवणेन्ति । अन्ने य से
 बहवे पुरिसा ताइं बहुयाइं अयमंसाइं जाव महिसमंसाइं
 तवएसु य कवल्लीसु य कन्दुएसु य भज्जणेसु य इक्कालेसु य
 तलेन्ति य भज्जेन्ति य सोल्लेन्ति य, २ तओ रायमग्गंसि
 विट्ठि कप्पेमाणा विहरन्ति । अप्पणा वि य णं से छणिप
 छागलिप तहिं बहुविहेहिं अयमंसेहिं जाव महिसमंसेहिं
 सोल्लेहि य तलिपहि य भज्जिपहि य सुरं च ६ आसाएमाणे
 विहरइ ॥ ९३ ॥

तए णं से छणिप छागलिप एयकम्मे...सुबहुं पावकम्मं
 कलिकलुसं समज्जिणित्ता सत्त वाससयाइं परमाउयं पाल-
 इत्ता कालमासे कालं किच्चा चोत्थीप पुढवीप उक्कोसेणं
 दससागरोवमठिइएसु नेरइयत्ताए उववन्ने ॥ ९४ ॥

तए णं तस्स सुभइसत्थवाहस्स भद्दा भारिया जाय-
 निन्दुया यावि होत्था, जाया जाया दारगा विणिहायमाव-
 ज्जन्ति । तए णं से छणिप छागलिप चोत्थीप पुढवीप अण-
 न्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव साहंजणीप सुभइस्स सत्थवाहस्स
 भद्दा भारियाए कुञ्छिसि पुत्तत्ताए उववन्ने । तए णं सा
 भद्दा सत्थवाही अन्नया कयाइ नवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं
 दारगं पयाथा । तए णं तं दारगं अम्मापियरो जायमेत्तं चेव
 सगडस्स हेट्ठाओ ठावेन्ति, दोच्चं णि गिण्हावेन्ति, अणुपुव्वेणं
 सारक्खेन्ति संगोवेन्ति संवड्ढेन्ति, जहा उज्झियए, जाव

“जम्हा णं अम्हं इमे दारए जायमेत्ते चेव सगडस्स हेट्ठा
ठाविए, तम्हा णं होउ णं अम्हं एस दारए सगडें नामेणं ” ।
सेसं जहा उज्झियए । सुभदे लवणसमुदे कालगए, माया
वि कालगया । से वि सयाओ गिहाओ निच्छूढे । तए णं से
सगडे दारए सयाओ गिहाओ निच्छूढे समाणे सिंघाडगं...
तहेव जाव सुदारिसणाए गणियाए सद्धि संपलगे यावि
होत्था ॥ ९५ ॥

तए णं से सुसेणे अमच्चे तं सगडं दारगं अन्नया कयाइ
सुदारिसणाए गणियाए गिहाओ निच्छुभावेइ, २ सुदारिसणियं
गणियं अभिन्तरियं ठावेइ, २ सुदारिसणाए गणियाए सद्धि
उरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुञ्जमाणे विहरइ ॥ ९६ ॥

तए णं से सगडे दारए सुदारिसणाए गणियाए गिहाओ
निच्छूढे समाणे अन्नत्थ कत्थ वि सुइं वा...अलभमाणे अन्नया
कयाइ रहसियं सुदारिसणागेहं अणुप्पविसइ, २ सुदारिसणाए
सद्धि उरालाइं भोगभोगाइं भुञ्जमाणे विहरइ ॥ ९७ ॥

इमं च णं सुसेणे अमच्चे ण्हाए जाव °विभूसिए मणुस्स-
वग्गुराए जेणेव सुदारिसणाए गणियाए गेहे तेणेव उवागच्छइ,
२ सगडं दारयं सुदारिसणाए गणियाए सद्धि उरालाइं भोग-
भोगाइं भुञ्जमाणं पासइ, २ आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे
तिवलियं भिउडिं निडाले साहट्टु सगडं दारयं पुरिसेहिं
गिण्हावेइ, २ अट्ठि° जाव °महियं करेइ, २ अवओडयबन्धणं
करेइ, २ जेणेव महचन्दे राया तेणेव उवागच्छइ, २ करयल°
जाव एवं वयासी—“एवं खलु, सामी, सगडे दारए ममं
अन्तेउरंसि अवरद्धे ” । तए णं से महचन्दे राया सुसेणं
अमच्चं एवं वयासी—“तुमं चेव णं, देवाणुप्पिया, सगडस्स

दारगस्स दण्डं वत्तेहि ” । तए णं से सुसेणे अमच्चे मह-
चन्देणं रत्ता अब्भणुत्ताए समाणे सगडे दारयं सुदारिसणं च
गणियं एएणं विहाणेणं वज्झं आणवेइ । तं एवं खलु, गोयमा,
सगडे दारए पुरापोराणाणं... पच्चणुभवमाणे विहरइ ” ॥९८॥

“ सगडे णं, भन्ते, दारए कालगए कहिं गच्छिहिइ, कहिं
उववज्जिहिइ ? ” “ सगडे णं दारए, गोयमा, सत्तावन्नं
तासाइं परमाउयं पालइत्ता अज्जेव तिभागावसेसे दिवसे
एगं महं अयोमयं तत्तं समजोइभूयं इत्थिपडिमं अवयासा-
विए समाणे कालमासे कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए
पुढवीए नेरइयत्ताए उववज्जिहिइ । से णं तओ अणन्तरं उव्व-
ट्ठित्ता रायगिहे नयरे मातङ्गकुलंसि जुगलत्ताए पच्चायाहिइ ।
तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो निव्वत्तवारसगस्स
इमं एयारूवं गोणं नामधेज्जं करिस्सन्ति-“तं होउ णं दारए
सगडे नामेणं, होउ णं दारिया सुदारिसणा नामेणं ” ॥ ९९ ॥

तए णं से सगडे दारए उम्मुक्कवालभावे जोव्वणं...
भविस्सइ । तए णं सा सुदारिसणा वि दारिया उम्मुक्कवाल-
भावा जोव्वणगमणुप्पत्ता रूवेण य जोव्वणेण य लावणणेण
य उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा यावि भविस्सइ । तए णं से सगडे
दारए सुदारिसणाए रूवेण य जोव्वणेण य लावणणेण य
मुच्छिण सुदारिसणाए सद्धिं उरालाइं भोगभोगाइं भुञ्जमाणे
विहरिस्सइ । तए णं से सगडे दारए अन्नया सयमेव कूड-
गाहिं उवसंपज्जित्ताणं विहरिस्सइ । तए णं से सगडे
दारए कूडगाहे भविस्सइ अहम्मिण जाव दुप्पडियाणन्दे,
एयकम्मे...सुबहुं पावकम्मं समज्जिणित्ता कालमासे कालं
किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए नेरइयत्ताए उववन्ने ।

संसारो तहेव जाव पुढवीए । से णं तओ अणन्तरं उव्व-
ट्टित्ता वाणारसीए नयरीए मच्छत्ताए उव्वज्जिहिइ । से णं
तत्थ मच्छबन्धिएहिं वहिए तत्थेव वाणारसीए नयरीए
सेट्टिकुलंसि पुत्तत्ताए पच्चायाहिइ । बोहिं बुद्धे...पव्वइए...
सोहम्मे कप्पे...महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ ॥ १०० ॥

V

“जइ णं भन्ते,...” पञ्चमस्स उक्खेवो । “एवं खलु, जम्बू”
॥ १०१ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं कोसम्बी नामं नयरी होत्था
रिद्धत्थिमियं । बाहिं चन्दोयरणे उज्जाणे । सेयबद्धे जक्खे
॥ १०२ ॥

तत्थ णं कोसम्बीए नयरीए सयाणीए नामं राया होत्था
महयां । मियावई देवी । तस्स णं सयाणीयस्स पुत्ते मिया-
देवीए अत्तए उदायणे नामं कुमारे होत्था अहीणं...जुव-
राया । तस्स णं उदायणस्स कुमारस्स पउमावई नामं देवी
होत्था ॥ १०३ ॥

तस्स णं सयाणीयस्स सोमदत्ते नामं पुरोहिए होत्था
रिउव्वेयं... । तस्स णं सोमदत्तस्स पुरोहियस्स वसुदत्ता
नामं भारिया होत्था । तस्स णं सोमदत्तस्स पुत्ते वसुदत्ताए
अत्तए बहस्सइदत्ते नामं दारए होत्था अहीणं... ॥ १०४ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे... ।
समोसरणं । तेणं कालेणं तेणं समएणं भगवं गोयमे तहेव
जाव रायमग्गमोगाढे तहेव पासइ हत्थी, आसे, पुरिसमज्झे
पुरिसं । चिन्ता । तहेव पुच्छइ पुव्वभवं । भगवं वागरेइ—
“एवं खलु, गोयमा” ॥ १०५ ॥

नेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे
बासे सव्वओभदे नामं नयरे होत्था रिद्धत्थिमियसमिद्धे ।
तत्थ णं सव्वओभदे नयरे जियसत्तू राया । तस्स णं जिय-
सत्तुस्स रन्नो महेसरदत्ते नामं पुरोहिण होत्था रिउव्वेयं
जाव 'आथव्वणकुसले यावि होत्था ॥ १०६ ॥

तए णं से महेसरदत्ते पुरोहिण जियसन्नस्स रन्नो रज्ज-
बलवित्थणअट्ठयाए कल्लाकल्लि एगमेगं माहणदारयं एग-
मेगं स्वत्तियदारयं एगमेगं वइस्सदारयं एगमेगं सुद्धदारयं
गिण्हावेइ, २ तेसिं जीवन्तगाणं चेव हियउण्डए गिण्हावेइ,
२ जियसत्तुस्स रन्नो सन्तिहोमं करेइ । तए णं से महेसर-
दत्ते पुरोहिण अट्ठमीचोइसीसु दुवे माहणस्वत्तियवइस्ससुद्धे,
चउण्हं मासाणं चत्तारि २, छण्हं मासाणं अट्ठ २, संवच्छरस्स
सोलस २ । जाहे जाहे वि य णं जियसन्नू राया परबलेणं
अभिजुअइ, ताहे ताहे वि य णं से महेसरदत्ते पुरोहिण अट्ठ-
सयं माहणदारगाणं अट्ठसयं स्वत्तियदारगाणं अट्ठसयं
वइस्सदारगाणं अट्ठसयं सुद्धदारगाणं पुरिसे गिण्हावेइ, २
तेसिं जीवन्ताणं चेव हिययउण्डी गिण्हावेइ, २ जियसत्तुस्स
रन्नो सन्तिहोमं करेइ । तए णं से परबले खिप्पामेव विद्धं-
सिज्जइ वा पडिसेहिज्जइ वा ॥ १०७ ॥

तए णं से महेसरदत्ते पुरोहिण एयकम्मे...सुबहुं पाव-
कम्मं समज्जिणित्ता तीसं वाससयं परमाउयं पालइत्ता
कालगसे कालं किच्चा पञ्चमीए पुढवीए उक्कोसेणं सत्तरस-
सागरोवमाट्ठिइए नरगे उववन्ने ॥ १०८ ॥

से णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव कोसम्बीए नयरीए
सोमदत्तस्स पुरोहियस्स वसुदत्ताए भारियाए पुत्तत्ताए

उववन्ने । तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो निव्वत्तबार-
साहस्स इयं एयारूवं नामधेज्जं करेन्ति-“जम्हा णं अम्हं इमे
दारए सोमदत्तस्स पुरोहियस्स पुत्ते वसुदत्ताए अत्तए, तम्हा
णं होउ अम्हं दारए बहस्सइदत्ते नामेणं ” । तए णं से बह-
स्सइदत्ते दारए पञ्चधाईपरिग्गहिण जाव परिवड्ढइ । तए णं
से बहस्सइदत्ते उम्मुक्कबालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते विन्नय-
परिणयमेत्ते होत्था । से णं उदायणस्स कुमारस्स पिय-
बालवयस्सए यावि होत्था सहजायए सहवाड्डियए सह-
पंसुकीलियए ॥ १०९ ॥

तए णं से सयाणीए राया अन्नया कयाइ कालधम्मणा
संजुत्ते । तए णं से उदायणकुमारे बहूहिं राईसरं जाव
°सत्थवाहप्पभिईहिं सद्धिं संपरिवुडे रोयमाणे कन्दमाणे
विलवमाणे सयाणीयस्स रन्नो महया इड्डीसक्कारसमुदण्णं
नीहरणं करेइ, २ बहूइं लोइयाइं मयकिच्चाइं करेइ ।
तए णं ते बहवे राईसरं जाव °सत्थवाह...उदायणं
कुमारं महया रायाभिसेण्णं अभिसिञ्चन्ति । तए णं से
उदायणे कुमारे राया जाए महया... ॥ ११० ॥

तए णं से बहस्सइदत्ते दारए उदायणस्स रन्नो पुरोहिय-
कम्मं करेमाणे सव्वट्ठाणेषु सव्वभूमियासु अन्तेउरे य दिन्न-
वियारे जाए यावि होत्था । तए णं से बहस्सइदत्ते पुरोहिण
उदायणस्स रन्नो अन्तेउरंसि वेलासु य अवेलासु य काले य
अकाले य राओ य विआले य पविसमाणे अन्नया कयाइ
पउमावईए देवीए सद्धिं संपलगे यावि होत्था, पउमावईए
देवीए सद्धिं उरालाइं भोगभोगाइं भुञ्जमाणे विहरइ ॥ १११ ॥

इमं च णं उदायणे राया ण्हाए जाव °विभूसिण जेणेव

पउमावई देवी तेणेव उवागच्छइ, २ बहस्सइदत्तं पुरोहियं
 पउमावईदेवीए सार्द्धं उरालाई भोगभोगाई भुञ्जमाणं पासइ,
 २ आसुरुत्ते...तिवलियं भिउडिं निडाले साहट्टु बहस्सइदत्तं
 पुरोहियं पुरिसेहिं गिण्हावेइ जाव एणं विहाणेणं वज्झं
 आणाविए । “एवं खलु, गोयमा, बहस्सइदत्ते पुरोहिण
 ०पोराणाणं जाव विहरइ ” ॥ ११२ ॥

“बहस्सइदत्ते णं, भन्ते, दारए इओ कालगए समाणे
 कहिं गच्छिहिइ कहिं उववज्जिहिइ ? ” “गोयमा, बहस्सइदत्ते
 णं दारए पुरोहिण चोसट्ठिं वासाई परमाउयं पालइत्ता अज्जेव
 तिभागावसेसे दिवसे सूलियभिन्ने कए समाणे कालमासे
 कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए..., संसारो तहेव
 ...पुढवी । तओ हत्थिणाउरे नयरे मिगत्ताए पच्चायाइस्सइ ।
 से णं तत्थ वाउरिण्हिं वहिण समाणे तत्थेव हत्थिणाउरे
 नयरे सेट्ठिकुलंसि पुत्तत्ताए..., बोहिं...सोहम्मे कप्पे...
 महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ । निक्खेवो ॥ ११३

VI

“जइ णं, भन्ते,...” छट्ठस्स उक्खेवो । “एवं खलु, जम्बू”
 ॥ ११४ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं महुरा नामं नयरी होत्था ।
 भण्डीरे उज्जाणे । सुदंसणे जक्खे । सिरिदामे राया । बन्धु-
 सिरी भारिया । पुत्ते नन्दिवद्धणे कुमारे अहीणं...
 जुवराया ॥ ११५ ॥

तस्स सिरिदामस्स सुबन्धू नामं अमच्चे होत्था सामदण्डं ।
 तस्स णं सुबन्धुस्स अमच्चस्स बहुमिच्चपुत्ते नामं दारए
 होत्था अहीणं... । तस्स णं सिरिदामस्स रण्णो चित्ते नामं

अलंकारिण होत्था, सिरिदामस्स रत्तो चित्तं बहुविहं अलं-
कारियकम्मं करेमाणे सव्वट्ठाणेषु य सव्वभूमियासु य
अन्तेउरे य दिन्नवियारे यावि होत्था ॥ ११६ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे । परिसा
निग्गया, राया निग्गओ जाव परिसा पडिगया ॥ ११७ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स जेट्ठे...जाव रायमग्ग-
मोगाढे । तहेव हत्थी आसे पुरिसं...। तेसि च णं पुरिसाणं
मज्झगयं एगं पुरिसं पासइ जाव नरनारीसंपरिवुडं । तए
णं तं पुरिसं रायपुरिसा चच्चरंसि तत्तंसि अयोमयंसि सम-
जोइभूयसीहासणंसि निवेसावेन्ति । तयाणन्तरं च णं पुरि-
साणं मज्झगयं बहुविहअयकलसेहिं तत्तेहिं समजोइभूएहिं
अप्पेगइया तम्बभरिएहिं, अप्पेगइया तउयभरिएहिं, अप्पे-
गइया सीसगभरिएहिं, अप्पेगइया कलकलभरिएहिं, अप्पे-
गइया खारतेल्लभरिएहिं महया २ रायाभिसेएणं अभिसिञ्चा-
वेन्ति । तयाणन्तरं च णं तत्तं अयोमयं समजोइभूयं अयोम-
यसंडासएणं गहाय हारं पिणद्धन्ति । तयाणन्तरं च णं अड्ड-
हारं जाव पट्टं मउडं । चिन्ता तहेव जाव वागरेइ—“ एवं
खलु, गोयमा ” ॥ ११८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे वासे
सीहपुरे नामं नयरे होत्था रिद्धं... । तत्थ णं सीहपुरे नयरे
सीहरहे नामं राया होत्था । तस्स णं सीहरहस्स रत्तो दुज्जो-
हणे नामं चारगपालए होत्था अहम्मिण जाव दुप्पडियाणन्दे
॥ ११९ ॥

तस्स णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स इमेयारूवे चारग-
भण्डे होत्था—बहवे अयकुण्डीओ अप्पेगइयाओ तम्बभरि-

याओ, अप्पेगइयाओ तउयभरियाओ, अप्पेगइयाओ सीसग-
 भरियाओ, अप्पेगइयाओ कलकलभरियाओ, अप्पेगइयाओ
 खारतेल्लभरियाओ, अगणिकायंसि अइहिया चिट्ठन्ति । तस्स
 णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे उट्टियाओ अप्पेगइ-
 याओ आसमुत्तभरियाओ, अप्पेगइयाओ हत्थिमुत्तभरि-
 याओ, अप्पेगइयाओ गोमुत्तभरियाओ, अप्पेगइयाओ महिस-
 मुत्तभरियाओ, अप्पेगइयाओ उट्टमुत्तभरियाओ, अप्पेगइ-
 याओ अयमुत्तभरियाओ, अप्पेगइयाओ एलमुत्तभरियाओ
 बहुपडिपुण्णाओ चिट्ठन्ति । तस्स णं दुज्जोहणस्स चारग-
 पालगस्स बहवे हत्थण्डुयाण य पायण्डुयाण य हडीण य
 नियलाण य संकलाण य पुआ निगरा य संनिक्खित्ता
 चिट्ठन्ति । तस्स णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे
 वेणुलयाण य वेत्तलयाण य चिञ्चालयाण य छियाण य
 कसाण य वायरसीण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति । तस्स
 णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे सिलाण य लउडाण
 य मोगराण य कणङ्गराण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति । तस्स
 णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे तन्ताण य वरत्ताण य
 वागुरयाण य वालयसुत्तरज्जूण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति । तस्स
 णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे असिपत्ताण करपत्ताण
 य खरपत्ताण य कलम्बचीरपत्ताण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति ।
 तस्स णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे लोहखीलाण य

१ The original reading in the Ms. before the Com. seems to be 'तए णं से'. He rightly remark : तए णं से एतस्य स्थाने तस्स णं ति मन्याम्हे, एतस्यैव संगतत्वात्पुस्त-
 कान्तरे दर्शनाच्च.

कडगसक्कराण य चम्मपट्टाण य अल्लपल्लाण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति । तस्स णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे सूर्इण य डम्भणाण य कोट्टिल्लाण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति । तस्स णं दुज्जोहणस्स चारगपालगस्स बहवे पच्छाण य पिप्पलाण य कुहाडाण य नहच्छेयणाण य दब्भतिणाण य पुआ निगरा चिट्ठन्ति ॥ १२० ॥

तए णं से दुज्जोहणे चारगपालए सीहरहस्स रत्तो बहवे चोरे य पारदारिए य गण्ठिभेए य रायावयारी य अणहारए य वालघायए य विस्सम्मघायए य जूयगरे य सण्डपट्टे य पुरिसेहिं गिण्हावेइ, २ उत्ताणए पाडेइ, लोहदण्डेणं मुहं विहाडेइ, २ अप्पेगइए तत्ततम्बं पज्जेइ, अप्पेगइए तउयं पज्जेइ, अप्पेगइए सीसगं पज्जेइ, अप्पेगइए कलकलं पज्जेइ, अप्पेगइए खारतेलं पज्जेइ, अप्पेगइयाणं तेणं चेव अभिसेयगं करेइ । अप्पेगइए उत्ताणए पाडेइ, २ आसमुत्तं पज्जेइ, अप्पेगइए हत्थिमुत्तं पज्जेइ, जाव एलमुत्तं पज्जेइ । अप्पेगइए हेट्टामुहे पाडेइ, छडल्लडस्स वम्मावेइ, २ अप्पेगइए तेणं चेव ओवीलं दलयइ । अप्पेगइए हत्थण्डुयाइं बन्धावेइ, अप्पेगइए पायण्डुए बन्धावेइ, अप्पेगइए हडिबन्धणं करेइ, अप्पेगइए नियडबन्धणं करेइ, अप्पेगइए संकोडियमोडिययं करेइ, अप्पेगइए संकलबन्धणं करेइ, अप्पेगइए हत्थच्छिन्नए करेइ, जाव सत्थोवाडियं करेइ, अप्पेगइए वेणुलयाहि य जाव वायरासीहि य हणावेइ । अप्पेगइए उत्ताणए कारवेइ, २ उरे सिलं दलावेइ, तओ लउडं लुहावेइ, २ पुरिसेहिं उक्कम्पावेइ । अप्पेगइए तन्तीहि य जाव सुत्तरज्जूहि य हत्थेसु पाप्पसु य

बन्धावेइ, अगडंसि ओचूल्यालगं पजेइ, अण्णेगइए अलि-
पत्तेहि य जाव कलम्बचीरपत्तेहि य पच्छावेइ, २ खारतेहेणं
अभिङ्गावेइ, अण्णेगइए निलाडेसु य अवदंसु य कोण्णरेसु
य जाणूसु य खलुएसु य लोहकीलण य कडसकराओ य
दवावेइ, अलिण भञ्जावेइ, अण्णेगइए सईओ य डम्भणाणि
य हथङ्गुलियासु य पायङ्गुलियासु य कोट्टिल्लणहिं आउडावेइ,
२ भूमिं कण्डूयावेइ, अण्णेगइए सत्थेहि य जाव नहन्नेयणेहि
य अङ्गं पच्छावेइ, दम्भेहि य कुसेहि य ओल्लवज्जेहि य वेढा-
वेइ, २ आयत्तंसि दलयइ, २ सुक्के समाणे चडचडस्स उप्पा-
डेइ ॥ १२१ ॥

तए णं से दुज्जोहणे चारगपालए एयकम्मे सुवहं पावकम्मं
समज्जिणित्ता एणतीसं नासमयाइं परमाउयं पालइत्ता कान्द-
मासे कालं किच्चा छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं वावीससागरो-
वमण्डेइएसु नेरइयत्ताए उववन्ने ॥ १२२ ॥

से णं तओ अणन्तरं उव्वट्टित्ता इहेव महुराए नयरीए
सिरिदामस्स रत्तो बन्धुसिरीए देवीए कुच्छिंसि पुत्तत्ताए
उववन्ने । तए णं बन्धुसिरी नवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं
जाव दारगं पयाया । तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो
निव्वत्ते वारसाहे इमं एयारूवं नामधेज्जं करेन्ति- ' होउ णं
अहं दारगे नन्दिसेणे नामेणं ' । तए णं से नन्दिसेणे कुमारे
पञ्चधाईपरिवुडे जाव परिवड्डइ । तए णं से नन्दिसेणे कुमारे
उम्मुक्कवालभावे जाव विहरइ, जोव्वणगमणुप्पत्ते... जुवराया
जाए यावि होत्था । तए णं से नन्दिसेणे कुमारे रज्जे य जाव
अन्तेउरे य मुच्छिण इच्छइ सिरिदामं रायं जीवियाओ
ववरोवित्तए, २ सयमेव रज्जसिरिं कारेमाणे पालेमाणे विह-

रित्तण । तए णं से नन्दिसेणे कुमारे सिरिदामस्स रत्तो बहूणि
अन्तराणि य छिद्दाणि य विवराणि य पडिजागरमाणे
विहरइ ॥ १२३ ॥

तए णं से नन्दिसेणे कुमारे सिरिदामस्स रत्तो अन्तरं
अलभमाणे अन्नया कयाइ चित्तं अलंकारियं सदावेइ, २ एवं
वयासी—“तुम्हे णं, देवाणुप्पिया, सिरिदामस्स रत्तो सध्व-
ट्ठाणेसु य सध्वभूमीसु य अन्तेउरे य दिन्नवियारे सिरिदामस्स
रत्तो अभिक्खणं २ अलंकारियं कम्मं करेमाणे विहरसि । तं
णं तुमं, देवाणुप्पिया, सिरिदामस्स रत्तो अलंकारियं कम्मं
करेमाणे गीवाए खुरं निवेसेहि । तो णं अहं तुम्हं अद्धरज्जयं
करिस्सामि । तुमं अम्हेहिं सद्धिं उरालाइं भोगभोगाइं भुञ्ज-
माणे विहरिस्ससि ” । तए णं से चित्ते अलंकारिए नन्दिसेण-
स्स कुमारस्स एयमट्ठं पडिमुणेइ ॥ १२४ ॥

तए णं तस्स चित्तस्स अलंकारियस्स इमेयारूवे जाव
समुप्पज्जित्था—“जइ णं मम सिरिदामं राया एयमट्ठं आग-
मेइ, तए णं मम न नज्जइ केणइ असुभेणं कुमरणेणं मारि-
स्सइ” त्ति कट्ठु भीए जेणेव सिरिदामे राया तेणेव उवा-
गच्छइ, २ सिरिदामं रायं रहस्सियगं करयलं ...एवं वयासी—
“एवं खलु, सामी, नन्दिसेणे कुमारे गज्जे य जाव मुच्छिण
इच्छइ तुम्हे जीवियाओ ववरोंवित्ता सयमेव रज्जसिरिं
कारेमाणे पालेमाणे विहरित्तए ” । तए णं से सिरिदामे
राया चित्तस्स अलंकारियस्स एयमट्ठं सोच्चा निसम्म
आसुरुत्ते जाव साहट्ठु नन्दिसेणं कुमारं पुरिसेहिं गिण्हावेइ,
२ एएणं विहाणेणं वज्झं आणवेइ । “तं एवं खलु, गोयमा,
नन्दिसेणे जाव विहरइ” ॥ १२५ ॥

“ नन्दिसेणे कुमारे इओ त्रुए कालमासे कालं किच्चा कर्हि गच्छिहिइ, कर्हि उववज्जिहिइ ? ” “ गोयमा, नन्दिसेणे कुमारे सट्ठिं वासाइं परमाउयं पालइत्ता कालमासे कालं किच्चा इर्मासे रयणप्पभाए पुढवीए..., संसारो तद्देव । तओ हात्थिणाउरे नयरे मच्छत्ताए उववज्जिहिइ । से णं तत्थ मच्छिण्हिं वहिए समाणे तत्थेव सेंटिकुले...वोहिं...सोहम्मं कप्पे...महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ, वुज्झिहिइ, मुच्चिहिइ, परिनिव्वाहिइ, सव्वदुक्खाणं अन्तं करेहिइ ॥१२६॥ निक्खेवो ॥

VII

“ जइ णं, भन्ते... ” उक्खेवो सत्तमस्स... “ एवं खत्तु, जम्बू ” ॥ १२७ ॥

तेणं कालेणं तेणं समण्णं पाडलसण्डे नयरे । वणसण्डे नामं उज्जाणे । उम्बरदत्ते जक्खे । तत्थ णं पाडलसण्डे नयरे सिद्धत्थं राया । तत्थ णं पाडलसण्डे नयरे सागरदत्ते सत्थ-वाहे होत्था अड्डे... । गङ्गदत्ता भारिया । तस्स सागरदत्तस्स पुत्ते गङ्गदत्ताए भारियाए अत्तए उम्बरदत्ते नामं दारए होत्था अहीणं जाव “ पञ्चिन्दियसरीरे ॥ १२८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समण्णं समणे भगवं....., समोसरणं, जाव परिसा पडिगया ॥ १२९ ॥

तेणं कालेणं तेणं समण्णं भगवं गोयमे. तद्देव जेणेव पाडलसण्डे नयरे तेणेव उवागच्छइ, २ पाडलसण्डं नयरं पुरत्थिमिह्णेणं दुवारेणं अणुण्विसइ, २ तत्थ णं पासइ एणं पुरिसं कच्छल्लं कोढियं दोउयरियं भगंदरियं अरिसिल्लं कासिल्लं सासिल्लं सोगिलं सुयमुहसुयहत्थं सडियपायङ्गुलियं सडियकण्णनासियं रसियाए य पूइएण य थिविथिवियवण-

मुहकिमिउत्तयन्तपगलन्तपूयरुहिरं लालापगलन्तकण्णनासं
 अभिक्खणं २ पूयकवले य रुहिरकवले य किमियकवले
 य वममाणं कट्ठाइं कलुणाइं विसराइं कूयमाणं मच्छियाचड-
 गरपहकरेणं अन्निज्जमाणमग्गं फुट्टहडाहडसीसं दण्डिखण्ड-
 वसणं खण्डमल्लगखण्डघडहत्थगयं गेहे २ देहंबलियाए त्रित्तिं
 कप्पेमाणं पासइ । तया भगवं गोयमे उच्चनीयं जाव अडइ,
 २ अहापज्जत्तं...गिण्हइ, पाडलसण्डाओ पडिनिक्खमइ, २
 जेणेव समणे भगवं...भत्तपाणं आलोणइ, भत्तपाणं पडि-
 दंसेइ, समणेणं अन्नभणुत्ताए समाणे जाव विलमिव पन्नग-
 भूणं अप्पाणेणं आहारमाहारेइ, संजमेणं तवसा अप्पाणं
 भावेमाणे विहरइ ॥ १३० ॥

तए णं से भगवं गोयमे दोच्चं पि छट्ठक्खमणपारणगंसि
 षट्माए पोरिसीए सज्झायं जाव पाडलसण्डं नयरं दाहि-
 णिल्लेणं दुवारेणं अणुप्पविसइ, तं चेव पुरिसं पासइ कच्छुल्लं
 तहेव जाव संजमेणं तवसा...विहरइ ॥ १३१ ॥

तए णं से गोयमे तच्चं पि छट्ठं तहेव जाव पच्चत्थिमिल्लेणं
 दुवारेणं अणुपविसमाणे तं चेव पुरिसं कच्छुल्लं.....पासइ
 ॥ १३२ ॥

चोत्थं पि छट्ठं...उत्तरेणं...इमंयारूवे अज्झत्थिए समु-
 प्पन्ने—“ अहो णं इमे पुरिसे पुण्णोराणाणं जाव एवंवयासी
 —‘एवं खलु अहं, भन्ते, छट्ठं जाव रीयन्ते जेणेव पाडल-
 सण्डे नयरे तेणेव उवागच्छामि, २ पाडलं पुरत्थिमिल्लेणं
 दुवारेणं पविट्ठे । तत्थ णं एगं पुरिसं पासामि कच्छुल्लं जाव
 कप्पेमाणं । तए अहं दोच्चछट्ठपारणगंसि दाहिणिल्लेणं दुवा-
 रेणं...तच्चछट्ठक्खमणगंसि पच्चत्थिमेणं, तहेव... । तए णं

अहं चोत्थच्छट्टं...उत्तरदुवारेणं अणुप्पविसामि, तं चेव
पुरिसं पासामि कच्छुल्लं जाव वित्ति कप्पेमाणे विहरइ ।
चिन्ता मम, " पुव्वभवपुच्छा । . . वागेरेइ—“एवं खलु.
गोयमा ” ॥ १३३ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं इहेव जम्बुद्वीवे दीवे भारहे
वासे विजयपुरे नामं नयरे होत्था रिद्धं । तत्थ णं विजयपुरे
नयरे कणगरहे नामं राया होत्था । तस्स णं कणगरहस्स
रत्तो धन्नन्तरी नामं वेज्जे होत्था अट्टङ्गाउव्वेयपाढण, तं
जहा—कुमारभिच्चं मालागे सल्लहत्ते कायतिगिच्छा जंगोलं
भूयाविज्जा रसायणे वाजीकरणे, सिवहत्थे सुहहत्थे लहुहत्थे
॥ १३४ ॥

तए णं से धन्नन्तरी वेज्जे विजयपुरे नयरे कणगरहस्स
रत्तो अन्तेउरे य अन्नेसि च बहूणं राईसर जाव सत्थ-
वाहाणं अन्नेसि च बहूणं दुव्वलाण य गिलाणाण य वाहि-
याण य रोगियाण य अणाहाण य सणाहाण य समणाण य
माहणाण य भिक्षगाण य करोडियाण य कप्पडियाण य
आउराण य अप्पेगइयाण मच्छमंसाइं उवदेसेइ, अप्पेगइ-
याणं कच्छपमंसाइं, अप्पेगइयाणं गोहामंसाइं, अप्पेगइयाणं
मगरमंसाइं, अप्पेगइयाणं सुंसुमारमंसाइं, अप्पेगइयाणं अय-
मंसाइं, एवं एलयरोज्झसूयरमिगससयगोमंसमहिंसमंसाइं,
अप्पेगइयाणं तित्तिरमंसाइं, अप्पेगइयाणं वट्टकलावकवोय-
कुक्कुडमयूरमंसाइं अन्नेसि च बहूणं जलयरथलयरखह-
यरमाईणं मंसाइं उवदेसेइ, अप्पणा वि य णं से धन्नन्तरी
वेज्जे तेहिं बहूहिं मच्छमंसेहि य जाव मयूरमंसेहि य अन्नेहि
य बहूहिं जलयरथलयरखहयरमंसेहि य सोल्लेहि य तलि-

एहि य भज्जिणहि य सुरं च ६ आसाणमाणे विसाणमाणे
विहरइ ॥ १३५ ॥

तए णं से धन्नन्तरी वेज्जे एयकम्मे...सुवहुं पावं कम्मं
समज्जिणित्ता बत्तीसं वाससयाइं परमाउयं पालइत्ता काल-
मासे कालं किच्चा छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं बावीससागरो-
वमट्ठिइएसु नेरइएसु नेरइयत्ताए उववन्ने ॥ १३६ ॥

तए णं सा गङ्गदत्ता भारिया जायनिन्दुया यावि होत्था,
जाया जाया दारगा विणिहायमावज्जन्ति । तए णं तीसे
गङ्गदत्ताए सत्थवाहीए अन्नया कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकाल-
समयंसि कुडुम्बजागरियं जागरमाणीए अयं अज्झत्थिए
जाव समुप्पन्ने- “ एवं खलु, अहं सागरदत्तेणं सत्थवाहेणं
सद्धिं बहूइं वासाइं उरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुञ्ज-
माणी विहरामि, नो न्नेव णं अहं दारगं वा दारियं वा पयामि ।
तं धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ सपुण्णाओ कयत्थाओ
कयलक्खणाओ, सुलद्धे णं तासिं अम्मयाणं माणुस्सए
जम्मजीवियफले, जासिं मन्ने नियगकुच्छिसंभूयाइं थणदुद्ध-
लुद्धयाइं महुरसमुल्लावगाइं मम्मणपजप्पियाइं थणमूलकक्ख-
देसभागं अभिसरमाणयाइं मुद्धयाइं पुणो पुणो य कोमल-
कमलोवमेहिं हत्थेहिं गिणिहऊण उच्छङ्गनिवेसियाइं देन्ति
समुल्लावए सुमहुरे पुणो पुणो मञ्जुलप्पभणिए । अहं णं
अधन्ना अपुण्णा अकयपुण्णा एत्तो एगमवि न पत्ता । तं
सेयं खलु मम कल्लं जाव जलन्ते सागरदत्तं सत्थवाहं आपु-
च्छित्ता सुवहुं पुप्फवत्थगन्धमल्लालंकारं गहाय बहुमित्ता-
नाइनियगसयणसंबन्धिपरियणमहिलाहिं सद्धिं पाडल-
सण्डाओ नयराओ पडिनिक्खामित्ता बहिया जेणेव उम्बर-

दत्तस्स जक्खस्स जक्खाययणे तेणेव उवागच्छित्तए । तत्थ
 णं उम्बरदत्तस्स जक्खस्स महरिहं पुण्फच्चणं करित्ता जन्नु-
 पावडियाए ओवायइत्तए-‘जइ णं अहं, देवाणुण्पिया,
 दारगं वा दारियं वा पयांमि, तो णं अहं तुब्भं जायं च दायं
 च भायं च अक्खयनिहिं च अणुवड्ढइस्सामि’ त्ति कट्ठु
 ओवाइयं ओवाइणित्तए” । एवं संपेहेइ, २ कल्लं जाव
 जलन्ते जेणेव सागरदत्ते सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ, २
 सागरदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी-“एवं खलु अहं, देवाणु-
 ण्पिया, तुब्भेहिं सद्धिं जाव न पत्ता । तं इच्छामि णं, देवाणु-
 ण्पिया, तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया जाव ओवाइणित्तए” । तए णं
 से सागरदत्ते गङ्गदत्तं भारियं एवं वयासी-“ममं पि णं,
 देवाणुण्पिए, एस चेव मणोरहे, कहं तुमं दारगं दारियं वा
 पयाइज्जमि” । गङ्गदत्ताए भारियाए एयमट्ठं अणुजाणइ ॥१३७॥

तए णं सा गङ्गदत्ता भारिया सागरदत्तसत्थवाहेणं
 एयमट्ठं अब्भणुन्नाया समाणी सुवहुं पुण्फं जाव नहिलाहिं
 सद्धिं सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमइ, २ पाडलसण्डं नयरं
 मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ, २ जेणेव पुक्खारिणी तेणेव उवागच्छइ,
 २ पुक्खारिणीए तीर सुवहुं पुण्फवत्थगन्धमल्लालंकारं उवणेइ,
 २ पुक्खारिणिं ओगाहेइ, २ जलमज्जणं करेइ, २ जलकीडं करे-
 माणी णहाया कयकाउलमङ्गलपायाच्छित्ता उल्लपडसाडिया
 पुक्खारिणीओ पच्चुत्तरइ, २ तं पुण्फं गिण्हइ २ जेणेव
 उम्बरदत्तस्स जक्खस्स जक्खाययणे तेणेव उवागच्छइ,
 २ उम्बरदत्तस्स जक्खस्स आलोए पणामं करेइ, २ लोम-
 हत्थंपरामुसइ, उम्बरदत्तं जक्खं लोमहत्थेणं पमज्जइ, २ दग-
 धाराए अब्भुक्खेइ, २ पम्हलं गायलट्ठी ओलूहेइ, २ सेयाइ

वत्थाइं परिहेइ, २ महरिहं पुप्फारुहणं मल्लारुहणं गन्धारुहणं चुण्णारुहणं करेइ, २ धूवं डहइ, २ जन्नुपायवडिया एवं वयइ—“ जइ णं अहं, देवाणुप्पिया, दारगं वा दारियं वा पयामि, तो णं...” जाव ओवाइणइ, २ जामेव दिसिं पाउ-
ब्भूया तामेव दिसिं पडिगया ॥ १३८ ॥

तए णं से धन्नन्तरी वेज्जे ताओ नरयाओ अणन्तरं उव्व-
ट्ठित्ता इहेव जम्बुदीवे दीवे पाडलसण्डे नयरे गङ्गदत्ताए
भारियाए कुञ्चिसि पुत्तत्ताए उववन्ने । तए णं तीसे गङ्ग-
दत्ताए भारियाए तिण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अयमेयारूवे
दोहले पाउब्भूए—“ धन्नाओ णं ताओ...जाव ‘फले जाओ
णं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेन्ति, २
बह्वहिं जाव ‘परिवुडाओ तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं
सुरं च ६ पुप्फ’ जाव गहाय पाडलसण्डं नयरं मज्झंमज्झेणं
पडिनिक्खमन्ति, २ जेणेव पुक्खारिणी तेणेव उवागच्छन्ति,
२ ओगाहेन्ति, २ ण्हाया जाव ‘पायच्छित्ताओ तं विउलं
असणं ४ बह्वहिं मित्तनाइ’ जाव सद्धिं आसाएन्ति, २ दोहलं
विणेन्ति” एवं संपेहेइ, २ कलं जाव जलन्ते जेणेव सागरदत्ते
सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ, २ सागरदत्तं सत्थवाहं एवं
वयासी—“ धन्नाओ णं ताओ...जाव विणेन्ति, तं इच्छामि
णं जाव विणित्तए” । तए णं से सागरदत्ते सत्थवाहे
गङ्गदत्ताए भारियाए एयमट्ठं अणुजाणइ ॥ १३९ ॥

तए णं सा गङ्गदत्ता सागरदत्तेणं सत्थवाहेणं अब्भणुन्नाया
समाणी विउलं असणं ४ उवक्खडावेइ, २ तं विउलं असणं
४ सुरं च ६ सुबहुं पुप्फ’ परिगिण्हावेइ, २ बह्वहिं जाव
ण्हाया कयवलिकम्मा जेणेव उम्बरदत्तस्स जक्खाययणे

जाव धूवं डहेइ, जेणेव पुक्खारिणी तेणेव उवागच्छइ । तए णं ताओ मित्तं जाव महिलाओ गङ्गदत्तं सत्थवाहिं सव्वालं-
क रविभूसियं करेन्ति । तए णं सा गङ्गदत्ता भारिया ताहिं
मिन्ननाईहिं अन्नाहिं बह्वाह नगरमहिलाहिं सद्धिं तं विउलं
अम्भणं ४ सुरं च ६ ... दोहलं विणेइ, २ जामेव दिसिं
पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया । सा गङ्गदत्ता सत्थवाही
पसत्थदोहला तं गब्भं सुहंसुहेणं परिवहइ ॥ १४० ॥

तए णं सा गङ्गदत्ता भारिया नवण्हं मासाणं बहुपडि-
पुण्णाणं जाव पयाया । ठिइवडिया...जाव “जम्हा णं इमे
दारए उम्बरदत्तस्स जक्खस्स ओवाडयलद्धए, तं होउ णं...
दारए उम्बरदत्ते नामेणं ” । तए णं से उम्बरदत्ते पञ्चधाई-
परिग्गहिण... परिवड्डइ ॥ १४१ ॥

तए णं से सागरदत्ते सत्थवाहे, जहा विजयमित्ते, जाव
कालमासे कालं किच्चा, गङ्गदत्ता वि... । उम्बरदत्ते निच्छुढे
जहा उज्झियए । तए णं तस्स उम्बरदत्तस्य दारगस्स अन्न-
या कयाइ सरारगंसि जप्पगसमगमेव सोलस रोगायङ्का
पाउब्भूया । तं जहा-भासे कासे जाव कोढे । तए णं से
उम्बरदत्ते दारए सोलसहिं रोगायङ्केहिं अभिभूए समाणे
ए डियहन्थं जाव विहरइ । “एवं खलु, गोयमा, उम्बरदत्ते
पुरापोराणाणं जाव पच्चणुभवमाणे विहरइ ” ॥ १४२ ॥

“से णं उम्बरदत्ते कालमासे कालं किच्चा कहिं गच्छिहिइ
कहिं उववज्जिहिइ ? ” गोयमा. उम्बरदत्ते दारए बावत्तरिं
वासाइं परमाउथं पालइत्ता कालमासे कालं किच्चा इमीसे
रयणप्पभाए पुढवीए नेरइयत्ताए उववन्ने । संसारो
तहेव जाव पुढवी । तओ हत्थिणाउरे नयरे कुक्कुडत्ताए

पञ्चायाहिइ । गोट्टिवाहिण तत्थेव हत्थिणाउरे नयरे सेट्टिकुलं-
सि उववज्जिहिइ । बोहिं..., सोहम्मे कप्पे...महाविदेहे वासे
सिज्झिहिइ ॥ १४३ ॥ निक्खेवो ॥

VIII

“जइ णं, भन्ते,...” अट्टमस्स उक्खेवो । “एवं खलु,
जम्बू” ॥ १४४ ॥

तेणं कालेणं २ सोरियपुरं नयरं । सोरियवडिसगं
उज्जाणं । सोरिओ जक्खो । सोरियदत्ते राया ॥ १४५ ॥

तस्स णं सोरियपुरस्स नयरस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे
दिस्सीभाए तत्थ णं एगे मच्छन्धवाडए होत्था । तत्थ णं
समुद्दत्ते नामं मच्छन्धे परिवसइ अहम्मिण जाव दुप्पाडि-
याणन्दे । तस्स णं समुद्दत्तस्स समुद्दत्ता नामं भारिया
होत्था अहीणं पञ्चिन्दियसरीरा । तस्स णं समुद्दत्तस्स
पुत्ते समुद्दत्ताए भारियाए अत्तए सोरियदत्ते नामं दारए
होत्था अहीणं... ॥ १४६ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, जाव परिसा
पडिगया ॥ १४७ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं जेट्ठे सीसे जाव सोरियपुरं
नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं.....अहापज्जत्तं समुदाणं
गहाय सोरियपुराओ नयराओ पडिनिक्खमइ, २ तस्स
मच्छन्धवाडगस्स अदूरसामन्तेणं वीइवयमाणे महइमहा-
लियाए महच्चपरिसाए मज्झगयं पासइ एगं पुरिसं सुक्कं
भुक्खं निम्मंसं अट्टिचम्मावणद्धं किडिकिडियाभूयं नील-
साडगनियत्थं मच्छकण्टएणं गलए अणुलङ्गेणं कट्ठाइं कलु-
णाइं विसराइं कूवेमाणं अभिक्खणं २ पूयकवले य रुहिर-

कवले य किमिकवले य वममाणं पासइ, २ इमे अज्झात्थिए
 ५ "...पुरापोराणाणं जाव विहरइ।" एवं संपेहेइ, २ जेणं व
 समणे भगवं...जाव पुव्वभवपुच्छा जाव वागरणं-"एवं
 खलु, गोयमा " ॥ १४८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं इहं व जम्बुद्वीवे दीवे भारहे
 वासे नन्दिपुरे नामं नयरे होत्था । मित्ते राया । तस्स णं
 मित्तस्स रत्तो सिरीए नामं महाणसिए होत्था अर्हम्मिए
 जाव दुप्पडियाणन्दे ॥ १४९ ॥

तस्स ण सिरीयस्स महाणसियस्स बहवे मच्छिया य
 वागुरिया य साउणिगा य दिन्नभइभत्तवेयणा कल्लाकल्लिं
 बहवे सण्हमच्छा य जाव पटागाइपडागे य, अण य जाव
 महिसे य, तित्तिरे य जाव मऊरे य जीवियाओ ववरोवेन्ति,
 २ सिरीयस्स महाणसियस्स उवणेन्ति, अन्ने य से बहवे
 तित्तिग य जाव मऊग य पञ्जरंसि संनिरुद्धा चिट्ठन्ति,
 अन्ने य बहवे पुरिस्सा दिन्नभइभत्तवेयणा ते बहवे तित्तिरे य
 जाव मऊरे य जीवियाओ येव निप्पक्खेन्ति. २ सिरीयस्स
 महाणसियस्स उवणेन्ति ॥ १५० ॥

तए णं से सिरीए महाणसिए बहूणं जलयरथलयरखह-
 यरणं मंदाइं कप्पणिकप्पियाइं करेइ, तं जहा-सण्हखण्डि-
 याणि य वट्टखण्डियाणि य दीहखण्डियाणि य रहस्सखण्डि-
 याणि य हिमपक्काणि य जम्मपक्काणि य वेगपक्काणि य
 मारुपक्काणि य कालाणि य हेरंगाणि य महिट्ठाणि य
 आमलरसियाणि य मुद्दियारसियाणि य कविट्ठरसियाणि य
 दालिमरसियाणि य मच्छरसियाणि य तलियाणि य भज्जि-
 याणि य सोल्लियाणि य उवक्खडावेन्ति, अन्ने य बहवे

मच्छरसे य एणेजरसे य तित्तिररसे य जाव मयूररसे य
अन्नं च विउलं हरियसागं उवक्खडावेन्ति, २ मित्तस्स रन्नो
भोयणमण्डवंसि भोयणवेलाए उवणेन्ति, अप्पणा वि य णं
से सिरीए महाणसिए तेसिं च बहूहिं जलयरथलयरस्सह-
यरमंसेहिं च रसिएहि य हरियसागेहि य सोल्लेहिय तल्लिएहि
य भज्जिएहि य सुरं च ६ आसाएमाणे ४ विहरइ । तए णं
सिरीए महाणसिए एयकम्मे...सुबहुं पावकम्मं समज्जिणित्ता
तेत्तीसं वाससयाइं परमाउयं पालइत्ता कालमासे कालं
किच्चा लट्ठीए पुढवीए उववन्ने ॥ १५१ ॥

तए णं सा समुद्दत्ता भारिया निन्द यावि होत्था, जाया
जाया दारगा विणिहायमावज्जन्ति । जह गङ्गदत्ताए चिन्ता,
आपुच्छणा, ओवाइयं, दोहला, जाव दारगं पयाया, जाव
'जम्हा णं अम्हं इमे दारए सोरियस्स जक्खस्स ओवाइय-
लद्धे, तम्हा णं होउ अम्हं दारए सोरियदत्ते नामेणं' । तए
णं से सोरियदत्ते दारए पञ्चधाईं जाव उम्मुक्कवालभावे
विन्नथपरिणयमेत्ते जोव्वणं...होत्था ॥ १५२ ॥

तए णं से समुद्दत्ते अन्नया कयाइ कालधम्मणा संजुत्ते ।
तए णं से सोरियदत्ते बहूहिं मित्तनाइ रोयमाणे समुद्द-
दत्तस्स नीहरणं करेइ, लोइयाइं मयकिच्चाइं करेइ, अन्नया
कयाइ सयमेव मच्छन्धमहत्तरगत्तं उवसंपज्जित्ताणं विह-
रइ । तए णं से सोरियदत्ते दारए मच्छन्धे जाए अहम्मिए
जाव दुप्पडियाणन्दे ॥ १५३ ॥

तए णं तस्स सोरियदत्तमच्छन्धस्स बहवे पुरिसा दिन्न-
भइं एगाट्टियाहिं जउणामहाणइं ओगाहेन्ति, २ बहूहिं दह-
गालणाहि य दहमलणेहि य दहमहणेहि य दहवहणेहि य

दहपवणेहि य अयंपुलेहि य पञ्चपुलेहि य मच्छन्धलेहि य
मच्छपुच्छेहि य जम्माहि य तिसिराहि य भिसिराहि य
धिराराहि य विसिराहि य हिल्लिरीहि य झिल्लिरीहि य
जालेहि य गलेहि य कूडपासेहि य वक्कबन्धेहि य सुत्त-
बन्धणेहि य वालबन्धणेहि य बहवे सण्हमच्छे जाव पडा-
गाइपडागे य गिण्हन्ति, एगाट्टियाओ भरेन्ति, कूलं गाहेन्ति,
मच्छखलए करेन्ति, आयवांसि दलयन्ति । अन्ने य से बहवे
पुरिसा दिन्नमइभत्तवेयणा आयवतत्तण्हिं सोल्लेहि य तलि-
एहि य भज्जिएहि य रायमग्गंसि वित्तिं कप्पेमाणा विहरन्ति ।
अप्पणा वि य णं से सोरियदत्ते बहूहिं सण्हमच्छेहि य
जाव पडागाइपडागेहि य सोल्लेहि य भज्जिएहि य तलिएहि
य सुग्गं च ६ आसाएमाणे ४ विहरइ ॥ १५४ ॥

तए णं तस्स सोरियदत्तस्स मच्छन्धस्स अन्नया कयाइ
ते मच्छसोल्ले य तलिए य भज्जिए य आहारेमाणस्स मच्छ-
कण्टए गलए लग्गे यावि होन्था । तए णं से सोरियदत्त-
मच्छन्धे महयाए वेयणाए अभिभूए समाणे कोडुम्बियपुरिसे
सद्दावेइ, २ एवं वयासी—“गच्छइ णं तुम्हे, देवाणुप्पिया,
सोरियपुरे नयरे सिंघाडग” जाव “पहेसु य महया २ सद्देणं
उग्घोसेमाणा एवं वयह—एवं खलु, देवाणुप्पिया, सोरिय-
दत्तस्स मच्छकण्टए गले लग्गे । तं जो णं इच्छइ वेज्जो वा
६ सोग्गियमच्छियस्स मच्छकण्टयं गलाओ नीहारित्तए, तस्स
णं सोरियदत्ते विउलं अत्थसंपयाणं दलयइ” । तए णं ते
कोडुम्बियपुरिसा जाव उग्घोसेन्ति ॥ १५५ ॥

तए णं ते बहवे वेज्जा य ६ इमेयारूवं उग्घोसणं उग्घो-
सिज्जमाणं निसामेन्ति, २ जेणेव सोरियदत्तस्स गेहे, जेणेव

सोरियमच्छन्धे, तेणेव उवागच्छन्ति, २ बहूहि उप्पत्तियाहिं
 ४ बुद्धीहि य परिणममाणा वमणेहि य छड्डणेहि य ओवी-
 लणेहि य कवलग्गाहेहि य सल्लुद्धरणेहि य विसल्लकरणेहि
 य इच्छन्ति सोरियमच्छन्धे मच्छकण्टयं गलाओ नीहरित्तए,
 नो संचाएन्ति नीहरित्तए वा विसोहित्तए वा । तए णं ते
 बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएन्ति सोरियस्स मच्छकण्टगं
 गलाओ नीहरित्तए, ताहे सन्ता जाव जामेव दिसिं पाउ-
 ञ्भूया तामेव दिसिं पडिगया । तए णं से सोरियदत्ते मच्छन्धे
 पडियारनिव्विण्णे तेणं दुक्खेणं अभिभूए सुक्के जाव विह-
 रइ । “ एवं खलु, गोयमा, सोरियदत्तं पुरापोराणाणं जाव
 विहरइ ” ॥ १५६ ॥

“ सोरिए णं, भन्ते, मच्छन्धे इओ कालमासे कालं
 किच्चा कहिं गच्छिहिइ, कहिं उववज्जिहिइ ? ” “ गोयमा,
 सत्तरि वासाइं परमाउयं पालइत्ता कालमासे कालं किच्चा
 इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए... संसारो तहेव, पुढवी ।
 हत्थिणाउरे नयरे मच्छत्ताए उववन्ने । से णं तओ मच्छि-
 एहिं जीवियाओ ववरोविए तत्थेव सेट्टिकुलंसि... वोहिं,
 सोहम्मे कप्पे..., महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ ” ॥ १५७ ॥
 निक्खेवो ॥

1A

“ जइ णं भन्ते,... ” उक्खेवो नवमस्स “ एवं खलु, जम्बू ”
 ॥ १५८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं रोहीडए नामं नयरे होत्था
 रिद्धं । पुढविवडिसए उज्जाणे । धरणो जक्खो । वेसमण-
 दत्तो राया । सिरी देवी । पूसनन्दी कुमारे जुवराया ॥ १५९ ॥

तत्थ णं रोहीडए नयरे दत्ते नामं गाहावई परिवसइ
अड्डे...। कण्हसिरी भारिया । तस्स णं दत्तस्स धूया कण्ह-
सिरीए अत्तया देवदत्ता नामं दारिया होत्था अहीणं जाव
उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा ॥ १६० ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे जाव परिसा
निग्गया । तेणं कालेणं तेणं समएणं जेट्ठे अन्तेवासी छट्ठ-
क्खमणं...तहेव जाव रायमग्गमोगाढे हत्थी आसे पुरीसे
पासइ । तेसिं पुरिसाणं मज्झमायं पासइ एगं इत्थियं अव-
ओडयवन्धणं उक्खित्तकण्णनासं जाव सूले भिज्जमाणं
पासइ । २ इमे अज्झत्थिए...तहेव निग्गाए जाव एवं वयासी
“ एसा णं, भन्ते, इत्थिया पुव्वभवे का आसी ? ” “ एवं
खलु, गोयमा ” ॥ १६१ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहं व जम्बुदीवे भारहे वासे
सुपइट्ठे नामं नयरे होत्था रिद्धं । महासेणे राया । तस्स णं
महासेणस्स रत्तो धारिणीपामोक्खाणं देवीसहस्सं ओरोहे
यावि होत्था । तस्स णं महासेणस्स रत्तो पुत्ते धारिणाए
देवीए अत्तए सीहसेणे नामं कुमारे होत्था अहीणं । जुव-
राया ॥ १६२ ॥

तए णं तस्स सीहसेणस्स कुमारस्स अम्मापियरो अन्नया
कयाइ पञ्च पासायवडिसयसयाइं करेन्ति अब्भुग्गयं... ।
तए णं तस्स सीहसेणस्स कुमारस्स अम्मापियरो अन्नया
कयाइ सामापामोक्खाणं पञ्चण्हं रायवरकन्नगसयाणं एग-
दिवसे पाणिं गिण्हाविसु । पञ्चसयओ दाओ । तए णं से
सीहसेणे कुमारे सामापामोक्खाहिं पञ्चसयाहिं देवीहिं
सद्धिं उण्णिं जाव विहरइ ॥ १६६ ॥

तए णं से महासेणे राया अन्नया कयाइ कालधम्मणा संजुत्ते । नीहरणं...।...राया जाए महया°... ॥ १३४ ॥

तए णं से सीहसेणे राया सामाए देवीए मुच्छिण ४ अव-
सेसाओ देवीओ नो आढाइ नो परिजाणाइ अणाढायमाणे
अपरिजाणमाणे विहरइ । तए णं तासि एगूणगाणं पञ्चण्हं
देवीसयाणं एगूणाइं पञ्चमाइसयाइं इमीसे कहाए लद्धट्ठाइं
समाणाइं “ एवं खलु, सामी, सीहसेणे राया सामाए देवीए
मुच्छिण ४ अम्हं धूयाओ नो आढाइ, नो परिजाणाइ, अणा-
ढायमाणे अपरिजाणमाणे विहरइ । तं सेयं खलु अम्हं सामं
देविं अग्निपओगेण वा विसप्पओगेण वा सत्थप्पओगेण वा
जीवियाओ ववरोवित्तए ” एवं संपेहेन्ति, २ सामाए देवीए
अन्तराणि य छिद्दाणि य विवराणि य पडिजागरमाणीओ
विहरन्ति ॥ १६५ ॥

तए णं सा सामा देवी इमीसे कहाए लद्धट्ठा समाणी एवं
वयासी-“ एवं खलु सामी, पञ्चण्हं सवत्तीसयाणं पञ्च
माइसयाइं इमीसे कहाए लद्धट्ठाइं समाणाइं अन्नमन्नं एवं
वयासी-‘ एवं खलु सीहसेणे...’ जाव पडिजागरमाणीओ
विहरन्ति । तं न नज्जइ णं मम कणइ कुमरणेणं मारिस्सइ ”
त्ति कट्ठु भीया जाव जेणेव कोवघरे तेणेव उवागच्छइ, २
ओहय° जाव झियाइ ॥ १६६ ॥

तए णं से सीहसेणे राया इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे
जेणेव कोवघरण, जेणेव सामा देवी, तेणेव उवागच्छइ, २
सामं देविं ओहय° जाव पासइ, २ एवं वयासी-“ किं णं
देवाणुप्पिण, ओहय° जाव झियासि ? ” तए णं सा सामा
देवी सीहसणणं रन्ना एवं वुत्ता समाणी उप्पेणउप्पेणियं

सीहसेणं रायं एवं वयासी-“ एवं खलु, सामी, मम एगूण-
पञ्चसवत्तसियाणं एगूणपञ्चमाइसयाणं इमीसे कहाए लद्ध-
ट्ठाणं समाणाणं... अन्नमन्ने सदावेन्ति, २ एवं वयासी-“ एवं
खलु सीहसेणे राया सामाए देवीए उवरि मुच्छिणए अम्हं
धूयाओ नो आढाइ...’ जाव अन्तराणि य छिद्दाणि पडि-
जागरमाणीओ विहरन्ति । तं न नज्जइ... । भीया जाव
झियामि” ॥ १६७ ॥

तए णं से सीहसेणे सामं देविं एवं वयासी-“ मा णं
तुमं, देवाणुप्पिण, ओहय° जाव झियाहि । अहं णं तहा जत्ति-
हामि जहा णं तव गत्थि कत्तो वि सरीरस्स आवाहे पवाहे
वा भाविस्सइ ” त्ति कट्ठु ताहिं इट्ठाहिं ६ समासासेइ, २ तओ
पडिनिक्खमइ, २ कोडुम्बियपुरिसे सदावेइ, २ एवं वयासी-
“ गच्छह णं तुब्भे, देवाणुप्पिया, सुगइट्ठस्स नयरस्स बहिया
एगं महं कूडागारसालं करेह, अणेगक्खम्भसयसंनिविट्ठं
पासादीयं ४ करेह, ममं पयमाणत्तियं पञ्चप्पिणह” । तए णं
ते कोडुम्बियपुरिसा करयल° जाव पडिसुणेन्ति, २ सुपइट्ठ-
नयरस्स बहिया पञ्चात्थिमे दिसीविभाए एगं महं कूडागार-
सालं जाव करेन्ति अणेगक्खम्भ° पासादीयं ४, जेणेव सीह-
सेणे राया तेणेव उवागच्छन्ति, २ तमाणत्तियं पञ्चप्पिणन्ति
॥ १६८ ॥

तए णं से सीहसेणे राया अन्नया कयाइ एगूणगाणं पञ्च-
वहं देवाणुप्पियाणं एगूणाइं पञ्चमाइसयाइं आमन्तेइ । तए णं
णं तासि एगूणपञ्चदेवीसयाणं एगूणपञ्चमाइसयाइं सीह-
सेणेणं रक्षा आमन्तियाइं समाणाइं सव्वालंकारविभूसियाइं
अद्दाविभवेणं जेणेव सुपइट्ठे नयरे, जेणेष सीहसेणे राया,

तेणेव उवागच्छन्ति । तए णं से सीहसेणे राया एगूणपञ्च-
देवीसयाणं एगूणगाणं पञ्चण्हं माइसयाणं कूडागारसालं
आवासं दलयइ ॥ १६९ ॥

तए णं से सीहसेणे राया कोडुम्बियपुरिसे सद्दावेइ, २
एवं वयासी—“ गच्छह णं तुम्हे, देवाणुप्पिया, विउलं असणं
४ उवणेह, सुबहुं पुप्फवत्थगन्धमल्लालंकारं च कूडागारसालं
साहरह य ” । तए णं ते कोडुम्बियपुरिसा तहेव जाव साह-
रेन्ति । तए णं तासिं एगूणगाणं पञ्चण्हं देवीसयाण एगूण-
पञ्चमाइसयाइं सव्वालंकारविभूसियाइं करेन्ति, २ तं विउलं
असणं ४ सुरं च ६ आसाएमाणाइं गन्धव्वेहि य नाडएहि
य उवगीयमाणाइं २ विहरन्ति ॥ १७० ॥

तए णं से सीहसेणे राया अद्धरत्तकालसमयंसि बह्वहिं
पुरिसेहिं सद्धिं संपरिवुडे जेणेव कूडागारसाला तेणेव
उवागच्छइ, २ कूडागारसालाए दुवाराइं पिहेइ, २ कूडागार-
सालाए सव्वओ समन्ता अगणिकायं दलयइ । तए णं
तासिं एगूणगाणं पञ्चण्हं देवीसयाणं एगूणगाइं पञ्च
माइसयाइं सीहरन्ना आलीवियाइं समाणाइं रोयमाणाइं २
अत्ताणाइं असरणाइं कालथम्मणा संजुत्ताइं ॥ १७१ ॥

तए णं से सीहसेणे राया एयकम्मे ४ सुबहुं पावकम्मं
समाज्जिणित्ता चोत्तीसं वाससयाइं परमाउयं पालइत्ता काल-
मासे कालं किच्चा छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं बावीससागरो-
वमट्ठिइएसु नेरइयत्ताए उववन्ने । से णं तओ अणन्तरं उव्व-
ट्ठित्ता इहेव रोहीडए नयरं दत्तस्स सत्थवाहस्स कण्ह-
सिरीए भारियाए कुर्च्छिसि दारियत्ताए उववन्ने ॥ १७२ ॥

तए णं सा कण्हसिरी नवण्हं मासाणं जाव दारियं पयाया

सुउमाल°...सुरूवा । तए णं तीसे दारियाए अम्मापियरो निव्वत्तवारसाहियाए विउलं असणं ४ जाव मित्तनाइ°... नामधेज्जं करेन्ति...-‘...तं होउ णं दारिया देवदत्ता नम्मेणं ।’ तए णं सा देवदत्ता दारिया पञ्चधाईपरिग्गहिया जाव परिवड्ढइ ॥ १७३ ॥

तए णं सा देवदत्ता दारिया उम्भुक्कवालभावा जोव्वणेण रूवेण लावण्णेण य जाव अईव उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा जाया यावि होत्था । तए णं सा देवदत्ता दारिया अन्नया कयाइ ण्हाया जाव° विभूसियां बहूहिं खुज्जाहिं जांव° परिक्खित्ता उप्पि आगासतलगंसि कणगतिंदूसेणं कीलमाणी विहरइ ॥ १७४ ॥

इमं च णं वेसमणदत्ते राया ण्हाए जाव° विभूसिए आसं दुल्लहिता बहूहिं पुरिसेहिं सद्धिं संपरिवुडे आसवाहिणियाए निज्जायमाणे दत्तस्स गाहावइस्स गिहस्स अदूरसामन्तेणं वीइवयइ । तए णं से वेसमणे राया जाव वीइवयमाणे देवदत्तं दारियं उप्पि आगासतलगंसि कणगतिंदूसेणं कीलमाणि पासइ । देवदत्ताए दारियाए जोव्वणेण य लावण्णेण य जाव विम्हिण कोडुम्बियपुरिसे सदावेइ, २ एवं वयासी-“कस्स णं, देवाणुप्पिया, एसा दारिया, किं वा नामधेज्जेणं ? ” तए णं ते कोडुम्बियपुरिसा वेसमणरायं करयल° जाव एवं वयागी-“एस णं, सामी, दत्तस्स सत्थवाहस्स धूया कण्हसिरीए भारियाए अत्तया देवदत्ता नामं दारिया रूवेण य जोव्वणेण य लावण्णेण य उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा ” ॥१७५॥

तए णं से वेसमणे राया आसवाहिणियाओ पडिनियत्ते समाणे अब्भिन्तरठाणिज्जे पुरिसे सदावेइ, २ एवं वयासी-

“ गच्छह णं तुम्हे, देवाणुप्पिया, दत्तस्स धूयं कण्हसिरीए भारियाए अत्तयं देवदत्तं दारियं पूसनन्दिस्स जुवरन्नो भारियत्ताए वरेह जइ वि सा सयंरज्जसुक्का ” ॥ १७६ ॥

तए णं ते अभिन्तरठाणिज्जा पुरिसा वेसमणेणं रन्ना एवं वुत्ता समाणा हट्टुट्टा करयल ° जाव पडिसुणेन्ति, २णहाया जाव सुद्धप्पावेसाइं...संपरिवुडा जेणेव दत्तस्स गिहे तेणेव उवागच्छित्था । तए णं से दत्ते सत्थवाहे ते पुरिसे एज्जमाणे पासइ, २ हट्टुट्टु° आसणाओ अब्भुट्टेइ, २ सत्तट्ट पयाइं पञ्चु-गाए आसणेणं उवनिमन्तेइ, २ ते पुरिसे आसत्थे वीसत्थे सुहासणवरगए एवं वयासी-“सांदिसन्तु णं, देवाणुप्पिया, किं आगमणप्पओयणं ” । तए णं ते रायपुरिसा दत्तं सत्थ-वाहं एवं वयासी-“ अम्हे णं देवाणुप्पिया, तव धूयं कण्ह-सिरीए अत्तयं देवदत्तं दारियं पूसनन्दिस्स जुवरन्नो भारिय-त्ताए वरेमो । तं जइ णं जाणासि, देवाणुप्पिया, जुत्तं वा पत्तं वा सलाहाणिज्जं वा, सरिसो वा संजोगो, दिज्जउ णं देवदत्ता भारिया पूसनन्दिस्स जुवरन्नो । भण, देवाणुप्पिया, किं दलयामो सुक्कं ? ” तए णं से दत्ते अभिन्तरठाणिज्जे पुरिसे एयं वयासी-“एयं चेव, देवाणुप्पिया, मम सुक्कं जं णं वेसमणे राया मम दारियानिमित्तेणं अणुगिण्हइ ” । ते ठाणिज्जपुरिसे विउलेणं पुण्फवत्थगन्धमल्लालंकारेणं सक्कारेइ, २ पडिविसज्जेइ । तए णं ते ठाणिज्जपुरिसा जेणेव वेसमणे राया तेणेव उवागच्छन्ति, २ वेसमणस्स रन्नो एयमट्टं निवेदेन्ति ॥ १७७ ॥

तए णं से दत्ते गाहावई अन्नया कयाइ सोभणंसि तिहि-करणदिवसनक्खत्तमुहुत्तांसि विउलं असणं ४ उवक्खवावेइ,

२ मित्तनाइ° आमन्तेइ, ण्हाए जाव °पायाच्छित्ते सुहासण-
वरगए तेणं मित्त° सद्धिं संपरिवुडे तं विउलं असणं ४
आसाएमाणे विहरइ । जिमियभुत्तुत्तरागए...आयन्ते ३ तं
मित्तनाइनियग° विउलगन्धपुप्फ° जाव °अलंकारेणं
सक्कारेइ, २ देवदत्तं दारियं ण्हायं जाव °विभूसियसरीरं
पुरिससहस्सवाहिणीयं सीयं दुरुहेइ, २ सुबहुमित्त° जाव
सद्धिं संपरिवुडे सव्विड्ढीए जाव °नाइयरवेणं रोहीडयं
नयरं मज्झंमज्झेणं जेणेव वेसमणरत्तो गिहे, जेणेव वेसमणे
राया, तेणेव उवागच्छइ, २ करयल° जाव वद्धावेइ, २
वेसमणस्स रत्तो देवदत्तं दारियं उवणेइ ॥ १७८ ॥

तए णं से वेसमणे राया देवदत्तं दारियं उवणीयं पासइ,
२ हट्ठतुट्ठ° ...विउलं असणं ४ उवक्खडावेइ, २मित्तनाइ° . .
आमन्तेइ जाव सक्कारेइ, २पूसनन्दिकुमारं देवदत्तं च दारियं
पट्टयं दुरुहेइ, २ सेयापीएहिं कलसेहिं मज्जावेइ, २ वरनेव-
त्थाइं करेइ, अग्निहोमं करेइ, २ पूसनन्दि कुमारं देवदत्ताए
दारियाए पाणिं गिण्हावेइ । तए णं से वेसमणे राया पूस-
नन्दिकुमारस्स देवदत्तं दारियं सव्विड्ढीए जाव °रवेणं महया
इड्ढीसक्कारसमुदणं पाणिग्गहणं कारेइ, २ देवदत्ताए दारि-
याए अम्मापियरो मित्त° जाव °परियणं च विउलेणं असणं
वत्थगन्धमल्लालंकारेण य सक्कारेइ संमाणेइ जाव पडिविस-
जेन् । तए णं से पूसनन्दी कुमारे देवदत्ताए सद्धिं उण्णि
पासाय° ...फुट्टमाणेहिं मुइङ्गमत्थएहिं वत्तीसइबद्ध° ...
उवगिज्जमाणे जाव विहरइ ॥ १७९ ॥

तए णं से वेसमणे राया अन्नया कयाइ कालधम्मणा
संजुत्ते । नाहरणं । जाव राया जाए ॥ १८० ॥

तए णं से पूसनन्दी राया सिरीए देवीए मायाभत्तए यावि
 होत्था । कल्लाकल्लि जेणेव सिरी देवी तेणेव उवागच्छइ, २
 सिरीए देवीए पायवढणं करेइ, २ सयपागसहस्सपागेहिं
 तेल्लेहिं आब्भिक्कावेइ, अट्टिसुहाए मंससुहाए तयासुहाए रोम-
 सुहाए चउव्विहाए संवाहणाए संवाहावेइ, २ सुरभिणा
 गन्धवट्टणं उव्वट्ठावेइ, २ तिहिं उदणहिं मज्जावेइ, तं जहा-
 उसिणोदणं सीओदणं गन्धोदणं, २ विउलं शसणं ४
 भोयावेइ, २ सिरीए देवीए णहायाए जाव °पायच्छित्ताए
 जिमियभुत्तुत्तरागयाए तए णं पच्छा णहाइ वा भुअइ
 वा, उरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुअमाणे विहरइ
 ॥ १८१ ॥

तए णं तासे देवदत्ताए देवीए अन्नया कयाइ पुव्वरत्ता-
 वरत्तकालसमयंसि कुहुम्बजागरियं जागरमाणीए इमेयारूवे
 अब्भत्थिए ५ समुप्पन्ने—“ एवं खलु पूसनन्दी राया सिरीए
 देवीए माइभस्से जाव विहरइ । तं एणं वक्खेवेणं नो संचा-
 एमि अहं पूसनन्दिणा रत्ता सद्धि उरालाइं ... भुअमाणी
 विहरित्तए । तं सेयं खलु मम सिरिं देवि अग्गिपओगेण वा
 सत्थप्पओगेण वा विसप्पओगेण वा मन्तप्पओगेण वा
 जीवियाओ ववरोवित्तए, २ पूसनन्दिणा रत्ता सद्धि उरा-
 लाइं भोगभोगाइं भुअमाणीए विहरित्तए ” एवं संपेहेइ,
 २ सिरीए देवीए अन्तराणि य ३ पडिजागरमाणी विहरइ
 ॥ १८२ ॥

तए णं सा सिरी देवी अन्नया कयाइ मज्जाइया विरहिय-
 सयणिज्जंसि सुहपसुत्ता जाया यावि होत्था । इमं च णं देव-
 दत्ता देवी जेणेव सिरी देवी तेणेव उवागच्छइ, २ मज्जाइयं

विरहियसयाणिजंसि सुहपसुत्तं पासइ, २ दिसालोयं करेइ, २ जेणेव भत्तघरे तेणेव उवागच्छइ, २ लाहदण्डं परामुसइ २ लोहदण्डं तावेइ, २ तत्तं समजोइभूयं फुल्लकिसुयसमाणं संडासएणं गहाय जेणेव सिरी देवी तेणेव उवागच्छइ २ सिरीए देवीए अवाणंसि पक्खिवइ । तए णं सा सिरी देवी महया २ सदेणं आरसित्ता कालधम्मणा संजुत्ता ॥ १८३ ॥

तए णं तांसे सिरीए देवीए दासचेडीओ आरसियसदं सोच्चा निसम्म जेणेव सिरी देवी तेणेव उवागच्छन्ति, २ देवदत्तं देविं तओ अवक्कममाणं पासन्ति, २ जेणेव सिरी देवी तेणेव उवागच्छन्ति, २ सिरीं देविं निष्पाणं निच्चेट्टं जावियविप्पज्जटं पासन्ति. २ हा हा अहो अकज्जमिति कट्टु रोयमाणीओ कन्दमाणीओ विलवमाणीओ जेणेव पूसनन्दी राया तेणेव उवागच्छन्ति. २ पूसनन्दि रायं एवं वयासी- “ एवं खलु, सामी, सिरी देवी देवदत्ताए देवीए अकाले खेव जीवियाओ ववरोविया ” । तए णं से पूसनन्दी राया तासि दासचेडीणं अन्तिए एयमट्टं सोच्चा निसम्म महया माइसोएणं अण्णुन्ने समाणे परसुनियत्ते विव चम्पगवर- पायवे धस त्ति धरणीयलंसि सव्वङ्गेहिं संनिवडिए ॥१८४॥

तए णं से पूसनन्दी राया मुहुत्तन्तरेण आसत्थे वीसत्थे सल्लोणे बहूहिं राईसरं जावं सत्थवाहेहिं मित्तं जावं परि- यणेण सद्धिं रोयमाणे ३ सिरीए देवीए महया इड्डीए नीह- रणं करेइ, २ आसुरुत्ते ४ देवदत्तं देविं पुरिसेहिं गिण्हावेइ, तेणं विहाणेणं वज्झं आणवेइ । “ तं एवं खलु, गोयमा, देव- दत्ता देवी पुरापोराणाणं...विहरइ ” ॥ १८५ ॥

देवदत्ता णं, भन्ते, देवी इओ कालमासे कालं किच्चा कहिं गमिहिइ कहिं उववज्जिहिइ ? ” “ गोयमा, असीइं वासाइं परमाउयं पालइत्ता कालमासे कालं किच्चा इमीसे रयण-
ष्पभाए पुढवीए नेरइयत्ताए उववन्ना । संसारो । वणस्सइ°... ।
तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता गङ्गपुरे नयणे हंसत्ताए पच्चाया-
हिइ । से णं तत्थ साउणिएहिं वहिए समणे तत्थेव गङ्गपुरे
नयरे सेट्ठिकुल°.....वोहिं.....सोहम्मे.....महाविंदेहे वासे
सिज्जिहिइ ॥ १८६ ॥

X

“ जइ णं, भन्ते...” । दसमस्स उक्खेवो । “ एवं खलु,
जम्बू ” ॥ १८७ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं वद्धमाणपुरे नामं नयरे होत्था ।
विजयवद्धमाणे उज्जाणे । माणिभदे जक्खे । विजयमित्ते
राया । तत्थ णं धणदेवे नामं सत्थवाहे होत्था । पियङ्गु
नामं भारिया । अञ्जु दारिया जाव °सरीरा । समोसरणं,
परिसा जाव पडिगया ॥ १८८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं जेट्ठ जाव अडमाणे जाव विजय-
मित्तस्स रत्तो गिहस्स असोगवणियाए अदूरसामन्तेणं वीइ-
वयमाणे पासइ एगं इत्थियं सुक्कं भुक्खं निम्मंसं किडि-
किडियाभूयं अट्ठिचम्मावणद्धं नीलभाडगनियत्थं कट्ठाइं
कलुणाइं विसराइं कूवमाणं पासइ, २...चिन्ता तहेव,
जाव एवं वयासी-“ सा णं, भन्ते इत्थिया पुव्वभवे के
आसी ? ” वागरणं । “ एवं खलु, गोयमा ” ॥ १८९ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुदीवे दीवे भारहे
वासे इन्दपुरे नामं नयरे होत्था । तत्थ णं इन्ददत्ते राया ।

पुढविसिरी नामं गणिया होत्था । वण्णओ । तए णं सा
पढविसिरी गणिया इन्दपुरे नयरे बहवे राईसर^० जाव
°प्पभिईओ बहहिं चुण्णप्पओगेहि य जाव अभिओगेत्ता
उरालाई माणुस्सगाई भोगभोगाई भुञ्जमाणी विहरइ
॥ १९० ॥

तए णं सा पुढविसिरी गणिया एयकम्मा ४ सुवहुं...
समज्जिणित्ता पणतीसं वाससयाई परमाट्ठं पालइत्ता काल-
मासे कालं किच्चा छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं...नेरइयत्ताए
उवयन्ना । सा णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता इहेव वद्धमाण-
पुरे नयरे धणदेवस्स नत्थवाहस्स पियङ्गुमारियाए
कुच्छिसि दारियत्ताए उवयन्ना । तए णं सा पियङ्गुमारिया
नवण्हं मासाणं...दारियं पयाया । नामं अञ्जुसिरी । सेसं
जहा देवदत्ताए ॥ १९१ ॥

तए णं से विजए राया आसवाह'...., जहा वेसमणदत्ते
तहा, अञ्जु पासइ, नवरं अण्णणो अट्ठाए वरेइ, जहा तेयली,
जाव अञ्जुए भारियाए सद्धि उप्पि जाव विहरइ ॥ १९२ ॥

तए णं तीसे अञ्जुए देवीए अन्नया कयाइ जोणिसूले
पाउब्भूए यावि होत्था । तए णं से विजए राया कोडुम्बिय-
पुरेसे सदावेइ, २ एवं वयासी-“ गच्छह णं, देवाणुप्पिया,
वद्धमाणपुरे नयरे सिंघाडग^० जाव एवं वयह-“ एवं खलु,
देवाणुप्पिया, विजयस्स रत्तो अञ्जुए देवीए जोणिसूले
पाउब्भूए । जा णं एत्थ वेज्जो वा ६...” जाव उग्घोसेन्ति
॥ १९३ ॥

तए णं ते बहवे वेज्जा वा ६ इमं पयारूवं सोच्चा निसम्म
जेणेव विजए राया तेणेव उवागच्छन्ति, २ उप्पत्तियार्हि ४

परिणामेमाणा इच्छन्ति अञ्जु देवीए जोणिसूलं उवसामि-
त्तए, नो संचाएन्ति उवसामित्तए । तए णं ते बहवे वेज्जा
य ६ जाहे नो संचाएन्ति अञ्जु देवीए जोणिसूलं उवसा-
मित्तए, ताहे सन्ता तन्ता परितन्ता जामेव दिसि पाउब्भूया
तामेव दिसि पडिगया । तए णं सा अञ्जु देवी ताए वेयणाए
अभिभूया समाणी सुक्का भुक्खा निम्मंसा कट्ठाइं कलुणाइं
विसराइं विलचइ । “ एवं खलु, गोयमा, अञ्जु देवी पुरा-
पोराणाणं जाव विहरइ ” ॥ १९४ ॥

“ अञ्जु णं, भन्ते, देवी इओ कालमासे कालं किच्चा
कहिं गच्छिहिइ, कहिं उववज्जिहिइ ? ” “ गोयमा, अञ्जु
णं देवी नउइं वासाइं परमाउयं पालइत्ता कालमासे कालं
किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए नेरइयत्ताए उववज्जि-
हिइ । एवं संसारो जहा पढमे तहा नेयव्वं जाव
वणस्सइ°... । सा णं तओ अणन्तरं उव्वट्ठित्ता
सव्वओभदे नयरे मयूरत्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ
साउणिएहिं वहिए समाणे तत्थेव सव्वओभदे नयरे
सेट्ठिकुलंसि पुत्तत्ताए पच्चायाहिइ । से णं तत्थ
उम्मुक्कबालभावे तहारूवाणं थेराणं.....केवलं बोहिं बुज्झि-
हिइ । पव्वज्जा । सोहम्मे.....” । “ से णं ताओ देवलोगाओ
आउक्खएणं कहिं गच्छिहिइ, कहिं उववज्जिहिइ ? ”
“ गोयमा, महाविदेहे जहा पढमे जाव सिज्झिहिइ जाव
अन्तं काहिइ । एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव संपत्तेणं
दुहविवागाणं दसमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते ” ।
“ सेवं, भन्ते, सेवं, भन्ते ” ॥ १९५ ॥

दुहविवागो दससु अज्झयणेषु । पढमो सुयक्खन्धो सम्मत्तो ॥

दोचे सुयक्खन्धे

I

तेणं कालेणं तेणं समणं रायगिहे नयरे, गुणसिलए
चेइए, सुहम्मे समोसढे । जम्बू जाव पज्जुवासमाणे एवं
बयासी-“ जइ णं भन्ते, समणेणं जाव संपत्तेण सुहविवा-
गाणं अयमट्ठे पन्नत्ते, सुहविवागाणं, भन्ते, समणेणं जाव
संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते ? ” तए णं से सुहम्मे अणगारे जम्बुं
अणगारं एवं वयासी-“ एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव
संपत्तेणं सुहविवागाणं दस अज्झयणा पन्नत्ता । तं जहा—

सुवाहू भदनन्दी य सुजाए य सुवासवे ।

तहेव जिणदासे य धणवई य महब्बले ।

भदनन्दी महच्चन्दे वरदत्ते तहेव य ” ॥

“ जइ णं, भन्ते, समणेणं जाव संपत्तेणं सुहविवागाणं
दस अज्झयणा पन्नत्ता, पढमस्स णं, भन्ते, अज्झयणस्स
सुहविवागाणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते ? ” तए णं से
सुहम्मे अणगारे जम्बुं अणगारं एवं वयासी-“ एवं खलु,
जम्बू ” ॥ १९६ ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं हत्थिसीसे नामं नयरे होत्था
रिद्ध° । तत्थ णं हत्थिसीसस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसी-
भाए णत्थ णं पुप्फकरण्डए नामं उज्जाणे होत्था सव्वोउय° ।
तत्थ णं कयवणमालपियस्स जक्खस्स जक्खाययणे होत्था
दिब्बे... । तत्थ णं हत्थिसीसे नयरे अदीणसत्तू नामं राया
होत्था महया °... । तस्स णं अदीणसत्तुस्स रत्तो धारिणी-
पामोक्खा देवीसहस्सं ओरोहे यावि होत्था ॥ १९७ ॥

तए णं सा धारिणी देवी अन्नया कयाइ तंसि तारिसगांसि
वासघरंसि सीहं सुमिणे पासइ, जहा मेहस्स जम्मणं तहा
भाणियच्चं जाव सुवाहुकुमारे । अलंभोगसमत्थं वा
जाणन्ति, २ अम्मापियरो पञ्च पासायवडिसगसयाइं कार-
वेन्ति अब्भुगयं...भवणं, एवं जहा महाबलस्स रत्तो,
नवरं पुष्फचूलापामोकखाणं पच्चण्हं रायवरकन्नयसयाणं
एगदिवसेणं पाणिं गिण्हावेन्ति । तहेव पञ्चसइओ दाओ,
जाव उण्णिं पासायवरगए फुट्टमाणेहिं जाव विहरइ ॥ १९८॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे समो-
सडे । परिसा निग्गया । अदीणसं, जहा कूणिओ,
निग्गओ । सुवाहू वि जहा जमाली तहा रहेणं निग्गए, जाव
धम्मो कहिओ, रायपरिसा गया ॥ १९९ ॥

तए णं से सुवाहुकुमारे समणस्स भगवओ.....अन्तिए
धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठुट्ठे उट्ठाए उट्ठेइ, जाव एवं वयासी-
“सद्वहामे णं, भन्ते, निग्गन्थं पावयणं । जहा णं देवाणु-
प्पियाणं अन्तिए वहवे राईसरं जाव अहं णं देवाणु-
प्पियाणं अन्तिए पञ्चाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं गिहिधम्मं
पडिवज्जामि ” । “अहासुहं, मा पडिवन्धं करेह ” । तए णं
से सुवाहू समणस्स...पञ्चाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं गिहि-
धम्मं पडिवज्जइ, २ तमेव...दुरुहइ, २ जामेव... ॥ २०० ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं जेट्ठे अन्तेवासी इन्दभूई जाव
एवं वयासी- “अहो णं, भन्ते, सुवाहुकुमारे इट्ठे इट्ठरूवे
कन्ते कन्तरूवे पिए पियरूवे मणुत्ते २ मणामे २ सोमे २
सुभगे २ पियदंसणे सुरूवे । बहुजणस्स वि य णं, भन्ते,
सुवाहुकुमारं इट्ठे ५ सोमे ४ । साहुजणस्स वि य णं, भन्ते,

सुबाहुकुमारे इट्टे इट्ठरूवे ५ जाव सुरूवे । सुबाहुणा, भन्ते, कुमारेणं इमा पयारूवा उराला माणुसरिद्धी किन्ना लद्धा किन्ना पत्ता किन्ना अभिसमन्नागया ? के वा एस आसी पुव्वभवे ? ” “ एवं खलु, गोयमा ” ॥२०१॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जम्बुद्दीवे दीवे भारहे वासे हत्थिणाउरे नामं नयरे होत्था रिद्धं । तत्थ णं हत्थिणाउरे नयरे सुमुहे नामं गाहावई परिवसइ अट्ठे ॥२०२॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं धम्मघोसा नामं थेरा जाइ-संपन्ना जाव पञ्चहिं समणसएहिं सद्धि संपरिवुडा पुव्वाणु-पुर्व्वं चरमाणा गामाणुगामं दूइज्जमाणा जेणेव हत्थिणाउरे नयरे, जेणेव सहसम्बवणे उज्जाणे, तेणेव उवागच्छन्ति, २ अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरन्ति ॥ २०३ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं धम्मघोसाणं थेराणं अन्ते-वासी सुदत्ते नामं अणगारे उराले जाव ०लेस्से मासंमासेणं खममाणे विहरइ । तए णं से सुदत्ते अणगारे मासक्खमण-पारणगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेइ, जहा गोयम-सामी तहेव, धम्मघोसे थेरे आपुच्छइ, जाव अइमाणे सु-मुहस्स गाहावइस्स गेहे अणुप्पविट्ठे ॥ २०४ ॥

तए णं से सुमुहे गाहावई सुदत्तं अणगारं एज्जमाणं पाएइ, २ इट्ठतुट्ठे आसणाओ अब्भुट्ठेइ, २ पायर्वाढाओ पच्चो-रुहइ, २ पाउयाओ ओमुयइ, २ एगसाडियं उत्तरासङ्गं करेइ, २ सुदत्तं अणगारं सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छइ, २ तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, २ वन्दइ नमंसइ, २ जेणेव भत्तघरे तेणेव उवागच्छइ, २ सयहत्थेणं विउलेणं

असणपाणेणं पडिलाभिस्सामीति तुट्ठे... ॥ २०५ ॥

तए णं तस्स सुमुहस्स गाहावइस्स तेणं दव्वसुद्धेणं...
तिविहेणं तिकरणसुद्धेणं सुदत्ते अणगारे पडिलम्भिण
समाणे संसारे परित्तीकए, मणुस्साउए निबद्धे, गेहंसि य
से इमाइं पञ्च दिव्वाइं पाउब्भूयाइं । तं जहा-वसुहारा बुद्धा,
दसद्धवण्णे कुसुमे निवाडिण, चेलुक्खेवे कए, आहयाओ
देवदुन्दुभीओ, अन्तरा वि य णं आगासे अहो दाणं अहो
दाणं घुट्ठे । हत्थिणाउरे सिंघाडग^० जाव ^०पहेसु बहुजणो
अन्नमन्नस्स एवं आइक्खइं ४- “ धन्ने णं, देवाणुप्पिया,
सुमुहे गाहावई ५...जाव तं धन्ने णं, देवाणुप्पिया, सुमुहे
गाहावई ” ॥ २०६ ॥

तए णं से सुमुहे गाहावई बहूइं वाससयाइं आउयं पाल-
इत्ता कालमासे कालं किञ्चा इहेव हत्थिसीसे नयरे अदीण-
सत्तुस्स रन्नो धारिणीए देवीए कुच्छिंसि पुत्तत्ताए उववन्ने ।
तए णं सा धारिणी देवी सयणिज्जंसि सुत्तजागरा २
ओहीरमाणी २ तहेव सीहं पासइ, सेसं तं चेष जाव उप्पि
पासाए विहरइ । “ तं एवं खलु, गोयमा, सुबाहुणा इमा
एयारूवा माणुस्सरिद्धी लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया ”
॥ २०७ ॥

“ पभू णं, भन्ते, सुबाहुकुमारे देवाणुप्पियाणं अन्तिण
मुण्डे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइत्तए ? ” “ हन्ता,
पभू ” । तए णं से भगवं गोयमे समणं भगवं...वन्दइ नमं-
सइ, २ संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ । तए णं
से समणे भगवं महावीरे अन्नया कयाइ हत्थिसीसाओ नय-
राओ पुप्फगउज्जाणाओ कयवणमालजक्खाययणाओ पडि-

निकलमइ, २ बहिया जणवयविहारं विहरइ । तए णं से सुबाहुकुमारे समणोवासए जाए अभिगयजीवाजीवे जाव पडिलभेमाणे विहरइ ॥ २०८ ॥

तए णं से सुबाहुकुमारे अन्नया कयाइ चाउइसट्टमुद्धिट्ट-
पुण्णमासिणीसु जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ, २
पोसहसालं पमज्जइ, उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ, ३ दब्भ-
संथारगं संथरइ, २ दब्भसंथारं दुरुइइ, २ अट्टमभत्तं पणि-
णइ, २ पोसहसालाए पोसहिण अट्टमभत्तए पोसहं पडि-
जागरमाणे विहरइ ॥ २०९ ॥

तए णं तस्स सुबाहुस्स कुमारस्स पुव्वरत्तावरत्तकाल-
समयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स इमेयारूवे अज्झात्थिए
५-“ धन्ना णं ते गामागरनगर ° जाव ” संनिवेसा जत्थ णं
समणे भगवं महावीरे जाव विहरइ । धन्ना णं ते राईसर-
तलवर...जे णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए
मुण्डा जाव पव्वयन्ति । धन्ना णं ते राईसरतलवर°....,जे
णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए पञ्चाणुव्वइयं
जाव गिहिधम्मं पडिवज्जन्ति । धन्ना णं ते राईसर° जाव जे
णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए धम्मं सुणेन्ति ।
तं जइ णं समणे भगवं महावीरे पुव्वाणुपुर्व्वि चरमाणे
गामाणुगामं दूइज्जमाणे इहमागच्छिज्जा जाव विहारिज्जा, तए
णं अहं समणस्स भगवओ अन्तिए मुण्डे भवित्ता जाव
पव्वएज्जा ” ॥ २१० ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे सुबाहुस्स कुमारस्स इमं
पयारूवं अज्झात्थियं जाव वियाणित्ता पुव्वाणुपुर्व्वि जाव
दूइज्जमाणे जेणेव इत्थिसीसे नयरे जेणेव पुप्फगउज्जाणे

जेणेव कयवणमालपियस्स जक्खस्स जक्खाययणे तेणेव उवागच्छइ, २ अहापडिरूवं उग्गहं गिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ । परिसा राया निग्गया । तए णं तस्स सुबाहुस्स कुमारस्स...तं महया, जहा पढमं तहा निग्गओ । धम्मो कहिओ । परिसा राया पडिग्गया ॥ २११॥

तए णं से सुबाहुकुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठुट्ठं...जहा मेहे तहा अम्मा-पियरो आपुच्छइ । निक्खमणाभिसेओ तहेव जाव अणगारे जाए इरियासमिए जाव °वम्भयारी । तए णं से सुबाहु अणगारे समणस्स भगवओ महावीरस्स तहारूवाणं थेराणं अन्तिए सामाइयमाइयाइं एक्कारस अक्काइं अहिज्जइ, २ बहूहिं चउत्थछट्ठकुमं° तवोवहाणेहिं अप्पाणं भाषित्ता बहूइं वासाइं सामण्णपरियागं पाउणित्ता मासियाए संलेहणाए अप्पाणं झूसित्ता सट्ठि भत्ताइं अणसणाए छेइत्ता आलोइयपडिक्कन्ते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे देवत्ताए उवघन्ने ॥ २१२ ॥

से णं ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइ-क्खएणं अणन्तरं चयं चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लहिहिइ, २ केवलं बोहिं बुज्झहिइ, २ तहारूवाणं थेराणं अन्तिए मुण्डे जाव पव्वइस्सइ । से णं तत्थ बहूइं वासाइं सामण्णं पाउणिहिइ । आलोइयपडिक्कन्ते समाहिपत्ते कालगए सणकुमारे कप्पे देवत्ताए उवघन्ने । से णं ताओ देवलोगाओ...माणुस्सं, पव्वज्जा, बम्भलोए । माणुस्सं, तओ मद्दासुक्के । तओ माणुस्सं, आणए...देवे । तओ माणुस्सं, तओ आरणे...देवे । तओ माणुस्सं, सव्वट्ठसिक्के । से णं तओ अणन्तरं

उव्वट्टित्ता महाविदेहे वासे जाइं अड्डाईं...जहा दढपइन्ने...
सिज्झिहिइ ५ । “ एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव संपत्तेणं
सुहविवागाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते”॥२१३॥

II

दोच्चस्स उक्खेवो । तेणं कालेणं तेणं समणं उसभपुरे
नयरे । थूभकरण्डे उज्जाणे । धम्मो जक्खो । धणावहो राया ।
सरस्सई देवी । सुमिणदंसणं कहणं जम्मणं बालत्तणं कल्लाओ
य, जोव्वणं पाणिग्गहणं दाओ पासाय भोगा य जहा सुबा-
हुस्स । नवरं भदनन्दी कुमारे । सिरिदेवीपामोक्खाणं पञ्च-
सयाणं... । सामीसमोसरणं । सावगधम्मं... । पुव्वभवपुच्छा ॥
महाविदेहे वासे पुण्डरीकिणी नयरी । विजयए कुमारे ।
जुगबाहु तित्थयरे पडिलाभिए, मणुस्साउए निबद्धे, इहं
उप्पन्ने । सेसं जहा सुबाहुस्स जाव महाविदेहे वासे
सिज्झिहिइ ५ ॥ २१४ ॥

III

तच्चस्स उक्खेवो । वीरपुरं नयरं । मणोरमं उज्जाणं । वीर-
कण्हमित्ते राया । सिरी देवी । सुजाए कुमारे । बलसिरी-
पामोक्खा पञ्चसयकन्ना । सामीसमोसरणं । पुव्वभवपुच्छा ॥
उसुथारे नयरे । उसभदत्ते गाहावई । पुप्फदत्ते अणगारे
पडिलाभिए । मणुस्साउए निबद्धे । इह उप्पन्ने जाव महा-
विदेहे वासे सिज्झिहिइ ५ ॥ २१५ ॥

IV

चउत्थस्स उक्खेवो । विजयपुरं नयरं । नन्दणवणं उज्जाणं ।
असोगो जक्खो । वासवदत्ते राया । कण्हा देवी । सुवासवे
कुमारे । भदापामोक्खाणं पञ्चसयाणं...जाव पुव्वभवे ॥

कासम्बी नयरी । धणपाले राया । वेसमणभदे अणगारे
पडिलाभिण । इह जाव सिद्धे ॥ २१६ ॥

V

पञ्चमस्स उक्खेवो । सोगन्धिया नयरी । नीलासोए उज्जाणे ।
सुकालो जक्खो । अप्पडिहओ राया । सुकन्ना देवी । महचन्दे
कुमारे । तस्स अरहदत्ता भारिया । जिणदासो पुत्तो ।
तित्थयरागमणं । जिणदासपुव्वभवो ॥ मज्झमिया नयरी ।
मेहरहो राया । सुधम्मे अणगारे पडिलाभिण जाव सिद्धे
॥ २१७ ॥

VI

छट्ठस्स उक्खेवो । कणगपुरं नयरं । सेयासोयं उज्जाणं ।
वीरभदो जक्खो । पियचन्दो राया । सुभदा देवी । वेसमणे
कुमारे जुवराया । सिरिदेवीपामोक्खा पञ्चसया कन्ना ।
पाणिग्गहणं । तित्थयरागमणं । धणवई जुवरायपुत्ते जाव
पुव्वभवो ॥ मणिवया नयरी । मित्तो राया । संभूतिविजए
अणगारे पडिलाभिण जाव सिद्धे ॥ २१८ ॥

VII

सत्तमस्स उक्खेवो । महापुरं नयरं । रत्तासोगं उज्जाणं ।
रत्तपाओ जक्खो । बले राया । सुभदा देवी । महब्बले कुमारे ।
रत्तवईपामोक्खाओ पञ्चसया कन्ना । पाणिग्गहणं । तित्थ-
यरागमणं जाव पुव्वभवो ॥ मणिपुरं नयरं । नागदत्ते गाहावई ।
इन्दपुरे अणगारे पडिलाभिण जाव सिद्धे ॥ २१९ ॥

VIII

अट्ठमस्स उक्खेवो । सुघोसं नयरं । देवरमणं उज्जाणं । वीर-
सेणो जक्खो । अज्जुणो राया । तत्तवई देवी । भदनन्दी

कुमारे । सिरिदेवीपामोकखा पञ्चसया जाव पुव्वभवे ॥ महा-
घोसे नयरे । धम्मघोसे गाहावई । धम्मसीहे अणगारे पडि-
लाभिण जाव सिद्धे ॥ २२० ॥

IX

नवमस्स उक्खेवो । चम्पा नयरी । पुण्णभद्दे उज्जाणे । पुण्ण-
भद्दो जक्खो । दत्ते राया । दत्तवई देवी । महचन्दे कुमारे
जुवराया । सिरिकन्तापामोकखा पञ्चसया कन्ना जाव पुव्व-
भवो ॥ तिगिञ्छी नयरी । जियसत्तू राया । धम्मवीरिण अण-
गारे पडिलाभिण जाव सिद्धे ॥ २२१ ॥

X

दसमस्स उक्खेवो । तेणं कालेण तेणं समणं सागेण नामं
नयरे होत्था । उत्तरकुरुउज्जाणं । पासमिओ जक्खो । मित्त-
नन्दी राया । सिरिकन्ता देवी । वरदत्ते कुमारे । वरसेणा-
पामोकखा पञ्च देवीसया । तित्थयरागमणं । सावगधम्मं... ।
पुव्वभवपुच्छा ॥ सयदुवारे नयरे । विमलवाहणे राया ।
धम्मरईनामं अणगारं एज्जमाणं पासइ, २ पडिलाभिणं समाणे
मणुम्साउए निबद्धे । इहं उप्पन्ने । सेसं जहा सुवाहुस्स
कुमारस्स । चिन्ता जाव पव्वज्जा । कप्पन्तरिओ जाव
सव्वहसिद्धे । तओ महाविदेहे जहा दढपइन्नो जाव सिज्झि-
हिइ ॥ २२२ ॥

“ एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव संपत्तेणं सुहविवागाणं
दसमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते ” । “ सेवं भन्ते, सेवं
भन्ते ” ॥ २२३ ॥

विवागसुयस्स दो सुयक्खन्धा, दुहविवागो सुहविवागो
 य । तत्थ दुहविवागे दस अज्झयणा एकसरगा दससु चेव
 दिवसेसु उद्दिसिज्जन्ति । एवं सुहविवागे त्रि । सेसं जहा
 आथारस्स ॥

॥ एक्कारसमं अद्दं सम्मत्तं ॥

—

[वर्णकादिविस्तारः]

[N. B.—This Appendix is primarily intended for teachers who may at times be at a loss to understand or to discover the passages not given in full in the body of the Text. In order to reduce volume of those passages I have referred to my editions of the उवासगदसाओ, निरयावालियाओ, अन्तगढ-दसाओ and पएसिकहाणयं which the teacher is advised to keep at hand. Passages occurring elsewhere are given in full, but those that occur once at a place in this text are not indicated again. The number in black refers to the Paragraph of the present Text].

1. वर्णओ refers to the description of the town, नयरी, or नयर, for which see उवासग, pp. 119–120.

2. जाइसंपन्ने...जाव विहरइ—For full description see निरया. p. 81. For परिसा निगया etc., see उवासग, pp. 125–128.

3. सत्तुस्सेहे..... झाणकोटो° विहरइ—The full passage will be found in उवामग, p. 120–121. जायसद्धे जाव जेणेव अज्जसुहम्मो—See उवासग, p. 121. महावीरेणं जाव संपसेणं—See अन्तगढ, pp. 69–70, Para 198.

5. समणेणं...-The dots indicate two words भगवया and महावीरेण

7. उज्जाणे होत्या सव्वोउय°-The full description of उज्जाण stands as:-सव्वोउयपुप्फफलसमिद्धे रम्मे नन्दणवणप्पगासे पासादीए ४. चिराईए जहा पुण्णभदे-For full description see उवासग. p. 120.

8. राया परिवसइ । वण्णओ-For full description of the king see उवासग, p. 124. अहीण°..... । वण्णओ-For full description of the queen see उवासग, p. 125.

10. महावीरे जाव समोसरिए. For full description see उवासग, pp. 121-124.

11. इन्दमहे इ वा जाव निग्गच्छइ--The full passage will be found on page 8, lines 6-10 of the पएसि-कहाणयं. तीसे य...धम्ममाइक्खइ etc.-For full passage see उवासग, pp. 125-128.

13. अतुरियं जाव सोहेमाणे-Sec उवासग, p. 18, Para 78.

14. हट्ठुट्ठु° जाव एवं वयासी-For full passage see उवासग, p. 128.

18. सप्पकडेवरे इ वा जाव-The passage should add: गोमडे इ वा सुण्हमडे इ वा. अणिट्ठतराए जाव-We should add: अकन्ततराए चेव अप्पियतराए चेव अमणुजतराए चेव अमणामतराए चेव. मुच्छिए.....we should add: गाढिए गिद्धे अज्झोववन्ने. असणं ४-The figure stands for असणं पाणं खाइमं साइमं.

19. अज्झत्थिए ५-The figure stands for अज्झत्थिए, पात्थिए चिन्तिए मणोगए संकप्पे. तं चेव सव्वं जाव पूयं च सोणियं च refers to paras 14-18 above.

20. अहम्मिए जाव दुप्पडियाणन्दे—The full passage will be : अधम्माणुए अधम्मिट्ठे अधम्मपलोई अधम्मपजणणे अधम्मसमुदाचारे अधम्मेण नेव वित्तिं कप्पेमाणे साहसिए दुस्सीले दुव्वए. आदेवच्चं जाव पालेमाणे—The full passage runs as follows:—पोरेवच्चं सामित्तं भट्ठित्तं महत्तरगत्तं आणाईसरसेणावच्चं कारेमाणे.

23. वेज्जा य ६. The figure indicates six words beginning with वेज्जा in Para 22 of the text.

24. रज्जे य रट्ठे य जाव अन्तेउरे य—The full passage will add : कोसे य कोट्ठागारे य बले य वाहणे य.

25. उज्जला जाव दुरहियासा—We should add : विउला ककसा पगाढा चण्डा दुहा तिव्वा.

26. इट्ठा ६—We should understand by the figure six terms : इट्ठा कन्ता पिया अभिरामा मणुज्जा मणामा. साडित्तए वा ४—The figure stands for साडित्तए वा पाडित्तए वा गालित्तए वा मारित्तए वा (विद्धंसित्तए वा in निरयावला). सडइ वा ४—The figure stands for सडइ वा पडइ वा गलइ वा मरइ वा.

28. करयलपरिग्गाहियं.....एवं वयासी—We should add : दंसनहं सिरसावत्तं मत्थए अज्जलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेइ, वद्धावेत्ता.

31. अहम्मिए जाव साहसिए—We should add : बहुनगर-निगयजसे सुरे दढप्पहारी. इरियासामिए जाव °बम्भयारी—For full description of a monk see निरया, pp. 48–49, Para 112. अट्ठाइं.....जहा दढपइं—For full passage see पएसि, p. 4., Para 37.

34. संगयगय°—The full expression stands as : संगयगयभणियविट्ठियविलाससललियसंलावनिउणजुत्तोवयारकुसला. सुन्दरथण°—The full expression stands as : सुन्दरथणजहण-ववणकरचरणनयगलावण्णविलासकलिया.

37. इन्द्रमूर्ई नामं अणगारे जाव °लेस्से-For full description of इन्द्रभूति see उवासग, p. 17, Para 76. पढम° जाव जेणेव-The full passage will be found in उवासग, pp. 17-18, Paras 77-78. उच्चनीय° जाव अढमाणे-The full passage will be found in उवासग, p. 18, Paras 78-79.

38. मज्झमज्झेणं जाव पढिदंसेइ-The full passage will be found in उवासग, p. 20, Paras 69-86 ; we have however to omit some of the details of the story of आणन्द there.

40. घन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ४जाव सुलद्धे जम्मजीविक्कफले- The full passage adds as follows:—पुण्णाओ णं ताओ अम्मयाओ, कयत्थाओ, कयलक्खणाओ, सुलद्धे णं तासिं जम्म°. ओहय° जाव झियाइ-We should add :—ओहयमणसंकप्पा करतलपल्हत्थमुही अट्टज्झाणोवगया भूमिगयदिट्ठिया.

42. इट्ठाहिं ५-The figure indicates कन्त, पिय, मणुज, मणाम in addition to इट्ठ.

43. भीया ४- The figure indicates तत्था तसिया उव्विरगा संजायभया.

45. सोल्लेहि य...The dots indicate तलिएहि य भजिएहि य. एयकम्मे...The dots indicate एयप्पहाणे एयविज्जे एयसमायारे.

47. जहा दढपह्से जाव °निव्वाघाए. The full passage will be found in पएसि, p. 49, Para 38.

49. मित्त° जाव °परिवुडा-The full passage will be मित्तनाइनियगसयणसंबन्धिपरियणपरिवुडा.

50. सिंघाढग° जाव °पहेसु-The full passage will be : सिंघाढगतिगचउक्कचच्चरमहापहपहेसु.

53. ण्हाए जाव °पायच्छित्ते-The full passage will be : ण्हाए कयबलिकम्मे कयकोउयमङ्गलपायच्छित्ते. आसुरुत्ते- The figure stands for कृविए चण्डिकिए मिसिमिसेमाणे.

68. महया उक्किट्ट° जाव समुदरवभूयं पिव - The full passage will be found in निरया, p. 28, Para 61.

71. मित्तनाइ° ...पुरओ एवं वयासी- The full passage will be found in उवासग, p. 15, Para 60. पच्चधाई° जाव परिवड्डइ-The passage will be found in पएसि, p. 47, Para 38. अट्ट दारियाओ...भुञ्जमाणे विहरइ-The passage will be found in निरया, pp. 107-109, Para 18.

75. आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे For words to be understood, see above under 53. संनद्धबद्ध° जाव°पहरणेहिं- see Para 37 of the text.

79. हयमहिय° जाव -The full expression stands thus: हयमहियपवरवीरघाइयनिवडियचिन्धज्झयपडागं निरालोयाओ दिसाओ करेमाणं.

80. चाउरङ्गिणि पि...The dots stand for सेणं.

81. उस्सुक्कं जाव दसरत्तं पमोयं-The full passage would be: उस्सुक्कं उक्करं अभडप्पवेसं अदाण्डिमकुदाण्डिमं अधरिमं अधारणिज्जं अणुद्वयमुइङ्गं अमिलायमल्लदामं गणियाकरनाडइज्जकलियं अणेगतान्नाचराणुचरियं पमुइयपक्कीलियाभिरामं जहारिहं.

88. सामभेयदण्ड° The full expression stands as: सामभेयदण्डउवण्णयाणनीईसुपउत्तनयतिहन्नू (विहन्नू=विधाता).

104. रिउव्वेय°...The full passage will be found in निरया, p. 91.

106. रिउव्वेय° जाव °आथव्वणकुसले-The full expression is: रिउव्वेयजउव्वेयसामवेयाथव्वणकुसले.

127. कलं जाव जलन्ते-For full passage see पएसि, p. 19, Para 19.

150. सण्हमच्छा य जाव पडागाइपडागे य-We should add: खवल्लमच्छा विज्झडिममच्छा हलिमच्छा.

156. उप्पत्तिथाहिं ४ बुद्धीहिं-The figure 4 stands for four types of intellect, namely, उप्पत्तिया, वेणइया, कम्मजा, पारिणामिया.

163. अब्भुग्गय°.....The full expression is अब्भुग्गय-मूसियपहसिए. The full descriptions of the palace is identical with the same :of the पासायवडिसग in the रायपसेणिय.

163. सुमुहे गाहावई ५-The figure 5 stands for : धन्ने णं सुमुहे गाहावई, पुण्णे णं सुमुहे गाहावई, कयत्थे णं सुमुहे गाहावई, कयलक्खणे णं सुमुहे गाहावई, सुलद्धे णं सुमुहस्स गाहावइस्स जम्मजीवियफले, जस्स णं इमा एयारूवा माणुस्सरिद्धी लद्धा पत्तं अभिसमन्नागया.

शब्दकोशः

शब्दकोशः

[N. B.--In the following Glossary of words, pronouns, pronominal forms, and proper names (of kings, queens, princes and princesses, monks and householders, towns, cities, gardens and yaksas) are altogether ignored. Roots, primitive and causal, are indexed, but various forms of finite verbs, participles, absolutives and infinitives are not normally noticed. The figure after the Sanskrit rendering indicates the Para in which the word occurs. Only one occurrence of a word, usually the first, is noted.]

अइपडाग-अतिपताक, १५०,
a kind of fish.

अक्खाअ-आख्यात, १५, told,
narrated.

अकन्त-अकान्त, २५, unwel-
come.

अगड-अवट? (अगदंसि ति कूपे-
टीका) १२१, a well.

अकामिया-अकामिका, २६, in
spite of herself.

अगणिकाय-अग्निकाय, १२०,
fire.

अकारम-अकारक (अरोचक)
२२, loss of appetite.

अगार-अगार, ३१, a house.

अक्खयनिहि-अक्षयनिधि, १३७
money or property
perpetually assigned to
a deity.

अग्निअ-अग्निक (भस्मकाभि-
धानो रोगः-टीका), २७, a
disease which consu-
mes rapidly anything
eaten.

अग्निहोम-अग्नि होम, १७९, offerings to fire.

अङ्क-अङ्क, ४६, lap.

अङ्ग-अङ्ग, ३, a class of works, twelve in number, belonging to the Jain canon.

अङ्ग-अङ्ग २६, a term of courteous address;—३४ limb.

अङ्गोवङ्ग-अङ्ग+उपङ्ग, ८, limbs small and big.

अच्छि-अक्षि, ८, eye.

अजीरिअ-अजीरक, २२, indigestion.

अज्ज-अद्य, ११, today.

अज्झत्थिअ-आध्यात्मिक, १९, inner working of the mind; thought.

अज्झयण-अध्ययन, ४, lesson or chapter of a book.

अज्झवसाण-अध्यवसान, ५२, resolution, determination.

अज्झोववन्न-अध्युपपन्न, ५२, attached, loved.

अञ्जलि-अञ्जलि, ७४, folded hands.

अट्ट-आर्त, २४, distressed.

अट्ट-अर्थ, ३, matter, contents.

अट्ट-अष्टन्, ३७, eight.

अट्टङ्ग-अष्टाङ्ग, १३४, eight parts (of the science of medicine).

अट्टमभक्तअ-अष्टमभक्त-क, २०९, one who takes only the eighth meal and drops the remaining seven.

अट्टमी-अष्टमी, १०७, eighth day of fortnight.

°अट्टयाए-°अर्थाय-°अर्थम् १०७, for the sake of, in order to.

अट्टसय-अष्टशत, १०६, one hundred and eight.

अट्टारस-अष्टादशन् ३४, eighteen.

अट्ठि-अस्थि, ५३, bone.

अड-अट् (धा.) ३७, to wander.

अडवी-अटवी, ५८ forest.

अड्ड-आढ्य, ३१, rich.

अद्भुतेरस-अर्धत्रयोदशन्, ३१,
twelve and half.

अद्भुहार-अर्ध हा र, ११८, a
necklace with nine
strings.

अद्भुद्भज-अर्धतृतीय, २४, two
and half.

अणगार-अ न गा र, २, a
houseless monk.

अणगारिया-अनगारिका, अनगा-
रिता, ३१, state of house-
lessness.

अणन्तरं-अनन्तरम् (adverb)
२४, afterwards.

अणहारअ-ऋणधारक १२१,
a debtor.

अणाह-अनाथ, ३९, not
owned by anybody,
poor.

अणिट्ट-अनिष्ट, २५, undesir-
able.

अणिट्टतराअ-अनिष्टतर-क, १८,
very unpleasant, more
unpleasant.

अणिवारिअ-अनिवारित, ५०,
unchecked.

अणुकड्ड-अनु+कृष् (धा.) १६,
to drag, to pull.

अणुगच्छ-अनु+गम् (धा.) १६,
to follow.

अणुचिन्ते-अनु+चिन्तय् (धा.)
४९, to think of, to
brood over.

अणुपुर्व्वेण-आनुपूर्व्वेण, ४७,
in due course.

अणुप्पत्त-अ नु प्रा ष्ठ, ३१,
attained.

अणुप्पविस-अनु+प्र+विश् (धा.)
१९, to enter.

अणुमग्गजायअ-अनुमार्गजात-
क, १४, successor, one
who followed, younger.

अणुमय-अनुमत, २६, liked,
approved.

अणुलगा-अनुलग्न, १४८,
stuck.

अणुवासणा-अनुवासन, २३, a
kind of enema with
oils.

अणुव्यय-अणुव्रत, २००, the
minor vows of a house-
holder.

अणेग-अनेक, ३१, many.

अणोहट्ठिअ-अनवघट्टित; ५०,
without control or
check.

अण्डय-अण्डक, ६५, egg.	अद्धाण-अध्वन्, ८२, path.
अण्डयवाणियय - अ ण्ड क - वणिक्-क, ६५, a dealer in eggs.	अन्त-अन्त, १२६, end.
अतुरियं-अत्वारितम् (advorb), १३, without haste.	अन्तर-अन्तर, ५२, a weak point.
अत्तअ-आत्मज, ८, a son.	°अन्तर-°अन्तर, २७, inside.
अत्ताण-अत्राण, ४८, with- out protection.	अन्तरा-अन्तरा, ७७, bet- ween ; -चेव ७७, before the arrival of.
अत्थ-अर्थ, २२, money, wealth.	अन्तरवग-अन्तराण. ६६, a shop on the high road.
अत्थि-अस्ति, (Pres. 3rd. sing. of अस् to be) १२.	अन्तिय-अन्तिक, १३, neigh- bourhood, near from.
अथाम-अस्थामन्, ८०, with- out strength, weak.	अन्तेउर-अन्तःपुर, २४, wo- men in the harem.
अदूरसामन्त-अदूर + सामन्त, २०, not far from, in the neighbourhood of.	अन्तेवासी-अन्तेवासिन , २, disciple, pupil.
अदहिय-आ + दग्ध, १२०, burning, boiling.	अन्ध-अन्ध, ८, blind ;
अधर-अधर, ३७, lip.	अन्धारूव-अन्धरूप, ८, blind.
अधारणिज्ज-अधारणीय, ८०, impossible to hold out.	अन्न-अन्य, २१, other.
अद्धरज्जय-अर्धराज्य-क, १२४, half of kingdom.	अन्नत्थ-अन्यत्र, ५२, else- where.
अद्धरत्त-अर्धरात्र, ४२, mid- night.	अन्नया-अन्यदा, २२, once, formerly.
अद्धरत्तिय-अर्धरात्रिक, ४५, midnightly.	अन्निज्ज-अनु+इ (कर्मणि धा.), ९,
	अप्प-आत्मन्, ३७, one's own, self.
	अप्पसोअ-अल्पशोक, ७२, one whose grief is lessened.

अप्यय-अप्रिय, २५, unpleasant.

अप्येवमय-अपि + एककि, ११८, some.

अपुन-आ स्पृष्ट, ४९, touched, overcome.

अर्वाअ-अद्वितीय, ४२, without any companion.

अब्मङ्ग-अभ्यङ्ग, २३, bo-smearing oil to the body.

अब्मणुनाअ-अभ्यनुज्ञात, १२, allowed.

अब्मिङ्गवे-अभ्यङ्ग, (धा.) १२१, to give an oil-bath.

अब्मिन्तर-अभ्यन्तर, ५८, inside; -प्यवह-प्रवह, २७ (veins) flowing (pus) inside the body (शरीर-स्याभ्यन्तरे एव रुधिरादि स्रवन्ति ताः-टीका)

अब्मिन्तरिया—आभ्यन्तरिका, ५१, a kept mistress.

अब्मुक्खे-आमे + उक्ष् (धा.) १३८, to sprinkle.

अब्मुगय-अभ्युद्गत, १६३, lofty.

अभिवख्गं-अभीक्षणम् (adv.) २७, repeatedly.

अभिभूय-अभिभूत, १८, overcome.

अभियांगे-अभि+योग्य (धा.)

५४, to bring under control, to influence.

अभिलस-अभि+लप् (धा.) to like, to wish.

अभिसेयग-अभिषेक-क, १२१, bath.

अमच्च-अमात्य, ११६, minister

अमणाम-अमनःप्रिय ? २५, disagreeable, unpleasant.

अमणुन्न-अमनोह, २५, not pleasing.

अम्मधर्दि-अम्बा+धात्री, २८, an elderly nurse, mother-like nurse.

अम्मय-अम्बा-का, ४०, mother.

अय-अज, ९३, goat.

अयंपुल-अयंपुल ? १५४, a net for catching fish.

अयोमय-अयामय, ९९ made of iron.

अरिसा-अर्शस्, २२, piles.

अरिसिल्ल-अर्शस् [अर्शस्+इल्ल] १३०, suffering from piles.

अलंकार-अलंकार, १४, ornament.

- अलंकारिय**-आलंकारिक, ११६, a barber; -^०कम्म-कर्मन्, ११६, champooing. (क्षुर-कर्म-टीका).
- अलिअ**-अलिक [वृश्चिककण्टक-टीका] १२१, scorpion sting.
- अल्लु**-आर्द्र, ७८, wet.
- अल्लुपल्लु**-? (वृश्चिकपुच्छाकृतिः शस्त्रविशेषः-टीका) १२०,
- अल्लीण**-आलीन, ४७, sheltered.
- अवओडय**-अवकोटक [कृकाटिकाया अधोनयनम्-टीका] ३७, bending down of the neck.
- अवक्कम**-अप+क्रम् [धा.] ४८, to run away.
- अवण्हाण**-अपस्नान, २३, hot medicated bath.
- अवदू**-अवटु, १२१, collar bone.
- अवदहणा**-अवदहन, २३, sweating by means of hot articles, fomenting.
- अवयासाविअ**-अवयासित, ९९, made to embrace.
- अवरज्ज**-अप+राध् (धा.), ३७, to offend.
- अवरत्त** अपर + रात्रि, २६, latter part of the night.
- अवसेस**-अवशेष, ५४, remaining portion.
- अवाण**-अपान, १८३, anus.
- असण**-अशन, १६, eatable.
- असयंवस**-अस्वयंवश, २६, not independent.
- असरण**-अशरण, ४८, without shelter.
- असि**-असि, ६८, sword; -^०पत्त-^०पत्र, १२०, sword; -^०लट्ठि-^०यष्टि, ५९, a fine sword.
- असीइ**-अशीति, १८३, eighty.
- असुभ**-अशुभ, १९, evil.
- अंसागअ**-अंसागत, ६८; suspended from shoulders.
- अहम्मिअ**-अधार्मिक, २०, impious.
- अहा^०**-यथा^०, २, like (at the beginning of a compound expression); -पज्जत्त-^०पर्याप्त, ३८, just enough, sufficient; -^०पाडिरुव-^०प्रतिरूप, २, suitable; -^०सुहं-^०सुखम्, १२, at one's pleasure.

अहिज्ज-अधि+इ (धा.) २१२, to study.

अहिमड-अहि+मृत, १८, dead body of a snake.

अहिय-अहित, ६०, undesirable.

अहीण-अहीण, ८, not destitute of, endowed with.

अहे-अधस, ३१, below.

अहो-अहो, १९, oh !

आइ-आदि, ३१, such as, etc.

आइगर-आदिकर, ५, the founder, the first preacher of a doctrine.

आउ अ, ३१, water.

आउवे-आयुर्वेद, १३४, science of medicine.

आउह-आयुध, ३७, weapon.

आगअ आगत, १४, come.

आगण-आगमन, १४, arrival.

आगमे-आ+गमय (धा.) १२४, to come to know.

आगस-आकाश २०६, sky.

आगिई-आकृति, ८, shape.

आढा-आद्रिय (धा.) १६५, to respect, to care for.

आणअ-आनत, २१३, name of a heaven of the Jains.

आणत्त-आज्ञप्त, ७६, commanded, ordered.

आणत्तिया-आज्ञप्तिका, २२, command.

आणे-आ+णी (धा.) ८०, to bring.

आथव्वण-आथर्वण, १०६, the fourth Veda of the Brahmins.

आपुच्छ-आप्रच्छ (धातु), १९, to take leave of.

आभियोगिअ-आभियोगिक, ५४, making one dependant on others, a servant.

आभोअ-आभोग, २०, extent.

आमन्ते-आ+मन्त्रय (धा.) १६९, to invite, to call.

आमलरसिय-आमलरसित, १५१, seasoned with the juice of आमलक.

आमेलग-आपीड-क, ३७, a wreath of flowers worn on the head.

आयङ्क-आतङ्क, २२, ailment.

आयव-आतप, १५४, sunshine.

आयाहिण-आदक्षिण, ३, (going round an object or person so as to keep the same on one's) right-hand side.

आरण-आरण, २१३, name of a heaven of Jains.

आरसिअ-आरासित, ४६, cry.

आरुहण-आरोहण, १३८, putting on, decorating with.

आरूढ-आरूढ, ३७, ascended.

अलीवण-आ दी प न, २१, setting on fire.

अलीविय-आदीपित, १७१, burnt, set on fire.

आलोअ-आ लो क, १३८, sight, view.

आलाइय-आ लो चित, ३१, one who has confessed his sins.

आवणसत्ता-आपन्नसत्त्वा, ४०, pregnant.

आवसह-आ व स थ, ८३, dwelling place.

आवाह-आबाध, १६८, disease.

आविद्ध-आविद्ध (परिहित) ३७,

worn, covered with.

आस-अश्व, ३७, a horse.

आसअ-आस्य-क, १८, mouth.

आसण-आसन, २०५, seat.

आसत्थ-आश्वस्त, ४९, consoled, comforted.

आसवाहिणिया-अश्ववाहनिका १७५, riding on a horse.

आसाए-आ + स्वादय् (धा.) २४, to enjoy.

आसारोह-अश्वारोह, ३७, a horseman.

आसुरुत्त-आशुरक्त, आशुरुत्त ? आशुरुष्ट ? ५२, irritated, angry.

आहय-आहत, २०६, beaten.

आहार-आहार, १८, food.

आहारे-आ + हारय् (धा.) १८, to eat.

आहेवच्च-आधिपत्य, २०, rule, sovereignty.

इ-इति (occurring only after a vocative or nominative).

इक्काइय-? name of a person इक्काई.

इक्काई-? name of a person.

इक्काल-अज्ञार, ६६, burning charcoal.

इच्छ-इष् [धा.] १२, to wish.

इष्ट-इष्ट, २६, loved, desired.

इत्थिपडिमा-स्त्रीप्रतिमा, ९९, image or statue of a woman.

इत्थी-स्त्री, ३१, woman.

इन्द्रभूर्इ-इन्द्रभूति, १२, name of the first गणधर of महावीर.

इन्द्रमह-इन्द्रमख, इन्द्रमह, ११, a festival in honour of इन्द्र on the full moon-day of भाद्रपद.

इरियासमिअ-ईर्यासमित, २१२, regulated as to movements.

इह-इह, २०, here.

इहं-इह, १६, here.

ईरिया-ईर्या, ३१, movement.

ईसर-ईश्वर. २१, a rich person.

उक्कम्पावे-उद्+कम्पय् (धा.) १२१, to shake.

उक्कित्त-उत्कृत्त, ३७, cut off.

उक्कुरुडिया-उत्करिका, २८, dunghill.

उक्कोडा-उत्कोच, २१, bribe.

उक्कोस-उत्कर्ष २४, maximum.

उग्गह-अवग्रह, २११, place of residence.

उग्घोसणा-उद्घोषणा, ३७, proclamation.

उग्घोसिज्ज-उद्+घोषय् (कर्मणि धा.) २२, to be proclaimed.

उग्घोसे-उद्+घोषय् (धा.) २२, to proclaim.

उच्च-उच्च, ३७, high.

उच्चार-उच्चार, २०९, excretion.

उज्जल-उज्ज्वल, २५, high, excessive.

उज्जाण-उद्यान, ७, garden.

उज्झ-उज्झ् (धा.) २८४, to abandon.

उज्झावे=उज्झय् (धा.) ४७, to cause to abandon.

उज्झिअ-उज्झित, ४७, abandoned.

उट्ट-उट्ट, १२०, camel.

उट्टिया-उट्टिका, १३०, a big earthen pot with its

neck like that of a camel.
 उट्टा-उद् + स्था (धा.) २९, to stand up (Abs. उट्टाए).
 उत्तयन्त-उत्तुयमान, १३०, being preyed upon.
 उत्तरण-उत्तरण, ४९, crossing.
 उत्तरकञ्चुइज्ज-उत्तरकञ्चुकीय, ३७, a person wearing an upper cloak.
 उत्तपुरत्थिम-उत्तरपौरस्त्य, ७, north-eastern.
 उत्तरासङ्ग-उत्तरासङ्ग, २०५, upper garment.
 उत्ताणअ-उत्तानक, १२१, lying on the back.
 उदाहु-उताहो, २८, or.
 उहामिय-उद् + दामित, ३७, freed from the rope or bond, released.
 उहाय-उद् + द्रु (धा.) ३१, to die.
 उद्दिट्ठ-उद्दिष्ट, २०९, the new moon day (अमावस्या).
 उप्पाडे-उद् + पाटय् (धा.) १२१, to pluck, to pull out.
 उप्पीलिय-उत्पीडित, ३७, tied fast.

उप्फेणउप्फेणियं- ? (सको-पोष्मवचनं यथा भवति तथा-टीका) १६७, breathing angrily (फुणफुणत in Marathi).
 उम्मुक्क-उन्मुक्क, ३१, left passed.
 उयर-उदर, २२, dropsy.
 उर-उरस्, १२१, chest.
 उरग-उरग, ३१, snake.
 उरपरिसप्प-उरःपरिसर्प, ३१, crawling on the belly.
 उरंउरंण-?(साक्षादित्यर्थः-टीका) ८०, directly, by a straight fight.
 उराल-उदार, ५०, grand noble.
 उल्ल-आर्द्र, १३८, wet.
 उवउत्त-उपयुक्त, ५२, engaged, devoted.
 उवगअ-उपगत, २, endowed with.
 उवगूढ-उपगूढ, ५८, embraced, encircled.
 उवागअ-उपागत, ३, approached.
 उवदंसे-उप + दर्शय् (धा.) १६, to show oneself to.

उवप्पयाण-उपप्रदान, ८०, bribe.

उवयअ-उपयत, ८०, won, approached.

उवयार-उपचार, ३४, service. treatment.

उववज्ज-उप + पद् (धा.) ३१; to be born.

उववन्न-उपपन्न, २४, born.

उववेय-उपेत ३४, endowed with.

उवसमावे-उप + शमय् (धा.) २३, to cure.

उवसामे-उप + शमय् (धा.) २२, to cure.

उव्वट्ठ-उद् + वृत् (धा.) २४, to be born.

उव्वट्ठण-उद्वर्तन, २३. be-smearing scented paste or powder to the body.

उव्विग्ग-उद्विग्न, २८, dejected

उसिणोद्अ-उष्णोदक, १८१, warm water.

उत्सुक्कं-उच्छुल्कम् (अविद्यमानशुल्कग्रहणम्-टीका) ८१, without fees (for entrance to a place of amusement.)

ऊरुघण्टा-ऊ र घ ण्टा, ६८, small bell for thighs.

ऊसिय-उच्छिन्न, ३४, raised.

°उझया-°ध्वजा, ३४, one whose flag (of reputation) was flying high.

ऊह-ऊधस्, ४०, udder.

एकवीस-ए क विं श ति, ३४. twenty-one.

एकादश-ए का द श, ३. eleventh.

एग-एक, ९, one, someone.

एगट्टिया-? (नौः-टीका) १५४, a boat.

एगन्त-एक + अन्त, २८, one end, corner.

एगमेग-एक + एक, ३१, each one.

एगसाडिय-एकशाटिक, २०५, a single piece of cloth (unstitched).

एगूणग-एकोन-क, १६५, less by one.

एगूणतीस-एकोनत्रिंशत्, ३४, twenty-nine.

एज्जमाण-आ + यत् (pres. p. of आ + इ to go) १४, coming.

एणेज्ज-ऐणेय, १५१, deer.

एयकम्म-एतत्कर्मन् २१, of such acts.

एयप्पहाण-एतत्प्रधान, २१, addicted to this.

एयविज्ज-एतद्विद्य २१, having this (i. e., wicked act) as his (stock of) learning.

एयसमायार-एतत्समाचार, २१, of such conduct.

एयारूव-एतद्रूप, १९, of such type.

एल-एड (क) १२८, ram.

एलय-एडक, ९३, ram.

एव-एव, २०, a particle to express emphasis.

एवं-एवम्, ३, thus.

ओगाढ-अवगाढ, ३७, entered, arrived.

ओगाहे-अव+गाह् (धा.) १३८, to plunge.

ओचूल-अवचूड, ३७, beard.
ओचूलयालगं-अ व चू ड क म् (adverb), with head down.

ओट्ठ-ओष्ठ-४०, lip.

ओमन्थिय-अवमथित, ४०,

withered, shattered.

ओरोह-अवरोध, १६२, harem.

ओलुग-अवरुण, ४०, diseased.

ओलोए-अव+लोक्य् (धा.) ६८, to observe, to watch.

ओल्ल-आर्द्र, १२१, wet.

ओवाइण-उप + याच् (धा.) १३८, to beg the favour of (a deity); -ओवाइणित्तए, ओवायइत्तए, (Infinitive), १३७.

ओवील-अवपीड, १२१, a chapel.

ओवील-उपपीड, १२१, pain.

ओवीलण-अवपीडन, १५६, pressing.

ओवीले-उप + पीड्य् (धा.) २१, to harass.

ओसह-औषध, २३, medicine (औषधानि एकद्रवरूपाणि-टीका)

ओसारिय-अपसारित, ६८, drawn up

कइ-कति, ४, how many.

ककुह-ककुद, ४०, hump of a bull.

कक्खडिय--कर्कश--क ? ३७,

rough clothing for a prisoner.
 कच्छव-कच्छप, ३१, tortoise.
 कच्छा-कक्षा (उरोबन्धनम्-टीका) ३७, chest-band.
 कच्छुल्ल-कच्छुमत् १३०, a person suffering from itching.
 कज्ज-कार्ज, २१, affair.
 कटु-कृत्वा (absolute of कृ), १६, having done.
 कटुसगडिया-काष्ठशकटिका, १६, dinner wagon made of wood.
 कड-कृत, १९, done.
 कडगसकर-रा- ? (वंश-शलाका-टीका) १२०, a peg made of bamboo.
 कडा-कटी, ३७, waist.
 कडुय-कटु क, २६, hot, bitter; -^०दुद्धिय-^०दुग्धिक, ३१, a plant having bitter, milk-like juice; -^०रुक्ख-वृक्ष, ३१, a tree having bitter juice.
 कडेवर-कलेवर, १८, body, dead body.

कणग-कनक, ८०, gold; -^०तिदूस-^०कन्दुक, १७४, golden ball.
 कणङ्गर-कणङ्गर ? (काय पानी-याय नङ्गराः बोधिस्थनिश्चली-करणपाषाणाः कनङ्गरा वा ईषन्नङ्गराः—टीका) १२०, small anchor of iron or stone.
 कण्ठ-कण्ठ, ३७, neck.
 कण्डू-कण्डू, २२, itching.
 कण्ण-कर्ण, ८, ear.
 कण्णीरह-कर्णीरथ, ३४, a small chariot.
 कत्थइ-कुत्रचित्, ५२, anywhere.
 कन्द-कन्द, (धा.) ४५, to cry.
 कन्द-कन्द, २३, bulb of a plant.
 कन्दु-कन्दू, ६६, a kind of baking pan (fire produced by dried cowdung).
 कप्प-कल्प, ३१, heaven.
 कप्पडिय-कर्पटिक, १३५, a pilgrim in rags.
 कप्पन्तरिय-कल्पान्तरिक, १२२, (being born) from one

heaven to another.

कण्पाय-कल्प+आय (कल्पः
उचितः यः आयः प्रजातो द्रव्य-
लाभः स कण्पायः—टीका)
६०, suitable tax.

कण्पे- कल्पय् (धा) ९, to
earn.

कमल-कमल, ४०, lotus.

कम्बल-कम्बल ४०, dewlap.

कम्म-कर्मन् १९, act, deed.

कयर-कतर, १९, which.

कयाइ-कदाचित्, २२, once,
at one time.

कर-कर, २१, tax.

करण-करण ५२, sense-or-
gan;-१७८, astronomi-
cal term.

करपत्त-करपत्र, १२०, saw.

करयल-करतल, २८, palm.

करे-कृ (धा.) ३, to do.

करोडिय-करेटिक (कापालिक
—टीका) १३५, a beggar
carrying human skull
as his begging bowl.

कलकल-कलकल (चूर्णादि-
मिश्रजलम्—टीका) ११८,
water mixed with
chunam.

कलम्बचीरपत्त- ? १२०, a
kind of weapon.

कलस-कलश, १७९, pot.

कला-कला ३१, arts.

कलिकलुस-कलिकलुष, २१,
wicked.

कलुणं-करुणम् ६३, piteously.

कल्लाकल्लि-कल्यम्+कल्यम् ४५,
every morning.

कवअ-कवच, ४५, armour.

कवल-कवल, १३०, morsel;

°ग्गाह - °ग्राह, १६६,
swallowing morsels.

कवल्ली-? ६६, a kind of
frying or baking pan.

कविट्ठ-कपित्थ, १५१, a kind
of fruit.

कवोय-कपोत, १३५, pigeon.

कसप्पहार-कशाप्रहार, ६३,
lashes of whip.

कसा-कशा, १२०, whip.

कहं-कथम्, १२, how.

कहा-कथा, १०, talk, news.

काइ-काकी, ६५, a female
crow.

कागणि-काकणी ३७, fruit
of गुंजा; as small pieces
(of flesh) as गुंजा fruit.

कायातिगिच्छा-कायचिकित्सा,

१३४, science of the cure of bodily diseases.

कारण-कारण (सिषाधायिषिन-प्रयोजनोपायेषु विषयभूतेषु ये मन्त्रादयो व्यवहारान्ताः-टीका) २१, consultation.

काल-काल, १, time;-२४; death;-१५१, a particular preparation of fish (रूढिगम्यम्-टीका);- °मास-°मास, २४, time of death

कालुणवडिया-कारुण्यपतिता, ९, feeling out of compassion or pity.

कास-कास, २२, cough

कासिल्ल-कास+इल्ल (मत्वर्थीय) १३०, suffering from cough.

किञ्चा-कृत्वा (abs. of कृ) २४, having done.

किमिय-किमि-क, १३०, worm
किंसुय-किंशुक, १८३, name of a tree, पलाश tree

कील-कीड् (पा.) १७४, to play.

कीलावण-कीडन, ४७, play.

कुक्कुडी-कुक्कुटी, ६५, hen.

कुच्छि-कुक्षि, २४, belly,

womb; °सूल - शूल, २२, stomachache.

कुडङ्ग-कुडङ्ग (वंशादिगहनम्-टीका) ६०, an enclosure of bamboos, a thicket of bamboo plants, protection, shelter.

कुडुम्बजागरिया-कुटुम्बजागरिका, २६, keeping awake for family affairs.

कुण्डी-कुण्डी, १२०, a pot.

कुदालिया-कुदालिका, ६५, sped.

कुन्त-कुन्त, २१, money obtained at the point of sword.

कुमरण-कुमरण, १२५, an ignominious death.

कुमारभिच्च-कौमारभृत्य, १३४ science of nursing children.

कुविय-कुपित, ५८, angry

कुल-कुल ३१, family, race

कुसल-कुशल, ३४, clever, well-versed.

कुसुम-कुसुम, २०६, flower.

कुहाड-कुठार, १२०, nail-cutter.

कूडगाह-कूटग्राह, ४०, a

thief who catches animals under the pretext of a cattle-lifter.
कूडगाहिणी-कूटगाहिणी, ४०, wife of a कूटगाह.
कूडगास-कूटपाश, १५४, a kind of net.
कूडागारसाला-कूटागारशाला (कूटस्येव पर्वतशिखरस्येवाकारो यस्याः सा चासौ शाला च-टीका ८१, a lofty mansion house.
कूय-कू (धा.) १३०, to cry.
केवलं-केवलम्, ८, only.
कोउय-कौतुक (मषीपुण्ड्रकादि-चिह्नम्-टीका) १३८, marks on the cheek, forehead etc. to ward off evil.
कोटिल्ल- ? (ह्रस्वमुद्ररविशेषः-टीका), १२०, a small iron club.
कोडि-कोटि, २१, crore.
कोडुमिय-कौटुम्बिक, २१, member of the family, household;-^०**पुरिस**-^०पुरुष servant of the house.
कोद-कुष्ठ, २२, leprosy.
काण्डिय-कुष्ठिक, १३०, a per-

son suffering from leprosy.
कोप्पर-कूर्पर, ५३, elbow.
कोलम्ब- ? (प्रान्त), ५८, region.
कोवघर-कोपगृह, १६६, a room or house where queens pass their time when angry.
खकखरग-कर्कश-क (अश्वो-त्रासनाय चर्ममया वस्तुविशेषः स्फुटितवंशा वा-टीका) ३७, a whip made of leather straps.
खगि- ? (बकी ?) ६५, female crane.
खण-खन् (धा.) ३१, to dig
खण्डघड-खण्डघड, १३०, broken earthen pot.
खण्डपट्ट-खण्डपट्ट (खण्डः अप-रिपूर्णः पट्टः परिधानपटो येषां मयद्यूतादिव्यभनाभिभूततया परि-पूर्णपरिधानाप्राप्तेः ते खण्डपट्टाः-द्यूतकारादयः; अन्यायव्यवहारिणः इत्यन्ये; धूर्ताः इत्यपरे-टीका) ६०, one who wears a rag, a thief.

खण्डगडहथ-खण्डपटह-क, ३७.
a small broken drum.

खण्डमल्लग-खण्डमल्लक, १३०,
a broken cup.

खण्डवसन-खण्डवसन, १३०,
clothed in rags.

खण्डिय-खण्डित, १५१, cut
into pieces.

खण्डी--(अपद्वारम्- टीका; खिंड
in Marathi) ५८, an
opening between hills.

खत्तखणण-खनित्रखनन, ६०,
breaking open(of walls)
by means of sped etc.

खत्तिय-क्षत्रिय, ९, a person
belonging to the class
of warriors.

खम्भ-स्तम्भ, ३९, pillar,
column.

खलीणमट्टिया - खलीनमृत्तिका
(आकाशस्था छिन्नतटोपरिव-
र्तिनीम्-टीका), ३१, lump
of earth high upon the
bank.

खलु-खलु, ११, indeed.

खलुथ-खलुक, १२०, heels.

खहयर-खचर, ३१, moving
through space.

खाइम-खाय, १६, eatable
requiring the use of
teeth.

खाय-खाद्, (धा.) २६, to
eat.

खार-क्षार,;-२६, °तेल्लु-°तैल,
११८, salt, saltish ; oil
mixed with acids.

खाविय-खाद् (कर्मणि धा) ३७,
to make one to eat.

खावे-खादय् (धा.) ६७, to
cause to eat.

खिप्पामेव-क्षिप्रम् + एव, १८,
quickly.

खीर-क्षीर, ४७, milk.

खुज्जा-कुब्जा, १७४, dwarf.

°खुत्तो-°कृत्वस्, ३१, an
affix to express
frequency.

खुर-क्षुर, १२४, razor;-°पत्त
-पत्र, १२०, blade of a
razor.

खेड-? (खेडे ति धूलीप्राकारम्-
टीका) २०, a small town
having mud walls.

गअ-गत, ११, gone.

गङ्गा-गङ्गा, ३१, the river
Ganges.

गच्छ-गम् (धा.) ११, to go	१५४, angle to catch fish.
गठिअ-गृद्ध, ५२, attached, addicted.	गलअ-गल-क, १४८, neck.
गणिम-गणिम, ४८, things to be counted, things sold by numbers (and not by weight).	गहण-गहन, ७८, thicket, bush.
गणिया-गणिका, ३४, a courtesan.	गहिय-गृहीत, ३७, taken, caught.
गण्ठिमेय-ग्रन्थिमेद, ६०, a class of thieves who break open the knots of bundles.	गाम-ग्राम, १९, village.
गत्त-गात्र, ३७, body.	गामेल्लुग-ग्रामेय-क, २१, villager.
गन्ध-गन्ध, १८, smell, odour.	गालणा-गालन, २६, act of dropping;-१५४, (जलनिः-सारणम्- टीका) drying or draining off of water from a lake etc.
गन्धवट्टअ-गन्धवर्तक, १८१, scented paste.	गावी-गो, ३९, cow.
गन्धव्व-गान्धर्व, ३४, music.	गाह-ग्राह, ३१, crocodile.
गन्धोदअ-गन्धोदक, १८१, scented water.	गाहावई-गृहपति, २०२, a householder.
गब्भ-गर्भ, २६, child in womb, fetus.	गिण्ह-ग्रह्, (धा.), १६, to take.
गब्भगय-गर्भगत, २७, lying in the womb.	गिण्हावे-ग्राहय् (धा.) ५७, to cause to take.
गय-गत (गमन), ३४, gait, movement.	गिद्ध-गृद्ध, ५२, greedy.
गल गल (गळ in Marathi)	गिरिकन्दर-गिरिकन्दर, ४७, valley of a mountain.
	गिलाण-ग्लान, १३५, wearied, fatigued.
	गिह-गृह, १३, house.

गिहिधम्म-गिहिधर्म, २००,
duty of a householder.

गीय-गीत, ३४, singing.

गीवा-ग्रीवा, १२४, neck.
throat.

गुञ्ज-गुह्य, २१, secret.

गुडा-गुडा (गुडा च यद्यपि
हस्तिनां तनुत्राणे रूढा तथापि
देशविशेषावेक्षया अश्वानामपि
संभवति- टीका) ३७, an
armour for horses.

गुडिय-गुडित (from गुडा).
३७, clad in armour.

गुण-गुण, ३४, quality;—
३७, thread, rope;—
°निष्फन्न-°निष्पन्न, ४७, true
to sense.

गुण्डिय-गुण्डित, ३७, cover-
ed.

गुलिया-गुलिका, २३, pill.

गोत्रज-ग्रीवेय, ३७, an orna-
ment worn on the neck.

गेह-गेह, ९, house.

गोगाहण-गोमहण, ६०, cap-
ture of cattle.

गोटिल्ल-गोटिक, ५५, mem-
ber of a gang.

गोट्टी-गोष्ठी, assembly,
yard.

गोण-गो, ३१, bull.

गोण्ण-गौण (गुणनिष्पन्न) ४७,
true to sense.

गोमण्डव-गो + मण्डप, ३९,
cattle-pen.

गोय-गोत्र, २६, family
name.

गोयम-गौतम, ३ family
name of the first गणधर
of महावीर.

गोरूव-गो+रूप (स्वार्थे) ३९,
cattle.

गोहा-गोधा, १३५, lizard.

घण्टा-घण्टा, ३७, bell.

घर-गृह, १६, house.

घाअ घात, ६०, destruc-
tion.

घायावण-घात, ७४, de-
struction, killing.

घूइ-घूकी, ६५, female owl

चउ चतुर्, २, four:—°नाण-
°ज्ञान, four kinds of
knowledge, viz., मति,

श्रुत, अवधि and मनःपर्याय;—

°पञ्च-°षड्, ३१, quadruped

°पुड-°षुट, १७, folded in
four:—°रिन्दिय-°रिन्दिय-३१

having four senses;-
°सट्ठि°-षष्टि, ३४, sixty-four.

चउक्क-चतुष्क, २२, a place where four roads meet.

चउत्थ-चतुर्थ, २१२, a fast up to fourth meal

चउद्दस-चतुर्दशन्, २, fourteen:-°पुव्वी-°पूर्विन्, २, knowing fourteen पूर्व or old texts of the Jains.

चच्चर-चत्वर, २२, a square.

चडचडस्स-(adv.: चट्चट-शब्दं कृत्वा), १२१, with the चट् sound.

चडगर-? (विस्तारवान् समूह इत्यर्थे देशी), ९, huge, big crowd.

चण्ड-चण्ड, ३७, terrific.

चत्तारि-चत्वारः, चत्वारि, चत्तस्रः १४, four.

चन्दसूरयासणिया-चन्द्रसूर्य-दर्शनिका, ४७, a rite of exposing the child to the sun and the moon at its birth.

चम्पग-चम्पक, ४७, name of a tree.

चम्म-चर्मन्, ७८, skin, hide:—°पट्ट-°पट्ट, १२०, leathern strap.

चय-च्यव, ३१, fall, descent

चाउद्दसी-चतुर्दशी, २०९, fourteenth day of the fortnight.

चाउरङ्गिणी-चतुरङ्गिनी, ८०, army consisting of four parts, viz., elephants, horses, chariots and footsoldiers.

चामर-चामर, ३४, chowrie.

चारगपालग-चारकपालक, ११९, keeper of a jail, a jailor.

चारगभण्ड-चारकभाण्ड, १२०, articles for use in the jail for extortion of prisoners.

चारु-चारु, ३४, fine.

चिच्चीसद्-°चीचीशब्द, ४३, onomatopoeic.

चिञ्चा-चिञ्चा, १२०, tamarind

चिट्ठ-स्था (धा.), १६, to remain, to stand.

चिन्ध-चिह्न, ३०, emblem, sign.

चिरार्द्ध-चिरातीत, ७, old and ancient.

चुण्ण-चूर्ण, ३७, -१३८, dust, powder, red chalk ; - ५४ medicinal powder ; -१३८, scented powder.

चुण्णय-? (संत्रस्त-टीका) ३७, frightened.

चुल्लपिया-क्षुल्ल + पितृ, ६ ३, younger brother of the father ; uncle.

चुल्लमाउया-क्षुल्ल+मातृ-का, ६३, wife of uncle, aunt.

चेइय-चेत्य १, holy place, temple

चेलुक्खवेव-चे लो त्खे प, २०६, waving of flags.

चेव-च+एव, १६.

चोत्तीस-चतुस्त्रिंशत्, १ ७ २, thirty-four.

चोत्थी-चतुर्थी, ३१, fourth.

चोइसी-चतुर्दशी, १ ० ७, fourteenth day of the fortnight.

चोर-चोर, ५०, thief ; -०पल्ली -०पल्ली, ५८, a settlement of thieves.

चोसट्टि-चतुष्पष्टि, १ १ ३, sixtyfour.

छट्ठ-षष्ठ, २१२, a fast upto sixth meal.

छट्ठंछट्ठ-षष्ठषष्ठ, ३७, a series of fasts upto sixth meal.

छट्ठवखमण-षष्ठक्षपण, १ ३ १, a fast upto sixth meal.

छट्ठी-षष्ठी, ३१, sixth.

छडछडस्स-? (छड् छड् इति शब्दं कृत्वा) १२१, onomatopoeic.

छड्डण-छर्दन, १५६, vomiting.

छत्त-छत्र, ३४, umbrella.

छल्ली-(त्वक्शब्दार्थे देशी), २३, bark of a tree.

छवीसं-ष ड् वि श ति, ३१, twentysix.

छागलिअ-छागलिक, ९२, a dealer in sheep ; a shepherd.

छिज्ज-छिद् (कर्मणि धा.) ३७, to be cut.

छिड्ड-छिद्र, ५२, a hole, a drawback.

छिद्द-छिद्र, १२३, a weak point, a hole.

छिप्पतूर-क्षिप्रतूर्य, ६८, a kind of trumpet blown forcibly.

छिया-? (रुक्षचर्मकशा-टीका),
१२०, whip with fine
leathern straps.

छुहावे-क्षोभय् (धा.), १२१, to
brandish.

छुढ-क्षिप्त, ४८, throw n
away.

छेप्पा-(पुच्छार्थे देशी; शेष in
Marathi), ४०, tail.

जइ-यदि, ३, if, when.

जउणा-यमुना, १५४, name
of the river Jumna.

जंगोल-जाङ्गोल, १३४, science
of cure for poisons.

जक्ख-यक्ष, ७, a semi-
divine being.

जक्खाययण-यक्षायतन, ७,
temple of a यक्ष.

जण-जन, ५८, people, per-
son; - °सह- °शब्द, ११,
noise of the crowd.

जत्त-यत् (धा.), १६८, to try.

जन्नुपायवडिय-जानुपादपातित,
१३७, fallen prostrate on
knees.

जप्पभिइ-यत्प्रभृति, (Conj.)
२५, since.

जमगसमगं-वमकसमकम्, २२,

simultaneously.

जम्बुद्वीप-जम्बूद्वीप, २०, name
of a continent of the
earth.

जम्बू-जम्बू, ३, name of
the pupil of सुधर्मन्.

जम्भा-१५४, a kind of
net.

जम्म-जन्मन्, ४०, birth.

जम्मपक्क-जन्मपक्क? (जम्मपक्के-
ति रुढिगम्यम्-टीका) १५१,
naturally cooked.

जर-ज्वर, २२, fever.

जलयर-जलचर, ३१, aquatic
animal.

जस-यशस्, ५९, fame.

जहा-यथा, ३, as; -°नामप-
नाम, १८, namely; -°विभ-
वेण-°विभवम् (adv.) १६९,
according to one's
means.

जहोइयं-यथोचितम् (adverb)
४०, suitably.

जाइ-जाति, ३१, species; -२
birth; -°संपन्न, २, of good
birth; -°अन्धारुव-°अन्धरुव,
१२, blind by birth.

जाइ-जाति (जातीकुसुमवर्णं मद्यम्

-टीका) ४०, a kind of white wine.
 जागरिया-जागरिका, ४७, a rite at birth of a child at which relatives keep awake during the sixth night.
 जाण-ज्ञा (धा.) १५, to know.
 जाणय-ज्ञायक, २२, one who is well-versed ; -
 °पुत्त-°पुत्र, २२, one who possesses knowledge or skill.
 जाणु-जानु, ५३, knee.
 जामाउय-जामातृ-क, ६३, son-in-law.
 जाय-जात, १६, become; ३, born; -°सङ्ग-°श्रद्ध, ३, one who has a desire, faith or curiosity; - °मेत्त-°मात्र, ४३, as soon as born.
 जाय-याग, १३७, worship.
 जायनिन्दुया-जातनिर्दुता? (जातानि उत्पन्नानि अपत्यानि निर्दुतानि निर्यातानि मृतानि यस्याः सा-टीका), ४६, a lady who gives birth to still-born children.
 जाल-जाल, १५४, net.

जाव-यावत्, २, up to (used in Jain canon to indicate abridgement of a passage of which only the first and last expressions are given).
 जावं-यावत्, १६, while.
 जाहे-यदा, २३, when.
 जिब्भा-जिह्वा, ४०, tongue.
 जीवगाहं, जीवग्गाहं-जीवग्राहम्, ७५, catching alive.
 जीवन्तग-जीवत्-क, १०७, alive.
 जीविय-जीवित, ४०, life.
 जुगल-युगल, ९९, twins.
 जूय-जूत, ५०, gambling; -
 °खेलभ-°खेलक, ५०, a gambler.
 जूह-यूथ, ९३, herd.
 जेट्ट-ज्येष्ठ, १२, senior, seniormost.
 जोणि-योनि, ३१, species; -
 °सूल-°शूल, ५१, vaginal pain.
 जोव्वणग-यौवन-क, ३१, youth.
 झय-झज, ३७, a flag bear-

ing an emblem.

ज्ञान-ध्यान, ३, meditation;

°कोट्ट-°कोष्ठ, ३, room or compartment for meditation.

झिल्लिरी-? १५४, a net.

झूस-शुष् (धा.), २१२, to emaciate oneself.

टिट्टिभी-टिट्टिभी, ६५, a kind of bird.

°ट्टिइअ-°स्थितिक, २४, having the life of.

ठाणिज्ज-स्थानीय, १७६, trustworthy.

ठावे-स्थाप्य, (धा.) ४४, to appoint.

ठिइवडिया-स्थितिपतिता, ४७, a rite at the birth of a child.

डम्भण-?(दाभण in Marathi) १२०, a big needle.

डह-दह (धा.) १३८, to burn.

णं-ननु, ३, verily, indeed (often used as an ex-
plative).

ण्हाअ-स्नात, ५३, bathed.

तउ-त्रपु, ११८, tin.

तच्च-तृतीय, ३१, third.

तच्चं-त्रिः, २२, a third time.

तच्छण-तक्षण, २३, cutting of skin.

तज्जे-तर्ज्य, (धा.) २१, to threaten.

तडी-तटी, ३१, bank of a river.

तण-तृण, ३९, grass.

तत्त-तप्त, ९९, hot, heated.

तत्थ-त्रस्त, २८, terrified.

तदट्ठ-तदर्थ, ५२, for her sake.

तन्त-तान्त, २३, tired.

तन्ती-तन्त्री, १२०, rope.

तप्पणा-तर्पण, २३, process of fattening the body, tonic.

तप्पभिइं-तत्प्रभृति, २५, from that time.

तम्ब-ताम्र, ११८, copper.

तयप्पिय-तदर्पित, ५२, centred on her, devoted to her.

तया-त्वच्, १८१, skin.

तलवर-? (राजप्रसादवन्तः

राजोत्पत्तिसानिकाःपुरुषाः- टीका),
२१, king's favourite,
a courtier.
तलिअ-तालित, ४०, fried in
oil.
तल्लेस्स-तल्लेश्य (कामध्वजागता-
शुभात्मपरिणामविशेषवान्-टीका),
५२, influenced by her,
under her influence.
तवअ-तपक ? (तवा in Mara-
thi) ६६, a frying pan.
तंवस्सी-त प स्वि न्, १५,
ascetic.
तवोवहाण-तपस्+उपधान, २१२
penance such as fast
etc.
तहा-तथा, ३, like,-^०रूव-
^०रूप, १५, of such (high)
powers, of such type.
ताले-ताडय् (धा.) २१, to
beat.
ताव-तावत्, १५, just then.
तावं-तावत्, १६, then.
ताविय-तापित, ७४, torment-
ed.
तावे-तापय् (धा.), १८३, to
heat.
ति-त्रि, ४५, three;-^०करण-
^०करण, २०७, threefold,

i. e., by mind, speech
and body;- ^०क्खुत्तो-
^०कृत्वस्, ३, three times;
^०भाग, ८६, one-third.
तिग-त्रिक, २२, a place
where three roads meet.
तिणिण-त्रयः, त्रीणि, तिद्यः, ३१,
three.
तित्तिर-तित्तिरि, १३५, a kind
of bird.
तित्थगर-तीर्थकर, ५, the
founder or first prea-
cher of a doctrine.
तिरिक्खजोणिय-तिर्यग्योनिक,
३१, a creature born in
lower species of ani-
mals.
तिरियभोग-तिर्यग्भोग, ५४,
pleasures of lower ani-
mals.
तिलंतिलं-तिलम्+तिलम्, ३७,
in small pieces like the
grain of sesamum.
तिवलिया-त्रि व लि का, ५३,
(eyebrow) in three
folds, i.e., contracted.
तिविह-त्रिविध २०६, of three
kinds.
तिसिरा ?-१५८, a kind of

not.
 तिहि-तिथि, १७८, day,
 date.
 तीसं-त्रिशत्, १०८, thirty.
 तुष्ट-तुष्ट, १३, pleased.
 तुप्पिय-? (स्नेहित) ३७, be-
 smeared with oil or
 ghee.
 तूवर-तूवर, २६, astringent.
 तेइन्द्रिय-त्रीन्द्रिय, ३१, crea-
 tures with three senses.
 तेउ-तेजस्, ३१, light, heat.
 तेगिच्छिपुत्त-चिकित्सिपुत्र, २२,
 a physician.
 तेगिच्छी-चि कि त्सिन्, २२,
 a physician.
 तेत्तीसं-त्रयस्त्रिंशत्, १५१,
 thirty-three.
 थण-स्तन, ३४, breast.
 थासग-स्थासक, ३७, a small
 mirror.
 थिमिय स्थिमित, २०, quiet,
 peaceful.
 थिर-स्थिर, २९, firm.
 थिविथिविय-? १३०, drip-
 pling.
 थेर-स्थविर, ३१, an elderly
 monk, monk.

दगधारा-उदकधारा, १३८,
 stream of water.
 दद्या-दत्वा (Abs. of दा), १९,
 having given.
 दढप्पहार-दढप्रहार, ५९, one
 who strikes heavily.
 दण्ड-दण्ड, ७५, commander
 of the army, the army;-
 ९८, punishment.
 दण्डि-दण्डिन्, १३०, a per-
 son bearing a stick or
 a person wearing sewn
 rags.
 दम्भतिण-दर्भतृण, १२०, a
 kind of grass.
 दम्भसंथारग-दर्भसंस्तरक, २०९,
 a mat of दर्भ grass.
 दलय-दा(धा.), २२, to give.
 दव्वसुद्ध-द्रव्यशुद्ध, २०६, pure
 article, purity of things.
 दस-दशन्, ५, ten ; -^०द्ध-
 दशार्ध, २०६, half of ten,
 five ; - ^०रत्त-^०रात्र, ७१,
 for ten nights.
 दसम-दशम, ३, tenth.
 दह-हृद, १५४, pond.
 दंसण-दर्शन, २६, seeing,
 sight.
 दामा-? (पाशकविशेषः-टीका)

१८, a kind of weapon.
 दाय-दाय, १३७, gift.
 दारअ-दारक, ८, boy.
 दारग-दारक, ८, boy.
 दालिम-दाहिम, १५१, pom-
 granate.
 दाह-दाह, २२, burning
 sensation in the body.
 दाहिणपुरात्थिम-—दक्षिण +
 पौरस्त्य, २०, south-
 eastern.
 दिट्ठ-दृष्ट, १९, seen.
 दिन्नवियार-दत्त + विचार, ११,
 permission to move
 (वि + चार) freely.
 दिवस-दिवस, १७८, day.
 दिव्व-दिव्य, २०६, miracle.
 दिसालोय-दिगालोक, १८३,
 looking at quarters.
 दिसी-दिश (Acc. दिसि), २,
 quarter, direction; -^०भाअ
 -^०भाग, १, region.
 दीव-द्वीप, २०, continent.
 दीह-दीर्घ, १५१, long.
 दुग्ग-दुर्ग, ७, a difficult
 place, a fort.
 दुच्चिण-दुश्चीर्ण, १९, wicked.
 दुप्पाडिकन्त-दुष्प्रातिक्रान्त, १९,
 ill-done.

दुप्पडियाणन्द-दुष्प्रत्मानन्द२०,
 one who is hard to be
 delighted (at the sight
 of pious men).
 दुप्पहंस-दुष्प्रधर्ष, ५८, in-
 vincible, unassailable.
 दुब्बल-दुर्बल, १३५, weak.
 दुरहियास-दुरभियास, २५,
 unbearable.
 दुवार-द्वार, १८, door, gate.
 दुवे-द्वि, २७, two.
 दुहदुह-दुःख+आर्त, २४, dis-
 tressed by misery.
 दुहाविशग-दुःखविपाक, ४, re-
 sult of wicked acts,
 fruit of wicked acts.
 दुहंदुहेण-दुःखदुःखेन (adv.)
 २६, with great pain.
 देज्ज-देय, २१, compulsory
 contribution.
 देव-देव, ३१, god; -^०दुन्दुभि,
^०दुन्दुभि- २०६, celestial
 drum; -^०लोग-^०लोक, २१३,
 heaven.
 देवाणुप्पिय-देवानांप्रिय, देवानु-
 प्रिय, ११, beloved of
 gods (a term of court-
 eous address).
 देवी-देवी, ८, queen.

देसपन्त-देशप्रान्त, ५८,
frontier, borderland.

देसभाअ-देशभाग, ३९, region

देसीभासा-देशीभाषा, ३४,
vernacular of a province

देहंबलिया-देहबलिका ? १३०,
begging alms by saying
'give me food' (देह बलिं
इत्यस्याभिधानं, प्राकृतशैल्या देहं-
बलिया-टीका)

दो-द्वि, ४, two; -^०उयारिय-
^०उदरिक, १३०, having
two bellies, i.e., suffer-
ing from dropsy.

दोच्च-द्वितीय, ३१, second.

दोच्चं-द्विः, २२, a second
time.

दोहल-दोहद, ४०, longings
of a pregnant woman.

धणू-धनुष्, ६८, bow.

धन्न-धन्य, ४०, blessed,
happy.

धन्नन्तरी-धन्वन्तरि, १३४,
name of a physician.

धमणि-धमनी, २७, artery.

धम्म-धर्म, २, religion, a
religious discourse.

धम्मघोस-धर्मघोष, २०३, a

class of monks.

धम्मजागरिया-धर्मजागरिका,
२१०, keeping awake
in pious thoughts.

धम्मायरिय-धर्माचार्य, १५, a
religious teacher.

धरिम-धरिमन्, ४८, a thing
sold by weight.

धाई-धात्री, ४७, nurse.

धिइ-धृति, ५२ happiness,
comfort of mind.

धिसरा-? १५४, net.

धूया-दुहितृ, ६३, daughter.

धूव-धूप, १३८, incense.

धेज्ज-ध्येय, २६, to be
thought of.

नक्क-(नासाशब्दार्थे देशी; नाक
in Marathi) २७, nose.

नक्खत्त-नक्षत्र, १७८, star,
conjunction of stars.

नगरगुत्तिय-नगरगुप्तिक, ५०,
policeman.

नज्ज-ज्ञा (कर्मणि धा.) १२५,
to be known.

नट्ट-नाट्य, ३४, dancing.

नत्तुइणी-नप्तृ+भार्या ६३, wife
of grandson.

नत्तुई-नप्त्री, ६३, grand-

daughter.
नत्तुय-नप्तृ-क, ६३, grand-son.
नत्तुयावद्-नप्त्रीपति, ६३, husband of a grand-daughter.
नत्थि-न+अस्ति, ८, is not.
नपुंसग-नपुंसक, ५४, impotent, eunuch,
नमंस-नमस्य् (धा.) ३, to pay obeisance to.
नयण-नयन, ४०, eye.
नयर-नगर, ७, town.
नयरी-नगरी, १, town, city.
नर-नर, ३७, man.
नरग-नरक, १९, hell.
नरय-नरक, ३८, hell.
नव-नवन्, २८, nine.
नहच्छेयण-नखच्छेदन, १२०, nail-cutter.
नाद्-ज्ञाति, ४४, kinsman.
नाड्य-नाड्य, १७०, dance.
नाण-ज्ञान, २, knowledge.
नाणा-नाना, ३७, various.
नाणी-ज्ञानिन्, १५, wise, possessing knowledge.
नाम-नामन्, २६, name.
नामधेज्ज-नामधेय, ४७, name.

नामं-नाम (used adverbially), १, by name.
नारी-नारी, ३७, a woman.
नाली-नाडी, ३७, vein.
नासा-नासा, ८, nose.
नासिया-नासिका, १३०, nose.
निक्कण-निष्कण, ६०, deprived of corn or farm produce.
निकिट्ट-निष्कृष्ट, ६८, drawn.
निगर-निकर, १२०, heap.
निगाच्छ-निर+गम्, (धा.) ११, to go out
निगम-निर्गम, ५८, exit.
निगाय-निर्गत, २, gone out.
निगाह-निग्रह, ८८, check.
निच्चेट्ट-निश्चेष्ट, १८४, motionless.
निच्छय-निश्चय, २१, decision, resolution.
निच्छुभावे-निस्+क्षेप्य्, or क्षोभ्य् (धा.) ५१, to drive out.
निच्छुभे-निस्+क्षिप् or क्षोभ्य् (धा.) ५०, to drive out.
निच्छूढ-निःक्षिप्त, ५०, turned out.
निज्जाय-निर+या (धा.) १७५,

to go out.
 निडाल-ललाट, ५३, forehead.
 निणहवण-निहपन, ५४, the art of making oneself invisible.
 नित्तेय-निस्तेजस्, ४०, without lustre.
 नित्थाण-निःस्थान, ६०, destitute of residence or dwelling place.
 निदाण-निदान, २३, cause.
 निद्धण-निर्धन, २९, destitute of money.
 निन्दुय-निर्दुत ? ४६, dead.
 निपक्खे-निस्+पक्षय्(धा.) १५०, to kill, to cut off the wings of.
 निप्पाण-निष्प्राण, १८४, lifeless.
 निब्बुडु-निमग्न, ४८, plunged.
 निब्भय-निर्भय, ३९, without fear.
 निम्मंस-निर्मांस, ४०, without flesh, lean, emaciated.
 नियग-निज-क, ४४, one's own.
 नियत्त-निकृत्त, ४९, cut off.
 नियत्थ-निवसित, ३७, clad,

dressed.
 नियल-निगड, १२०, fetters.
 निरुवसग्ग-नि रु प स र्ग, ३९, without danger.
 निरूह-निरूह, २३, an enigma with concoction of medicinal herbs.
 निवाडिअ-निपातित, २०६, showered, thrown.
 निविट्ठ-निवृत्त, २४, abstained from.
 निवेसे-नि+वेशय् (धा.) १२४, to penetrate.
 निव्वाघाअ-निर्व्याघात, ४७, without hindrance.
 निट्ठिवण्ण-नि वि ण्ण, १५६, pained, dejected.
 निसम-नि+शमय्, (धा.), २, to hear (Abs. निसम्म)
 निसीयावे-नि+सीदय्(धा.) ६३, to seat.
 नीय-नीच, ३७, low.
 नीहर-निर्+ह (धा.) १५६, to take out.
 नीहरण-निर्हरण, ४४, removal of the dead body.
 नेरइय-नैरायिक, १९, a creature born in hell.
 नेवत्थिया-नेपथ्यिका, ६८,

dressed in.
 नेह-स्नेह, ३७, oil.
 नो- नो, ११, no, not.
 पद्-पति, ४९, husband:-
 °विणास-°विणास, ४९,
 death of ; - °सोऽग- शोक,
 ४९, grief for.
 पउर-प्रचुर, ३९, plenty.
 पक्खर-? (तनुघ्राणविशेषः-टीका
 पाखर in Marathi) ३७,
 armour.
 पक्खी-पाक्षिन्, ३१, bird.
 पगडिज्ज-प्र+कृष् (कर्मणि धा.)
 ९, to be led.
 पगलन्त-प्र+गलत्, १३०,
 dripping.
 पङ्गुल-पङ्गु-ल, ९, lame.
 पञ्चक्खं-प्रत्यक्षम् (adverb),
 १९, directly, under
 one's eye.
 पञ्चणुभव-प्रति+अनु+भू (धा.)
 १९, to experience, to
 suffer.
 पञ्चत्थिम-पाश्चात्य, १६८,
 western.
 पञ्चदिपण-प्रति+अर्पय्(धा.)२२,
 to report.
 पञ्चाया-प्रति+आ+जन् (धा.)

३१, to be born.
 पञ्चुत्तर-प्रति+उद्+तृ (धा.)
 १३८, to rise.
 पच्छ-प्रच्छ (नक), १२०, a
 small razor.
 पच्छणा-प्रच्छन, २३, cutting
 of skin lightly to cause
 bleeding (फासण्या in
 Marathi).
 पच्छा-पश्चात्, १८, after-
 wards.
 पच्छवे-प्रच्छय्, (धा.) १२१,
 to cover with wounds
 of razor.
 पज्जुवास-परि+उप+आस् (धा.)
 ३, to wait upon.
 पज्जे-पायय् (धा.), १२१, to
 cause to drink.
 पञ्च-पञ्चन्, २, five.
 पञ्चपुल-पञ्चपुल, १५४, a net.
 पञ्चमी-पञ्चमी, ३१, fifth.
 पञ्चिन्द्रिय-पञ्चेन्द्रिय, ३१, a
 creature having five
 sense organs.
 पञ्जर-पञ्जर, १५०, a cage.
 पट्ट-पट्ट, ३७, a piece of
 cloth; -११८, an orna-
 ment for forehead.
 पट्टय-पट्ट-क, १७९, silken

garment.

पट्टिया-पट्टिका, ३७, bow-stick.

पड-पट, १३८, a piece of cloth.

पडाग-पताग, १५०, a kind of fish.

पडागा-पताका, ३७, flag.

पडिकप्पिअ-परिकल्पित (कृत-संनाहादिसामग्रीकः--टीका) ३७, well-equipped.

पडिक्रन्त-प्रतिक्रान्त, ३१, one who has gone through प्रतिक्रमण, a kind of expiation.

पडिगय-प्रतिगत, २, returned.

पडिच्छ-प्रति+इष् (धा.), ८३, to accept.

पडिजागर-पडि+जागृ(धा.), ८, to keep awake or watchful.

पडिनिक्खम-प्रति+निस्+क्रम् (धा.) १३, to go out.

पडिनियत्त-प्रतिनिवृत्त, १७६, returned.

पडिबोहिय प्रतिबोधित, ३४, awakened.

पडियाइक्खिय-प्रत्याख्यात, २४ rejected, left, abandon-

ed.

पडियार-प्रतिकार, १५६, remedy, cure.

पडिरूविय-प्रतिरूपक, १९ similar, resembling.

पडिलाभिय-प्रतिलम्भित, २०६, made to accept.

पडिवाले-प्रति+पालय् (धा.) ७८, to wait for.

पडिसुणे- प्रति+श्रु (धा.) १८, to listen, to promise.

पडिसेह-प्रति+सिध् or सेधय्, (धा.) ७७, to prevent.

पडुया-? ३९, a young cow-calf (पाडी in Marathi).

पढम-प्रथम, ४, first.

पणतीसं-पञ्चत्रिंशत्, १९१, thirty-five.

पणवीसं-पञ्च विं श ति ५४, twenty-five.

पण्डिय-पण्डित, ३४, clever, well-versed.

पण्डुल्लइय-पाण्डुरित, ४०, pale.

पण्हवण-प्रस्नपन, ५४, softening.

पण्हावागरण-प्रश्नव्याकरण, ३, questions and answers (name of the tenth अङ्ग of the Jain canon).

- पत्त-**पत्र, २३, leaf.
- पत्थिर्यापेडग-**प्रस्थिकपिटक, ६५, a pair of baskets attached to a bar.
- पत्थे-**प्र+अर्थय (धा.) २४, to seek.
- पन्थकोट्ट-**पान्थकुट्ट, २१, a class of thieves who rob travellers.
- पन्नगभूञ्ज-**पन्नगभूज, १३०, like a snake.
- पन्नत्त-**प्रज्ञप्त, ३, declared, narrated.
- पन्नत्ती-**प्रज्ञप्ति, ३७, (व्याख्या-प्रज्ञप्ति), name of the fifth अङ्ग of the Jain canon popularly known as भगवतीसूत्र.
- पमज्ज-**प्र+मार्जय (धा.) १३८, to wipe.
- पमत्त-**प्रमत्त, ८४, mad, intoxicated.
- पमुह-**प्रमुख, ३१, chief.
- पमोय-**प्रमोद ७१, a fair, a festival.
- पया-**प्रजा, २९, progeny, people.
- पयाया-**प्रजाता, २८, given birth to.
- पयाहिण-**प्रदाक्षिण, ३, going round (an object or person).
- परक्कम-**पराक्रम, ८०, endeavour.
- परमाउय-**परम + आयुष्, २४, maximum period of life, long life.
- परसु-**परशु, ४९, axe.
- परंमुही-**पराङ्मुखी, १८, with her face turned.
- पराभव-**पराभव, २१, defeat, insult.
- परामुस-**परा+मृश् (धा.) २३, to touch, to examine.
- परिखित्त-**परिक्षेप्त, ५३, surrounded.
- °परिगाहिय-**°परिगृहीत, २८, formed by, favoured, supported.
- परिचत्त-**परित्यक्त, २४, abandoned.
- परिजाणा-**परि+ज्ञा (धा.), १६५, to take care of, to pay regard to.
- परिणयमेत्त-**पारेणतमात्र, ६१, one who has become fit to enjoy pleasures.
- परिणामे-**परि+नामय् ? (धा.)-

to turn into,
 परितन्त-परि ता न्त, २३,
 wearied.
 परित्तीकअ-परित्तीकृत, २०६,
 reduced, limited.
 परिनिव्वा-परि+निर्+वा (धा.)
 १२६, to be extinguish-
 ed, to attain emanci-
 pation.
 परिपेरन्त-परि + पर्यंत, ६५,
 neighbourhood.
 परिभुज्जे-परि+भुज् (धा.) ४०,
 to enjoy.
 परिभोग-परिभोग २६, com-
 pany, enjoyment.
 परिमण्डित-परिमण्डित, ३७,
 decorated, adorned.
 परियद्वय-परिवर्तक, १६,
 change.
 परियण-परिजन, ४४, ser-
 vant.
 परियाग-पर्याय, ३१, course.
 परियारग-परिचारक, २४,
 attendant.
 परिवस-परि+वस् (धा.) ८,
 to live.
 परिवह-परि+वह (धा.) २६,
 to carry, to bear.
 परिसव-परि+सु (धा.) २७,

to flow, to ooze.
 परिसा-परिषद्, २, crowd
 of people, assembly of
 followers.
 परिसुक्क-परिशुक्क, ४०, dried.
 परिहे-परि + धा (धा.) १३८,
 to dress.
 पवहण-प्रवहन, १५४, drain-
 ing.
 पवय-प्रपात, ५८, fall, pre-
 cipice.
 पवाह-प्रबाध, १६८, serious
 illness.
 पवेस-प्रवेश, ५८, entrance.
 पव्वण-प्र+वज् (धा.) २१०, to
 renounce the world.
 पव्वय-प्र+वज् (धा.), ३१, to
 renounce the world.
 पसन्ना-प्रसन्ना (द्राक्षादिद्रव्य-
 जन्या मनःप्रसत्तिहेतुः-टीका)
 ४०, a kind of grape
 wine.
 पसय-? ९३, young deer.
 पह-पथिन् २२, road, street.
 पहकर-(समूहार्थे देशी), ९,
 crowd, swarm.
 पहरण-प्रहरण, ३७, missile,
 arms.
 पहार-प्रहार, ५३, stroke.

पहारे-प्र+धारय् (धा.) ७५, to proceed.

पाउण-प्र+आप् (धा.) ३१, to observe, to reach.

पाउब्भूय-प्रादुर्भूत, २, appeared, arrived, come.

पाउया-पादुका, २०५, shoe.

प.उत्त-प्रवृष्ट्, ३१, rainy season.

पाप्-पायय् (धा.) ६३, to cause to drink.

पागार-प्राकार, ५८, wall, rampart.

पाहण-पातना, २६, felling.

पाहं-पातय् (धा.) १४, to make fall, fell.

पाण-पान, ८, drink.

पाण-प्राण, ३७, life, life-breath.

पाणागार-पानागार, ५०, a wine shop.

पाणिय-पानीय, ३९, water.

पाणीय-पानीय, ५८, water.

°पामोक्ख-°पमुख, १६२, headed by.

पाय-पाद, ८, foot.

पायाचेत्त-प्रायश्चित्त, ५३, expiation.

पायण्डुय-पाद + अन्दुक, १२०,

fetters for feet.

पायरास-प्रातराश, ८२, breakfast.

पायव-पादप, ४७, tree.

पायवडिय-पादपतित, ७४, prostrated on feet.

पायवीढ-पादपीठ, २०५, foot-stool.

पारणग-पा र ण-क, १३१, breaking of the fast.

पारदारिय-पारदारिक, ६०, a debauch.

पारिच्छेज्ज-पारिच्छेय, ४८, a thing to be counted.

पारेवइ-पारेवती, ६५, female pigeon.

पालय-पालय्, (धा.) २४, to keep, to enjoy.

पाले-पालय् (धा.) २०, to rule, to protect.

पाव-पाप, १९, evil deed, sin; ३७, wretched.

पावग-पाप-क, १९, evil, wicked.

पास-दृश् (धा.), १२, to see (Inf. पासित्तए).

पासवण-प्रसवण, २०९, urination.

पासाईअ-प्रासादिक, ३९,

pleasant, charming.

पाहुड-प्राभृत, ७४, present.

पिउसिया-पि तृ ष्व रु, ६३,
father's sister, aunt.

पिउस्सियपइय-पितृष्वसृपति-
क, ६३, husband of
father's sister.

पिटुओ--पृष्ठतस्, १६, behind.

पिणद्ध-पि+नह् (धा.) ११८.
to put on, to wear.

पिणद्ध-पिनद्ध, ३७, worn.

पिप्पल-? १२०, a small
razor.

पिय-प्रिय, ३७, dear.

पिव-अपि+इव, ६८, like.

पिहे-पि+धा (धा.), ८५. to
close, to shut.

पीय-पा (धा.), २६. to
drink.

पीहे-स्पृहय् (धा.) २४. to
desire.

पुच्छा-पृच्छा, २१४. in-
quiry.

पुञ्ज-पुञ्ज, १२०, heap.

पुडपाक-पुटपाक, २३, a pro-
cess of cooking or
boiling medicinal herbs
in a crucible.

पुढवी-पृथ्वी, earth.

पुण-पुनर्, २६, more, again.

पुण्ण-पूर्ण, ६१, full, com-
plete.

पुण्णमासिणी-पौर्णमासी, २०९,
full-moon day.

पुत्त-पुत्र, ८, son.

पुप्फ-पुष्प, २३, flower.

पुप्फच्चण-पु ष्वा च्च न. १३७,
worship with flowers.

पुमत्ता-पुंस्त्व, ३३, male be-
ing.

पुरओदण्डअ-पुरतोदण्ड-क, ९,
with a stick or staff
held in front.

पुरापोराण-पुरा+पुराण, १९,
old, ancient, done in
the past.

पुरिस-पुरुष, ९, a man.

पुरिसक्कार-पु रु ष का र, ८०,
human effort.

पुरोहिय-पु रो हि त, १०४,
family priest.

पुव्वभव-पू र्व भ व, १९,
former life, past life.

पुव्वरत्त-पू र्व रा त्र, २६,
earlier part of the
night.

पुव्वाणुपुव्वी-पूर्व+आनुपूर्वी, २,
serial order; °वि, in due

order.
 पुर्वि-पूर्वम् (adverb), २६,
 formerly.
 पूइय-पूय, १३०, pus.
 पूय-पूय, १८, pus.
 पेरन्त-पर्यन्त, ५८, skirt, end,
 boundary.
 पेह्लुअ-(डिम्भशब्दार्थे देशी;
 पिह्लु in Marathi) ५४,
 young one.
 पेह्लिअ-पीडित (देशी) ३१,
 pressed, harassed,
 crushed.
 पोय-पोत, ४८, boat.
 पोरिसी-पौरुषी, १३१,
 human shadow used to
 indicate time; a period
 of three hours.
 पोसहसाला-उपवसथशाला,
 २०९, a hall for observ-
 ing fast.
 पोसहिअ-उपोषित, २०९,
 observing a fast.
 °प्पओयण-°प्रोजन १४,
 object, motive.
 °प्पयाय-°प्रयात, ३४, going
 by.
 °प्पवह-°प्रवह, २७, flowing.
 °प्पसक्की-प्रसक्तिन्, ५०,

addicted to.
 °प्पहाण-°प्रधान, ३४, chief,
 principal.
 फगिहा-परिखा, ५८, ditch
 round a city wall.
 फल-फल, १९, fruit.
 फलअ-फलक, ६८, shield.
 फुट्ट-स्फुटित, ९, scattered,
 full of sores.
 फुल्ल-फुल्ल, १८३, blossomed.
 बज्झ-बद्ध, ३७, fastened,
 bound.
 बज्झ-बाह्य, ३७, outer.
 बत्तीस-द्वात्रिंशत्, ३४, thirty-
 two; -°इयद्ध-°बद्ध, १७९,
 of thirty-two kinds.
 बात्थिकम्म-वस्तिकर्मन्, २३,
 enima.
 बद्ध-बद्ध, ३७, bound, tied
 up; °वम्मिअ-°वर्मिक, ३७,
 one who has put on an
 armour.
 बन्दिग्गहण-बन्दिग्रहण, ६०,
 taking captives.
 बन्धण-बन्धन, ३७, binding,
 tying up.
 बन्धे-बन्धय् (धा.) to bind.

बम्भयारी-ब्रह्मचारिन्, ३१,
celibate, leading a holy
life.

बम्भलोअ-ब्रह्मलोक, २१३,
name of a heaven.

बल-बल, ८०, army.

बलीवद्-बलीवर्द, ३९, bull.

बहिया-बहिस्, ७, outside.

बहिर-बधिर, ८, deaf.

बहु-बहु, २१, many, plenty.

बालभाव-बालभाव, ३१,
childhood.

बावत्तरि-द्वा सप्त ति, ३४,
seventy-two.

बाहिर-बहिस्, बाह्य, २७, out-
side; -६० exiled.

बाहुच्छाया-बाहुच्छाया, ७४,
shelter or protection of
arms.

बिल-बिल, १३०, a hole.

बीअ-बीज, २३, seed.

बेइन्द्रिय-द्वीन्द्रिय, ३१, a crea-
ture having two senses.

भगवन्त-भगवत्, २, a rever-
ed person, a saint.

भगंदर-भगंदर, २२, fistula.

भगंदरिय-भगंदरिक, १३०,
suffering from fistula.

भज्जणअ-भर्जनक, ६६, an
earthen frying pan.

भाज्जिअ-भर्जित, ४०, roasted.

भड-भट, ७६, a warrior.

भण्ड-भाण्ड, ४८, valuable
article, treasures.

भण्डग भाण्ड-क, ४८, valu-
ables.

भत्त-भक्त, ८, food, -°वेला.
१६, meal-time.

भन्ते-(भवच्छब्दस्य संबुद्धौ) ३,
a term of address to
monks, meaning 're-
vered sir'.

भर-भर (कराणां प्राचुर्यम्-टीका)
२१, heavy tax.

भरिअ-भरित (हस्तपाशित-टीका)
६८, fastened to the
hand; ११८, full of.

भरे-भृ (धा.) १६, to fill.

भाय-भाग (लाभस्यांशः-टीका)
१३७, a portion of
profit.

भारह-भारत, २०, name of a
country in the जम्बुद्वीप.

भारिया-भार्या, ३५, wife.

भावणा-भावना, ५२, thought.

भाविअ-भावित, ५२, influ-
enced.

भास-भाष् (धा.) २१, to speak.
 भिउडि-भृकुटि, ५३, eyebrow.
 भिक्षुग-भिक्षुक, १२५, a beggar.
 भिन्द-भिद् (धा.) ८०, to bring about differences in the enemy's camp.
 भिसिरा-? १५४, a net.
 भीय-भीति, २८, frightened.
 भुक्ख-बुभुक्षित, hungry.
 भुज्जो-भूयस् (adverb) ३१, again, repeatedly.
 भुयपरिसप्प-भुजपरिसर्प, ३१, crawling on hands.
 भू-भू (धा.) ३१, to be.
 भूमिघर-भूमिगृह, ८, a cellar.
 °भूय-°भूत, like,
 भूयत्रिज्जा-भूयविद्या, १३४, science of warding off evil spirits.
 भेज्ज-भेय (यानि पुरुषमारणाय-पराधमाश्रित्य ग्रामादिषु दण्ड-द्रव्याणि निष्कृन्ति, कौटुम्बिकान् प्रति च भेदेनोद्ग्राह्यन्ते तानि भेयानि-टीका) २२, punitive tax.
 भेय-भेद, ८०, bringing about differences in

the enemy's camp.
 भेसज्ज-भेषज्य (अनेकद्रव्य-संयोगजम्-टीका) २३, medicine consisting of many articles.
 भोग-भोग, ५०, enjoyment,
 भोच्चा-भुक्त्वा (Abs. of भुज्) १९, having enjoyed.
 मउड-मुकुट, ११८, crown.
 मगर-मकर, ३१, crocodile.
 मग्ग-मार्ग, ३७, road.
 मग्गइअ-(हस्तपाशित-टीका) ७८, fastened on hand.
 मङ्गल-मङ्गल, मङ्गल्य, १३८, auspicious.
 मच्छ-मत्स्य, ३१, fish-°कण्ठअ-°कण्ठक, १४८, fish-bone; °खलअ-°खलक, १५४, heap of fish, a place where fish is kept for drying; -°पुच्छ, १५४, net, -°बन्धिअ बन्धिक, १००, fisherman.
 मच्छन्ध-मत्स्यबन्ध, १४६, a fisherman; -°वाडअ-°वाटक, १४६, a settlement of fishermen.
 मच्छन्धल-? १५४, a kind of net.
 मच्छिय-मात्स्यिक, १५०, a

fisherman.
 मच्छिया-माक्षिका, ९, a fly.
 मज्जन-मज्जन, ४७, bath.
 मज्ज-मद्य, ५०, wine.
 मज्जाइय-मद्यमत्त? (पीतमद्य-
 टीका), १८३, drunk.
 मज्जावे-मज्ज्य (धा.) १७९,
 to give a bath.
 मज्झ-मध्य, ३९, centre;-
 °गय-°गत, ३७, in the
 midst of.
 मज्झंमज्झेण-मध्यमध्येन(adv.)
 १३, right through.
 मट्टिया-मृत्तिका, ३१, earth,
 clay.
 मणि-मणि, ३७, gem, jewel.
 मणुय-मनुज, ३१, human
 being, a man.
 मणुस्स-मनुष्य, ५३, man,
 servant.
 मणुस्साउय-मनुष्यायुष्, २०६
 human life, human
 existence.
 मणोरह-मनोरथ, १३७, wish.
 मण्डण-मण्डन, ४७, decora-
 tion,
 मन्त-मन्त्र, २१, counsel ;
 -५४, charm, magic.
 मयकिच्च-मृतकृत्य, ४४, fune-

ral rite.
 मयूरी-मयूरी, ६५, peahen.
 मलण-मलन, १५१, search.
 मलिय-मलित, ४०, crushed.
 मल्ल-मल्ल, ५९, a wrestler,
 a champion.
 मल्लदाम-माल्यदामन्, ३७, a
 wreath of flowers.
 महगघ-महार्घ, ७४, of high
 value.
 महण-मथन, १५४, churn-
 ing.
 महत्तरग-महत्तरक, १५१,
 chief, elderly.
 महन्थ-महार्थ, ७४, preci-
 ous.
 महया-महत, ११, great,
 big, loud.
 महं-महत, ३९, great, big.
 महाणई-महानदी, ३१, great
 river.
 महाणसिअ-माहानसिक, १४९,
 a cook, an inn-keeper.
 महापह-महापथ, २२, high
 road.
 महापिउअ-महापितृ-क (पितु-
 ज्येष्ठभाता-टीका) ६३, elder
 brother of the father,
 uncle.

- महामाउया-महामातृ** का, ६३, wife of the elder brother of the father.
- महाविदेह-महाविदेह**, ३१, name of a continent of जम्बुद्वीप.
- महावीर-महावीर**, २, name of the last तीर्थंकर of the Jains.
- महासुक-महाशुक**, २१३, name of a heaven.
- महिट्ट-मथिन् + इष्ट** (तक्रपंसृष्ट-टीका) १५१, a preparation of fish with curds.
- महिय-मथित**, ५३, crushed.
- महिस-महिष**, ५५, buffalo.
- महु-मधु** (माक्षिकनिष्पन्नं मद्यम्-टीका) ४०, a kind of wine from honey.
- मंस-मांस**, ३७, flesh.
- मा-मा** २८, prohibitive particle.
- माइ-ई-मातृ**, १६५, mother.
- माउसिया--मातृष्वसृ**, ६३, mother's sister, -^०पइ-^०पति, ६३, husband of mother's sister.
- माडंबिय-माडम्बिक** (मडम्बं योजनद्वयाभ्यन्तरेऽवियमानप्रा-
मादिनिवेशः संनिवेशः-टीका) २१, a village officer.
- माणुस्स-मानुष्य**, २०१, belonging to human world.
- माणुस्सग-मानुष्यक**, ५०, human.
- मातङ्गकुल-मातङ्गकुल**, ९९, the race of outcastes.
- मायाभक्त-मातृभक्त**, १८१, devoted to mother.
- मारणा-मारणा**, २६, destroying, killing.
- मारुयपक्क-मारुतपक्क**, १५१, cooked in the air.
- माला-माला**, ४०, garland.
- मास-मास**, २८, month.
- मासंमास-मासमास**, २०४, a fast of one month.
- मासिया-मामिया?** (मातुल-भार्या-टीका) ६३, wife of maternal uncle.
- माहण-ब्राह्मण**, १०७, a Brahmin.
- मित्त-मित्र**, ४४, friend.
- मिसिमिसे-?** (कोपातिशय-प्रदर्शनार्थं धा.) ७५, to burn with anger.
- मुच्च-मुच्** (कर्मणि धा.) १२६,

to be released.
 मुच्छिन्न-मुच्छित, १८, addicted,
 attached.
 मुट्टि-मुष्टि, ५३, fist.
 मुण्ड-मुण्ड, ३१, a shaveling,
 a monk.
 मुत्त-मूत्र, १२०, urine.
 मुद्दिया-मृद्धीका, १५१, grape
 fruit.
 मुद्धसूल-मूर्धशूल, २२, head-
 ache.
 मुह-मुख, १७, mouth, face;
 °पोत्तिया-पोत्रिका, १६, a
 piece of folded cloth
 used by Jain monks.
 मुहुत्त-मुहूर्त, १७८, moment.
 मूअ-मूक, ८, dumb.
 मूल-मूल, २३, root of a
 plant;—३१ base.
 मेज्ज-मेय, ४८, a thing to be
 sold by measurement.
 °मेत्त-°मात्र, ८, only, noth-
 ing but.
 मेरअ-मेरक (तालफलनिष्पन्नं
 मद्यम्-टीका) ४०, a kind
 of wine from palm fruit.
 मोगगर-मुद्गर, १२०, a club.
 मोडियय-मोटित-क, १२१,
 broken.

य-च, ५, and (used only
 after a vowel.)
 यावि-च+अपि, १६.
 रइ-रति, ३४, pleasure.
 रज्ज-राज्य, २४, kingdom.
 रट्ट-राष्ट्र, २४, realm.
 रट्टकूड-राष्ट्रकूट (मण्डलोपजीवी
 राजनियोगिकः-टीका २०,
 a royal official in charge
 of a district.
 रत्त-रक्त, ३७, red.
 रम-रम् (धा.) ३४, to dally.
 रयण-रत्न, ३७, g e m ,
 jewel;— °प्यभा-°प्रभा, २४,
 name of the first hell
 of Jains.
 रव-रव, ६८, sound.
 रस-रस, १५१, soup.
 रसायण-र सा य न, १३४,
 science of elixirs.
 रासिया-लसीका, १३०.
 रहस्सियं-रहस् ५२, secretly.
 रहस्स-हस्व, १५१, short
 रहस्सिय-रहस्यिक, ८, secret.
 रहस्सीकअ-रहस्यीकृत, १५,
 kept as a secret.
 राई-राजन्, २१, a prince,
 a member of the royal

family.
 रायपुत्र-राजपुत्र, ३७, a prince, a member of the royal family.
 रायमग्न-राजमार्ग, ३७, high road.
 राया-राजन्, ८, king.
 रायारिह-राजार्ह, ७४, fit for a king, royal.
 रायावयारी-राजापचारिन्, १२१ one who offends the king.
 रिउव्वेय-ऋग्वेद, १०४.
 रिद्ध-ऋद्ध, २०, prosperous.
 रिद्धी-ऋद्धि, २०१, prosperity
 रीय-री (धा.) १३३, to go.
 रुहिर-रुधिर, ६३, blood.
 रोग-रोग, २२, disease.
 रोगिय-रोगिन्, १३५, ill.
 रोज्झ-? ९३, a kind of animal.
 रोम-रोमन्, १८१, hair.
 रोय-रुद् (धा.) ४४, to cry.
 लउड-लगुड, १२०, staff, stick.
 लच्छी-लक्ष्मी, ३९, fortune, wealth.
 लद्ध-लब्धार्थ, १०, one who

has obtained what he wanted.
 लम्बिय-लम्बित, ६२, suspending.
 लया-लता, ४९, young plant, creeper.
 लवणसमुद्र-लवणसमुद्र, ४८, salt ocean.
 लहुहत्थ-लघुहस्त, १३४, of quick hand, skilful.
 लंछपास-चोरपुरुष? (लंछाः चोरविशेषाः संभाव्यन्ते तेषां पेषाः पोषणाः-टीका) २१, supporting thieves.
 लाला-लाला, १३०, saliva.
 लावक-लावक, १३५, a kind of bird.
 लावण-लावण (लवणयुक्त), ४०, salted, preserved in salt.
 लेस्सा-लेश्या, ३७, taint or imaginery colour of the soul due to its acts of the previous life.
 लोइय-लौकिक, ४४, worldly.
 लोमहत्थ-लोमहस्त, १३८, a bunch of feathers or hair.
 लोहखील-लोहकील, १२०, iron nail.

लोहदण्ड-लोहदण्ड, १८३,
iron bar.

लोहियपाणि-लोहितपाणि, ५९,
a person with blood-
stained hands.

वहस्प-वैश्य, १०७, a per-
son belonging to the
merchant class.

वक्कबन्ध-वल्कबन्ध, १५४, a
kind of net made of
hemp.

वक्खेव-व्याक्षेप, १८२, dis-
traction.

वगुरा-वागुरा, ९८, net,
circle.

वग्गु-वल्गु (वाक्) ४९,
sweet words.

वज्ज-वादय् (कर्मणि धा.), ६८,
to be played.

वट्ठ-वर्त (वर्तुल), १५९,
round ; -वर्तक, १३५,
sparrow.

वणप्फइय-वनस्पति-क, ३९,
plant.

वणमुह-व्रणमुख, १३०,
opening of the wound.

वण्ण वर्ण, २०६, colour.

वण्णअ-वर्ण-क, १, descrip-

tion (refers to typical
descriptions in the Jain
canon not given in
full in the text).

वत्तव्वया-वक्तव्यता, ३९,
details, descriptions.

वत्ते-वर्यय् (धा.), ९८, to
administer.

वत्थ-वस्त्र, १६, clothing.

वद्धे-वर्धय् (धा.), ५४, to
cut off.

वन्द-वन्द् (धा.), ३, to bow.

वमण-वमन, २३, medicine
to vomit.

वग्मावे वर्मय् (धा.), १२९,
to beat with straps.

वय-वद् or वच् (धा.), ३, to
speak (Past : वयासी)

वयण-वदन, ४०, face.

वर-वर, ३७, excellent.

वरत्ता-वरत्रा, १२०, rope.

वरे-वरय् (धा.), १७७.

ववहार-व्यवहार, २९,
law-suit.

वसट्ठ-वश + आर्त, २४, dis-
tressed by helplessness.

वसण-वृषण, ४०, testicle.

वसभ-वृषभ, ३९, bull.

वसही-वसति, ८२, halt.
वसीकरण-वशीकरण, ५४,
bringing under one's
influence.
वसुहारा-वसुधारा, २०६,
stream of wealth.
वह-वध् (हन्) (धा.), ५४,
to kill.
वह-वह (स्कन्ध-टीका), ४०,
shoulder.
वहण-वहन, ४८, boat.
वहण-वध, १५४, destruc-
tion, draining.
वंसीकलङ्क-वंशीकलङ्क? (वंशी-
जालीमयी वृत्तिः), ५८, hedge
made of bamboo.
वा-वा, ८, or.
वाउ-वायु, ३१, wind, air.
वाउरिय-वागुरिक, ११३,
a hunter who catches
game by means of a
noose.
वागुग-वागुरा, ५३, net,
circle.
वागुरया-वागुरिका, १२०,
noose, net,
वाजीकरण-वाजीकरण, १३४,
medicine to secure
manly power.

वाडग-वाट-क, ९३, cattle-
pon.
वाणर-वानर, ५४, monkey.
वायरासि-वल्कराशि, १२०,
straps made from
hemp.
वायव्य-वायव्यं, ८, para-
lytic.
वालबन्धण-बालबन्धण, १५४,
a net made of hair.
वालयसुत्तरज्जु-वालकसूत्र-
रज्जु, १२०, ropes made
of hair.
वालवीयणीय-वालव्यजनिका,
३४, a fan made of
hair.
वास-वर्ष, २०, country;
-२४, a year.
वाहिय-व्याधित, १३५, sick.
वाही-व्याधि, २७, disease.
वि-अपि (used only after
a vowel), ११, also,
even.
विउल-विपुल, १६, plenty.
विकिट्ट-विकृष्ट, ८२, far off.
विग्गाह-विग्रह, २१३, body.
विघुट्ट-विघुष्ट, ४३, shriek-
ing sound.
विज्ञापयोग-विद्याप्रयोग, ५४.

use of magio.

विणय-विनय, २९, modesty.

विणासं-विनाश, ४९, loss.

विणिहाय-वि नि षा त, ४६, death.

विणीय-विनीत, ४२, removed, satiated.

विणे-वि + नी (धा.), ४०, to beguile, to satisfy.

वित्ति-वृत्ति, ९, livelihood; - १९, maturity.

विदिण्ण-वितर्णि, ३४, given, bestowed.

विदिय-विदित, ५८, known.

विद्धंस-विध्वंस, २७, destruction.

विद्धंसे-वि+ध्वंसय् (धा.), १८, to digest, to destroy.

विद्धी-वृद्धि, २१, interest.

विन्द-विद् (धा.), ५२, to obtain.

विन्नय-विज्ञ-क, ६१, educated.

विप्पजढ-वि प्र ही ण, १८४, destitute of.

विप्पलाय-वि + परा + अय् (धा.), ४३, to run away.

विभूसिअ-वि भू षि त, १४, decked.

विमल-विमल, ३७, clean, polished, white.

विमिहअ-वि स्मि त, १७५, struck, astonished.

वियङ्गे-वि + अङ्गय् (धा.) ४२, to cut off the limbs of.

विराहिय विरहित, १८३, solitary, secluded.

विरेयण-विरेचन, २३, purging

विलव-वि + लप् (धा.), ४४, to bewail.

विलुम्प-वि + लुप् (धा.) ७५, to rob.

विष-इव, ४७, like.

विघत्ती-विपत्ति, ४८, loss, wreck.

विवद्धण-विवर्द्धन, १०७, increase

विवर-विवर, ५२, a drawback, hole.

विवागसुय-विपाकश्रुत, ३, a sacred book of the J a i n s, describing the results of good and bad acts.

विविह-विविध, ३७, various.

विसम-विषम, ५८, uneven.

विसर-विस्वर, ४३, unpleasant voice.

विसल्लुकरण - विशल्यकरण,
१५६, removing the dart.

विसाप्-वि + स्वादय् (धा.),
४०, to taste.

विसारय-विशारद, ३४, well-
versed.

विसिरा ? १५४, a net.

विसेस-विशेष, ३४, excel-
lence.

°विसेस-°विशेष, १९, of a
particular kind.

विसोहे-वि + शोधय् (धा.),
१५६, to pass inside.

विस्सम्भ-वि + श्रम्भय् (धा.),
८०, to bring about
confidence.

विहम्मे वि + हन् (कर्मणि धा.),
२१, to kill, to cause to
kill.

विहर-वि + ह् (धा.), २,
to wander.

विहाडे-वि + घाटय् (धा.),
१८, to open.

विहाण-विधान, ३१, creation,
birth ; -५३, method,
procedure.

वीरिय-वीर्य, ८०, valour.

वीसम्भ-विश्रम्भ, ८०, con-
fidence.

वुत्त-उक्त, १७, addressed,
told.

वेण-वेदय् (धा.), ३८, to ex-
perience.

वेगपक्क-वेगपक्क, १५१, cook-
ed rapidly.

वेज्ज-वैद्य, २२, a physician;-
°पुत्त-°पुत्र, २२, a physi-
cian.

वेढाव-वेष्टय् (धा.), १२१, to
cover.

वेणु वेणु, १२०, bamboo.

वेत्त-वेत्त, १२०, cane.

वेय-विद्, (धा), १९, to
feel, to experience.

वेयडुगिरि-वैताळगिरि, ३१,
mountain वैताळ.

वेयणा-वेदना, १९, pain.

वेला-वेला, १११, time, pro-
per time.

वेस-वेष, ३४, dress.

वेसदार-वेश्या + दाराः, ५०,
public woman.

वेसासिय-वैश्वा सि क, २६,
trustworthy.

वेसियाघर-वेश्या गृह, ५०,
courtesan's house.

वोच्छिन्न-व्युच्छिन्न, ४२, cut
off.

व्व-इव, (used only after a short vowel) ४०, like.

सअ-शत, २, hundred.

सअ-स्वक, २३, one's own.

सइ'प्पयार-स्वैरप्रचार, ५०, wandering at will.

सचक्खुअ-सचक्षुष्क, ९, a person endowed with eye-sight.

सच्छन्दमई-स्वच्छन्दमति, ५०, self-willed.

सज्झाय-स्वाध्याय, १३१, study of sacred texts.

सट्ठि-षष्टि, १२६, sixty.

सड-शद् (धा.), २६, to fall.

सडिय-शातित, १३०, fallen, decayed.

सणकुमार-सनत्कुमार, २१३, name of a heaven.

सणाह-सनाथ, ३९, owned by.

सण्डपट्ट-? (धूर्त-टीका), १२१, a rogue.

सण्ह-श्लक्ष्ण, १५१, small, fine; °मच्छ-मत्स्य, १५०, a kind of fish.

सत्त-सप्तन्, ३१, seven;-

°तिसं-°त्रिशत्, ८६, thirty-seven;-°रस-°दशन्, १०८, seventeen.

सत्तमी-सप्तमी, ३१, seventh.

सत्तरि-सप्तति, १५७, seventy.

सत्तुस्सेह-सप्तोत्सेध (सप्तहस्त-प्रमाणः-टीका), ३, having a height of seven cubits.

सत्तावन्नं-सप्तपञ्चाशत्, ९९, fifty-seven.

सत्थकोस-शस्त्रकोश, २३, surgeon's bag.

सत्थवाह-सार्थवाह, ३५, a merchant; - ३१, merchant's caravan.

सत्थवाही-सार्थवाही, ४९, a lady belonging to the merchant class.

सत्थोवाडिय-शस्त्र+अवपाटित, १२१, cut into pieces by weapons.

सह-शब्द, २२, noise, voice;-°वेही.°वेधिन्, ५९, one who hits at the sound of the object.

सहावे-शब्दय् (धा.), २२, to call.

सद्धि-सार्धम्, २, with.

सन्त-श्रान्त, २३, fatigued.

सन्त-सत्, ८०, rich treasure.

सन्तिहोम-शान्तिहोम, १०७, an offering for the well-being of a person.

सप-सर्प, १८, a snake.

समजोद्भूय-समज्योतिर्भूत, ९९, as hot as fire.

समज्जिण-सम+अर्ज् (धा.) २१, to earn, to acquire.

समण-श्रमण, २, an ascetic.

समणुगच्छ-सम् + अनु + गम् (धा.) १६, to follow.

समणोवासअ-श्रमणोवासक, २०८, lay disciple of a तीर्थकर.

समय-समय, १, time, epoch.

समाण-समाण, (fem. समाणी) १०, (used to take the place of सत् and सती in Sanskrit syntax, e. g., गतः सत्, गते सति etc.)

समायर-सम+आ+च (धा.) १९, to practise.

समासासे-सम+आ+आसय् (धा.) ४०, to console.

समाहिपत्त-समाधिप्राप्त, ३१, engrossed in medita-

tion.

समिअ-संभत, ३१, regulated

समिद्ध-समृद्ध, २०, prosperous.

समुक्खित्त-समुत्क्षिप्त, ६८, drawn, taken out.

समुदय-समुदय, ४७, pomp.

समुदानिय-समुदानिक (भैक्षम्-टीका) ३८, alms.

समुद्द-समुद्र, ६८, sea.

समुप्पज्ज-सम्+उद्+पद् (धा.) १९, to be born.

समुल्लालिय-समुल्लालित, ६८, fast moving, brandishing.

समोसढ-समवसृत, ३६, arrived.

समोसरिअ-समवसृत, १०, arrived.

सय-स्व-क, ३७, one's own.

सयण-स्वजन, ४४, relative.

सयपाग-शतपाक, १८१, oil boiled a hundred times in a concoction of medicinal herbs.

सयबद्ध-शतबद्ध, ९३, bound or kept in hundreds.

सयंरज्जसुक्का-स्वक + राज्य+शुल्का, १७६, a girl requir-

ing my kingdom as
dowry.

सर-शर, ६८, arrow.

सरासण-शरासन, ३७, bow.

सरीरग-शरीर-क २२, body.

सरीसव-सरी सृ प, ३१,
a reptile.

सलाहणिज्ज-श्लाघनीय, १७७,
praiseworthy.

सल्लुहत्त-शल्य+हत्या (शल्यस्य
हत्या हननं उद्धारः - टीका)
१३४, science of sur-
geory.

सल्लुद्धरण-शल्योद्धरण, १५६,
taking out of the dart.

सव्व-सर्व, १४, all.

सव्वट्टसिद्ध-सर्वार्थसिद्ध, २१३,
name of a heaven.

सव्वे.उय-सर्वर्तुक, ७, of all
seasons.

ससय-शशक, ९३, hare.

सहजायअ-सहजातक, १०९,
born at the same time,
of the same age.

सहपंसु भीलियअ-सहपांसुकी-
डिक, १०९, playing to-
gether in dust.

सहवाड्डियअ-सहवर्धित-क, १०९,

brought up together.

सहस्म-सहस्र, ३१, thousand.

सहस्सपाग-सहस्रपाक, १८,
(oil) boiled a thousand
times in a concoction
of herbs.

सहस्सबद्ध-सहस्रबद्ध, ९३,
bound or kept in
thousands.

सहस्सलम्भा-सहस्रलम्भा, ३४,
(a courtesan) whose
fee for the night is
thousand gold coins.

संकल-शृंखला, १२०, iron
chain.

संकोडिय-संकोटित, १२१,
contracted.

संगय-संगत (उचित), ३४,
appropriate.

संगावे-सम् + गोपय् (धा.),
४७, to protect, to nurse.

संचाप-(शक्त्वात्वर्थे), २३, to
be able.

संजम-संयम, २११, self-
restraint.

संजायभय-संजातभय, २८,
frightened.

संजुत्त-संयुक्त, ४८, met.

संठिय-संस्थित, ५८, situ-

ated.
 संडासअ-संदंश-क, ११८, a pair of tongs.
 संथर-सम्+स्तृ (धा.), २०९, to spread.
 संदिस-सम् + दिश्, (धा.), १४, to order, to command.
 संधिच्छय-संधिच्छेद, ६०, a thief who breaks open the walls by cutting holes into them.
 संनद्ध-संनद्ध, ३७, girt up, ready to fight.
 संनिविट्ट-सं नि वि ष्ट, ३९, supported by.
 संगत्त-संप्राप्त, ३, attained.
 संगत्ती-संगति, ४१, fulfilment.
 संपन्न-संपन्न, ४२, fulfilled.
 संगयाण-संप्रदान, २२, gift.
 संगरिवुड-सं प रि वृ त, २, surrounded by, encircled.
 संपलग्ग-संप्रलग्ग, ७९, come in contact or clash.
 संपुण्ण-संपूर्ण, ४२, fulfilled.
 संपेहे-सम् + प्र + ईक्ष् (धा.), २६, to think, to reflect.

संमाणिय-सं मा नि त, ४२, respected, satiated.
 संबन्धि-संबन्धिन्, ४४, kinsman.
 संभग्ग-संभग्ग, ५३, broken, shattered.
 संभन्त-संभ्रान्त, २९, confused.
 संलव-सम् + लप् (धा.), १६, to talk, to converse.
 संलेहणा-संलेखणा, २१२, a fast.
 संवच्छर-संवत्सर, १०७, a year.
 संवड्डु-सम् + वर्धय्, (धा.), ४७, to nurse, to tend.
 संवाहणा-संवाहना, १८१, champooing.
 संवाहावे-सम् + वाहय् (धा.), १८१, to champoo.
 साइम-स्वाद्य, १६, food to be relished.
 साउगिय-शाकुनिक, १५०, a hunter who catches birds.
 सागरोवम-सागरोपम, २४, a period of time.
 साडणा-शातना, २६, abort-

ing.
साडी-शाटी, १३८, a piece of cloth.
साडे-शातय् (धा.), २६, to effect abortion or fall.
साम-सामन्, ८०, negotia-
 tion for peace.
समण-श्रामण्य, ३१, asce-
 ticism.
सामाहय-सामाधिक, २१२,
 name of आचाराङ्गसूत्र, the
 first book of the Jain
 canon.
सामी-स्वामिन्, ३, revered
 monk;-२८, Sir (vocative)
सार-सार, ४८, important
 thing, essence.
सारक्खे-सम् + रक्षय् (धा.).
 ४७, to protect.
साला-शाला or **साला**, ५८,
 name of a settlement
 of forest tribes.
सालाग-शालाक्य, १३४, a
 chapter of the science
 of medicine dealing
 with the cure of the
 diseases of nose, ear,
 etc.
सावण्ज-स्वा प ते य, ८०,

wealth.
सास-श्वास, २२, asthma.
सासिल्ल-श्वास+इल्ल (मत्वर्थीय),
 १३०, suffering from
 asthma.
साहट्टु-संहत्य, (Abs. of
 सम् + हृ), ५३, having
 contracted or raised.
साहर-सम+ह (धा.), २७०,
 to offer.
साहसिअ-साहसिक, ३१, ad-
 venturous.
साहुजण-साधुजन, २०१, good
 people, monk.
सिक्खावय-शिक्षापद, २००, an
 article to be learnt,
सिज्झ-सिध् (धा.), ३१, to
 attain perfection.
सिणेहपाण-स्नेहपाण, २३,
 drinking oil or oily
 articles.
सिरावेह-शिरावेध, २३, open-
 ing of veins for bleed-
 ing.
सिरोबत्थी-शिरोबस्ति, २३,
 keeping oil on the head.
सिला-शिला, १२०, slab of
 stone.
सिलिया-शिलिका-शलाका ?

(किरातकिफप्रवृत्तिकाः-टीका),
 २३, small pieces of
 herbs such as चिरार्त.
 शिवहस्त-शिवहस्त, १३४, of
 skilful hand.
 सिगार-सृगार, ३४, senti-
 ment of love.
 सिघ-सिह, ९३, lion.
 सिघाङ्ग-सृगङ्ग, २२, a
 square.
 सीओदम-शीतोदक. १८१,
 cold water.
 सीस-शीर्ष, ९, head.
 सीसग-सीसक, ११८, lead.
 सीसगभम-शिष्यकभ्रम, ८०,
 believed to be follower
 or pupil.
 सीह-सिह, ३१, a lion.
 सीहु-शीधु, (गुडधातकीसंभवं
 मद्यम्-टीका) ४०, a kind
 of wine from raw sugar
 and flowers of घातकी.
 सु-श्रु (घा.), २, to hear
 (Abs. सोचा).
 सुह-स्मृति, ५२, thought,
 recollection.
 सुक-शुक्, ४०, dried up,
 emaciated.

सुह-शुक्, १००, dowry, fee.
 सुण-श्रु (घा.), ११, to hear.
 सुण्हा-सुषा, ६३, daughter-
 in-law.
 सुप्त-शुप्त, ३४, asleep, un-
 awakened.
 सुत्तबन्धण-सूत्रबन्धन, १५४,
 a net.
 सुदुलभ-सुदुर्मम, ५८, very
 scarce.
 सुद-शुद, १००, person of
 शुद caste.
 सुद्ध-शुद्ध, २०६, pure.
 सुन्दर-सुन्दर, ३४, charm-
 ing.
 सुबहु-सु+बहु, २१, very
 much.
 सुभग-सुभग, २०१, good,
 auspicious, happy.
 सुग्र-शून, १३०, swollen.
 सुयकचन्ध-श्रुतस्कन्ध, ४,
 volume of a sacred text.
 सुरा-सुरा (तन्दुलधवादिछत्ती-
 निष्पन्ना-टीका) ४०, wine.
 सुरुष-सुरूप, ३४, beautiful.
 सुलद्ध-सुलब्ध, ४०, well-
 obtained, well-earned.
 सुह-सुख or शुभ, ८२,
 pleasant, auspicious.

- सुहपसुप्त-सुखप्रसुप्त, १८३, fast asleep.
- सुहम्म-सुधमन्, २, name of the fifth गणधर of महावीर.
- सुहविवाग-सुखविवाक, ४, result or fruit of good acts.
- सुहहत्थ-सुखहस्त, १३४, of skilful hand.
- सुहासण-सुखासन, १७७, comfortable seat.
- सुंसुमार-शिशुमार, ३१, a kind of crocodile.
- सुई-सूची, १२०, needle.
- सूयर-सूकर, ८६, a pig.
- सूयरिद-सूकरिक, ८६, one who kills pigs.
- सूर-शूर, ५९, brave.
- सूलीभिन्न-शूलीभिन्न, ५४, impaled.
- सेट्टि-श्रेष्ठिन्, २१, a merchant.
- सेय-श्वेत, १३८, white.
- सेयं-श्रेयस्, २६, better.
- सेयापीय-श्वेत + पीत, १७९, white and yellow, silver and gold.
- सेल-शैल, ५८, mountain.
- सोष्ठा-श्रुत्वा, (Abs. of सु)२, having heard.
- सोणिय-शोणित, १८, blood.
- सोभण-शोभन, १७८, auspicious.
- सोम-सोम्य, २०१, pleasant, good.
- सोलस-षोडशन्, २२, sixteen.
- सोल्ल-शूल्य, ४०, (meat) roasted on a pike.
- सोल्ले-शूल्य्य (धा.) ६६, to roast on a iron pike.
- सोहम्म-सौधर्म, ३१, name of the first heaven of Jains.
- सोहे-शोध्य, (धा.) १३, to clear up, to clean.
- हट्ट-हृष्ट, १३, delighted.
- हड।हड- ? (अत्यर्थम्-टीका) greatly, very much.
- हडी-हडा (खोटक-टीका; खोडा in Marathi) १२०, a massive wooden frame to fasten on the feet of a prisoner.
- हत्थ-हस्त, ८, hand.
- हन्थण्डुय-हस्त+भन्दुकं, १२०, hand-cuffs.
- हत्थनिकखेव-हस्तनिक्षेप, ४८, deposit.

हत्थारोह-हस्तिन्+आरोह, ३७,
conductor of the ele-
phant.

हत्थी-हस्तिन्, ३७, elephant.

हन्ता-हन्त, १२, a particle
expressing joy or sor-
row.

हम्म-हन् (कर्मणि धा.) ३७,
to be beaten.

हरिण-हरिण, ९३, deer.

हरियसाग-हरितशाक, १५१,
green vegetables.

हठं-?(इहैव ? क्षिप्रम् ?), just,
just here,

हंस-हंस, १८६, swan.

हार-हार (अष्टादशपरिकः-टीका)
११८, a necklace with
eighteen strings.

हिमवक्क-हिमवक्क, १५१, cold-
cooked.

हिय-हृदय, ५४, heart ;-

°उड्ढावणा-°उड्ढापना (शुन्ध-
चित्ताकारकम्-टीका) mad-
dening ; -°उण्डम्-°पिण्डक,
१७७, heart.

हिययउण्डी-हृदयापिण्डी, १०७,
the ball-like heart.

हिल्लिरी-? १९४, a net.

हुंड-? (सर्वावयवप्रमाणविकलः-
टीका), deformed in all
limbs.

हु-भू (धा.) १, to be (past :
होत्था).

हेट्टा-अधस्तात्, ९५, under,
below.

हेट्टाओ-अधस्तात्, ९५, under,
below.

हेट्टामुह-अधोमुख, १२१, with
downcast face.

हेरंग-(रु णि ग म्य म्-टीका),
१५९, a fish prepara-
tion.

NOTES

NOTES

[N. B.—*The Notes supplement the Glossary and the Summary of narratives given in the Introduction. The references are to Paragraphs*].

The title of the work, विवागसुयं is explained by the Com. as :—विपाकः पुण्यपापरूपकर्मफलम्, तत्प्रतिपादनपरं श्रुतं आगमः विपाकश्रुतम्; it means a sacred text expounding the fruits of acts, good and bad. The work is therefore divided into two parts, (सुयस्कन्ध, Sk. श्रुतस्कन्ध, a sacred volume) called दुहविवाग, fruits of bad acts and सुहविवाग, fruits of good acts. Bad acts are the violations of the principles of Jain ethics, while good acts mean the observance of these, serving food to monks, leading a pious life and practising various kinds of austerities. It does not seem from the text that the author of the work had before him any systematic classification of bad acts such as is found in later works. It appears therefore that the work is really old or at least based on really old material.

2. अजसुहम्मे—The revered सुधर्मन् was the fifth गणधर of महावीर. It was he who kept in memory

all the discourses of महावीर and handed them down to his pupil जम्बू. Thus all the Jain scriptures owe their existence to the good offices of these two monks. It was only in the fifth century A. D. (i. e., in the year 454 or 467 A. D.) that its form was finally settled and reduced to writing. चउसपुष्पी, possessing knowledge of 14 पूर्वs, i. e., old and ancient works of the Jains. गोयमसामी तहा refers to the description of गौतम इन्द्रभूति as is found, e. g., in the उवासगदसाधो, § 76.

5. मियापुत्ते य.....gives the list of ten persons whose lives are described in the दुहविवाग, i. e., in the first part of the present work.

7. The setting of a Jain narrative is stereotyped, and usually mentions a town (मियगाम in the present narrative), a garden (चन्दणपायन), a Yakṣa and his temple (सुहम्म), a king (विजय), a queen (मिया), a prince (मियापुत्त) and few other prominent persons such as householders and merchants as the need arises. There are also stereotyped descriptions of these to which reference is given in the वर्णकादिविस्तारः, but which are referred to by 'कण्णसो' in the body of the text.

8. मियापुत्ते नाम दारए—This boy was blind by birth ('जाइयन्ध'), dumb by birth, deaf by birth, crippled since birth. He was deformed, paralytic, and had no limbs such as hands, feet, etc., and therefore was more or less a ball of flesh.

9. पुस्तोदण्डेन पुरिसेनं, by a person who holds before him a staff or stick on the support of which the blind man finds his way. Really speaking a blind man is led by (i. e., he follows) a person carrying a stick. पगडिजमाणे, being dragged by, being led by. फुट्टहाहसीसे, whose head was prominently (हडाहड) marked by dishevelled hair. Com. फुट्टं स्फुटितकेशसंघयत्वेन विकीर्णकेशं 'हडाहडं', सि अस्वर्यं शीर्षं शिरो यस्य सः. मच्छिन्नाचडगरपहकरेणं, by a huge swarm of flies. Both the words चडगर and पहकर mean swarm. It is a peculiarity of Prakrits to use synonymous words together. Cf. कालसमयंसि. अगिजमाणमगे, whose track was followed by, who was followed by. कालुनवाडियाए वित्ति कप्पेमाणे, earning his livelihood by winning the sympathy or kindness of people.

11. इन्दमहे इ वा जाव निगच्छइ—The blind man, on hearing the noise of a big crowd, asked his companion and guide whether there was in the town any festival like इन्दमह, that people were moving out in large numbers. His guide said that they were moving in large numbers because महावीर was on a visit to the place and that they were going out to pay their respects to him. धम्ममाइक्खइ जाव परिसा पडिग्या—महावीर delivered to the congregation a religious discourse after which the congregation dispersed. For details of the nature of this discourse refer to कर्णकादिविस्तारः.

13. अहुरियं जाव सोहेमाणे—यैतम इन्द्रभूति started on his begging tour in a manner that he did not

move in haste (अहुरियं) and he also looked to the purity of the path he was treading.

14. अणुमग्नजायअ, born after, younger.

15. मम ताव रहस्सीकए, a thing which I guarded as my secret. एवं खलु...धम्मायरिए, Yes, it is my Master महावीर who told me your secret.

16. वत्थपरियइय, change of clothes.

17. चउप्पुडेणं वत्थेणं मुहं बन्धेइ-Queen मियादेवी knew that she would not stand the stinking smell of the cellar where she kept her son, and hence she covered her mouth with a piece of cloth in four folds. मुहपोत्तियाए मुहं बन्धइ, cover your face with your मुहपोत्तिया, a piece of cloth in folds which the Jain monks carry.

18. तए णं गन्धे निगच्छइ...अणिट्टत्तराए चेव गन्धे पज्जसे-As soon as the door of the cellar was opened there came out stinking smell far more unpleasant (अणिट्टत्तराए) than the odour of dead bodies of snakes and reptiles. आसएणं आहारेइ-The boy ate the food that was brought to him by his mother by mouth (आसएणं). खिप्पामेव विद्धंसेइ etc., digested (the food) immediately or quickly and turned it into pus and blood.

19. फलवित्तिविसेसं पच्चणुभवमाणे, experiencing a peculiarly matured fruit (of his acts). न मे दिट्ठा etc. गौतम इन्द्रभूति, on seeing मियापुत्त's way of digesting food, says that he never visited the hells nor did he see creatures of hell, but he felt that the boy experienced miseries as would be experienced.

in hell. कि वा दया etc. after having made what gift, after having done what deed does he suffer from such miseries ?

20. पञ्च गामसयाहं आभोए यावि होत्या-A खेड is a small town having mud-walls around; it is a district place and includes in it 500 villages which are under its charge (आभोअ Sk. आभोग). दुष्पट्टिमाणन्द, difficult to be pleased or delighted.

21. बहुसु कज्जेसु य etc. When cases were brought before इकाई he would hear a thing but would later say that he did not hear it. एवं पस्समाणे etc. similarly he would see a thing but later on deny his having seen it; he would speak something but would later deny his having said it; he would accept something but would say later that he did not accept it. जाणमाणे, admitting.

22. ससे कासे etc. is the usual list of diseases in Jain literature. वेज्जो वा वेज्जपुत्तो वा is the usual list of six terms meaning physicians and surgeons of all kinds. विउलं अत्थसंपयाणं, many gifts of valuables or money.

23. सत्थकोसहत्थगया, with सत्थकोश, i. e., a box of surgical instruments, in their hands. निदान, cause of a disease. अन्भजेहि य...भेसज्जेहि य, is a list of various treatments such as massage etc. which physicians administer to their patients.

24. वेज्जेहि य पट्टियाइक्खिए, abandoned by doctors. निविहोसहभेसज्जे, to whom medicines were of no avail. अट्टदुहस्वसो, completely overcome by unhappy.

thoughts. The Com. on उवाचगदवाचो explains the expression as आर्तस्य ध्यानविशेषस्य यो दुःखो दुःस्वप्नः दुर्निरोधो वशः पारतन्त्र्यं तेनार्तः; अथवा आर्तेन दुःस्वार्तः आर्तदुःस्वार्तः, तस्य वशेन विषयपारतन्त्र्येण कृतः परिगतः वशार्तः, ततः कर्मधारयः, i. e. miserable and unhappy. अद्वाइजाइं वससयाइं परयाउवं पाळइसा, having enjoyed long life of two hundred and fifty years. रयणप्पमा पुढवी is the first of seven hells of the Jains. These hells, according to their cosmology, are seven in number and located below our earth, one below the other, and are called रत्नप्रभा, शर्कराप्रभा, बालुकाप्रभा, पद्मप्रभा, धूमप्रभा, तमःप्रभा and महातमःप्रभा. Each of these नरकभूमिs have several smaller sub-divisions.

24. अणिट्ठा अकन्ता etc. are synonyms meaning unpleasant, unwelcome, undesirable.

26. पुव्वरत्तावरत्तकालसमयांसि कुडुम्बजागरियाए जागरमाणीए, when queen मियादेवी was keeping awake (i. e., could not sleep) on account of family anxieties (such as neglect from her husband) in the earlier part (पुव्वरत्त) and later part (अवरत्त-अपररात्र) of the night. अज्झत्थिए जाव समुप्पजित्था, a thought (अज्झत्थिय) occurred to her. निच्छइ, न + इच्छति etc. does not desire even to mention my name, much less (किमज्ज पुण) visits and company. असयंवसा, not being her own mistress, i. e., being unable.

27. The peculiar features of the physiognomy of the boy are given here. The boy had eight arteries flowing blood inside, eight flowing blood outside, eight carrying pus, eight carrying blood, two in the ear, two in the eyes, two in the nose,

two between reins. The child had a powerful capacity to digest food, a diseased digestion called Agnika. Whatever the boy ate was immediately digested or decayed (विद्धंसमगच्छद्) and turned into pus and blood (पूयस्ताए सोणियस्ताए च परिणमद्). This pus and blood also he devoured later (तं पि य से पूयं च सोणियं च आहारेद्).

28. Queen मियादेवी asked her nurse to abandon the child on a dung-hill, but the nurse hesitated and went to the king and asked him whether she should do as the queen had asked her to do.

29. सट्टाए उट्टेद्, got up by rising from his seat, i. e., stood up. देवानुप्पिया, तुब्भं पढमे गम्भे etc.—The king said to मियादेवी that it was her first-born child and if she would abandon it this way, all her children would be short-lived (तुब्भं पया नो थिरा भविस्सद्). Therefore she should not abandon it but might nurse it secretly in a secret place.

31. This section describes future migrations of the soul of मियापुत्त. After having lived for twenty-six years (उब्बीसं वासाद्), मियापुत्त would die. In the next birth his soul would be born as a lion on the foot of वेयड्डगिरि. Next he would be born in the first hell, next a reptile, then in the second hell, then among birds, then in the third hell, then a lion, then in the fourth hell, then a snake, then in the fifth hell, then a woman, then in the sixth hell, then man, then in the seventh hell. Thereafter he would be born, several hun-

hundreds of thousand times, among creatures of lower species possessing five sense organs (जलयरपञ्चिन्द्रिय-तिरिक्खजोणियाणं) such as fish etc., similarly among quadrupeds, reptiles, creatures moving in space, creatures possessing four, three, two and one sense organs, and among elements. Then he would be born as a bull in the town of सुपइट्ठ; there in youth the bull would go to the bank of the river Ganges in the earlier part of the rainy season and in madness would attempt to dig up mud high up on the bank; in this attempt the bull would meet his death. Thereafter he would be born in a merchant family, become a monk, and after practising the course of asceticism for many years would die in peace and be born in सौधर्म heaven. Then he would be born in a rich family of the महाविदेहवर्ष, and like दहपइज्ज, would attain liberation. The narrative of दहपइज्ज will be found in पएसिकहाणयं § 37-40 in औप-पातिकसूत्र, as also in the भगवतीसूत्र, xv.

34. वावत्तरिकलापण्डिया, well-versed in 72 arts. The number of arts in Jain literature is 72 as against 64 in the Brahmanic literature. The list of these कलास will be found in पएसिकहाणयं § 39. चउ-सट्ठिगणियागुणोववेया, endowed with sixty-four qualities of a courtesan. The Com. says :—गीतनृत्यादीनि विशेषतः पण्यस्त्रीजनोचिनानि यानि चतुष्पष्टिर्विज्ञानानि ते गणिकागुणाः, अथवा चात्स्यायनोक्तानि आलिङ्गनादीन्यष्टौ वस्तूनि, तानि च प्रत्येकमष्टभेदत्वा-चतुष्पष्टिर्भवन्तीति. एगूतीसविसंसे रममाणी, dallying in twenty-nine different ways. एकवीसरइगुणप्पहाणा,

devoted to twenty-one qualities of dalliance. वत्सीस-
पुरिसोवयारकुसला, clever in serving the man in thirty-
two ways. All these terms are explained in
वात्स्यायन's कामसूत्र, II नवज्ञसुत्तपाटिबोहिया, awakened and
conscious about the use of nine sense-organs;
Com. द्वे श्रोत्रे, द्वे चक्षुषी, द्वे घ्राणे, एका जिह्वा, एका त्वक्, एकं च
मनः इत्येतानि नवाङ्गानि सुप्तानि यौवनेन प्रतिबोधितानि स्वार्थग्रहणपटुतां
प्रापितानि यस्याः सा. अट्टारसदेसीभासविसारया, well-versed in
eighteen vernaculars as described in कुवलयमालाकथा
(only sixteen देशभाषाs are mentioned there and
two are missing). सिङ्गारागारचारुवेसा, with a fine
dress expressive of love (home of love). संगयगय°,
her gait was appropriate, her speech was appro-
priate to the occasion; सुन्दरथण°, her breasts were
charming, her other limbs also were charming.
रुसियज्झया, whose flag (of reputation) was flying
high, i. e., who charged very high and heavy fees
for the night. Com. adds :—सहस्रलाभेति व्यक्तम् विदिष्ण-
छत्त etc. The king of the place honoured her by
allowing her the use of an umbrella, chowrie etc.
कर्णारहणयाया, going in a small chariot. Com. कर्णी-
रथः प्रवहणं तेन प्रयातं गमनं यस्याः सा.

37. The seniormost pupil of महावीर, इन्द्रभूति
गौतम, was one day moving in the town on his beg-
ging tour, when he saw a big crowd of people
in the midst of which was उज्जिम्भयम्. °लेस्से stands
for संखित्तिउलतेउलेस्से which expression means 'one
who has acquired a concentrated strong fiery psy-
chic force.' लेस्सा or लेस्सा is an imaginary taint or

colour of the soul in Jain Metaphysics. These taints or colours are six from black to white indicating purity or otherwise of the soul. The soul of an impious person will have a black taint, but if the man does meritorious deeds the taint would improve towards white. छट्छट्टेणं, by a continuous fast of two days and a half. The Jains count their fasts by the ordinal of the number of meal at which it is broken ; thus चउत्थ is a fast broken at the time of the fourth meal. छट्ठ at the time of the sixth meal, अट्ठम at the time of the eighth meal. जहा पञ्चत्तीए, as described in पञ्चत्ती, i.e., व्याख्याप्रज्ञप्ति, otherwise known as भगवतीसूत्र, the fifth अङ्ग of the Jain canon. षडम° refers to the first quarter of the day when इन्द्र-भूति studied the sacred texts. उच्चनीय°...अडमाणे, wandering (अडमाणे) from house to house, high and low (उच्चनीय°) for begging alms. जेणेव रासमग्गे तेणेव ओगाढे, he descended in the direction of the royal road. संनद्धबद्धवस्त्रियगुडियउप्पीलियकच्छे.(elephants) who had their loins girt up (संनद्ध), who had put on armours (बद्धवस्त्रिय), who put on cloak-like armours (गुडिय)and who had bands fastened to their chests (उप्पीलियकच्छे, उत्ती-ष्ठिता गाढतरङ्गदा कक्षा उरोबन्धनं येषां तान्-टीका). उद्दामियघण्टे, who had bells suspended (to their girdles). Com. उद्दामिता अपनीतबन्धनाः प्रलम्बिता इत्यर्थः, घण्टा येषां तान्. नाणमणिरत्न-विविहसेवेजउत्तरकञ्चुइजे, who put on an upper cloak (उत्तर-कञ्चुइज) and various ornaments on the neck ((नेवेज) set with different gems. सटिकपिअ, equipped. सयपडाव-सरपन्नामेसआकडहत्थरोहे, who had good banners with

emblems such as eagle, flags, and wore five crest-garlands and who had conductors on their back. Com. ध्वजाः गरुडादिध्वजाः, पताकाः गरुडादिवर्जिताः तार्भिर्वराः ये ते, तथा पञ्च अभिलकाः शेखरकाः येषां ते, तथा आरूढाः हस्त्यारोहाः महामात्राः येषु ते. गहियाडहृप्पहरणा, elephants equipped with weapons and missiles. आविद्धगुडे, (horses) that had a cloak put on their back. Com. आविद्धा परिहिता गुडा येषां ते तथा. ओसारियपक्खरे, horses whose covers of the body were suspended from their backs. Com. अवसारिताः अवलम्बिताः पक्खराः तनुत्राणविशेषाः येषां तान्. उत्तरकञ्चुइयओचूलमुहचण्डाधरचामरथासगपरिमण्डियकडिए, horses which had an upper cloak (उत्तरकञ्चुइय), whose faces were imposing because of the small chowries (ओचूल), and whose waist was decked by chowries and small mirrors (थासग). आ रू ढ आ सा रो हे, with horsemen on their back. उप्पीलियसरासणपट्टिए, with their bows strung or with wrist-guards fastened. Com. उत्पीडिताः कृत्यप्रत्यञ्चारेणणाः शरासनपट्टिका धनुर्यष्टिर्बाहुपट्टिकां (wrist-guard) वा यैस्तान्. पिणद्धगेवेजे. (men) who put ornaments on their neck. विमलवरबद्धचिन्धपट्टे, men who wore good white turbans marked with emblems. अवओडयबन्धणं, a person who was bound up in such a manner that his neck was bent down. उक्कित्तकण्णनासं, with ears and nose cut off. नेइतुप्पियगत्तं with his body besmeared with oil. तुप्पिय seems to be a देशी word corresponding to Sk. स्नेहित. It is clear that this word must be the origin of Marathi तूप. बज्झकक्खडियजुयनियत्थं, clad in (नियत्थ, निवासित) a pair of rough (कक्खडिय, कर्कशक) rags fit for an offen-

der (वज्र, वध्य). Com. explains the expression as:— वध्यश्चासौ करयोः हस्तयोः कट्यां कटीदेशे युगं युग्मं निवासित इव निवसितः, अथवा वध्यस्य करकटिकायुगं (misread for कक्खडिकायुगं) निन्द्यचीवरिकाद्वयं तन्निवसितो, यः सः. I do not think the Com. to be right. कण्ठेगुणरत्नमल्लदामं, with a rope and a garland of red flowers on his neck. चुण्णगुण्डियसरीरं, with his body covered with red chalk. चुण्णयं, frightened. वज्रपाणपियं, one who though condemned to death, held his life dear. वज्र, according to Com, is either वध्य or बाह्य. तिलंतिलं चैव छिज्जमाणं, being cut into small pieces like the grain of sesamum, कागणिमंसाइं खावियन्तं, the boy उज्झियञ्च was made to eat his own flesh. चच्चरे चच्चरे etc. The offence of उज्झियञ्च was being proclaimed at every square with the beating of broken drum.

39. गोमण्डवए अणेगखम्भसयसंनिविट्ठे, a shed or hall for cattle, supported on or built with many hundred pillars. नगगोरूव, cows and bulls of the city.

40. सोल्लेहि य etc. refers to various meat preparations, roasted on an iron pike, fried and baked, dried and salted meat. तंसि दोहलंसि अविणेज्जमाणंसि, when this longing of hers was not fulfilled, was not satiated. ओमन्थियनयणवयणकमला, with her lotus-like face and eyes withered. करयलमलिय व्व कमलमाला, like a wreath of lotus flowers crushed by hands.

42. अन्नमज्जाणं अङ्गेवज्जाणं वियज्जेइ, he cut off (flesh) from various limbs such as udders etc., of cows and bulls.

43. विण्णलाइत्था, ran away, scared away. गोतासए, Sk. गो-त्रास-क, terror of cattle.

44. कालधम्मणा संजुते died.

46 अट्टदुहटोवगए, overcome with grief (अट्ट).

47. ठिइवडिया, च न्द सूर पा स णि या and जागरिया are some of the rites performed at the birth of a child. निव्वाघाए, free from any risk or obstacle. गिरिकन्दरमल्लीणे विव चम्पगवरपायवे, like a good चम्पक plant (which grows happily) in the sheltered place of a mountain valley.

48. चउव्विहं भण्डगं, four kinds of merchandise, viz., गणिम, धरिम, मेज्ज and पारिच्छेज्ज, i. e. things sold by counting, by weight, by measure and by quality (like gems etc.). पोयवहणेण, by a ship, in a ship. भत्ताणे, helpless, पोयविवत्तीए छूढं, cast away, i. e., died in a ship-wreck (पोयविवत्ती). निव्वुडुभण्डसारं, whose precious treasures were sunk (निव्वुडु). हत्थनिकखेव, a deposit on hand, i. e. money lent by the merchant without any security to his fellow merchants and others like ईसर, तलवर etc. बाहिरभण्डसारं, treasures other than deposits. Com. हस्तनिक्षेपव्यतिरिक्तं भाण्डसारम्.

49. परसुनियत्ता विव चम्पगलया, like a चम्पक plant cut off by an axe. लवणसमुद्दोत्तरणं, crossing of the ocean by her husband, her husband's voyage.

51. कामज्झयं गणियं अब्भिनत्तरियं ठावेइ, he kept the courtesan कामज्झया as his own mistress. When a courtesan thus becomes a kept mistress of a person, she had to live like a faithful wife and any person visiting her can be charged with adultery. This is the reason why उज्झयभ is punished by the king for his secret visits to the courtesan.

52. कामज्झयाए गणियाए मुच्छिए...पडिजागरमाणे, being in deep love, being addicted, being attached to the courtesan कामज्झया, the boy उज्झियअ could not remember anything but the courtesan (सुइं=स्मृतिं अविन्दमाणे), could not find pleasure anywhere, could not get peace of mind anywhere. His heart was fixed on her (तच्चित्ते), his mind was fixed on her (तम्मणे), even his soul was tainted by thoughts about her (तल्लेस्से), he resolved to have her (तदज्झवसाणे), he occupied himself to secure what she would like (तदट्ठोवउत्ते); he concentrated all his sense-organs on her (तयप्पियकरणे. तदर्पितकरणे), his thoughts were full of her (तब्भावणाभाविए). कामज्झयं गणियं अन्तरं लब्धेइ, he found an opportunity to (visit) the courtesan.

53. मणुस्सवागुरापारिक्खित्ते, encircled by a net (वगुरा, वग्गुरा) of men, i. e., surrounded by his servants. तिवलियभिउडिं निडाले साहट्ठु, having contracted his eyebrows in three folds (तिवलिया) on his forehead, i. e., being angry. अट्ठिमुट्ठिजाणुकोप्परपहारसंभग्गमहियगत्तं करेइ, the king gave a sound beating to उज्झियअ and made his body broken and shattered by strokes of bones, fists, knees and elbows. एएणं विहाणेणं, in this manner, i. e., as described in § 37.

54. अज्जेव तिभागावरोसे दिवसे, to-day, when one-third of the day still remains to pass, i. e., at 2 p. m. which is the usual time fixed by convention for impaling an offender. Cf. सुळीं देण्याची वेळ. सूलीभिन्ने, broken on an iron pike, impaled. तिरियभोगेसु मुच्छिए, addicted to pleasures of lower animals which kill their

own young ones. वाणरपेहए, young ones of monkeys. जायमेत्तकं वद्धेहिन्ति, will cut off his testicles as soon as born, in order that he should lose his manly power and that he should be useful to courtesans for securing clients. विज्ञयपारियणमेत्ते, one who has become educated (विज्ञय विज्ञ-क) and who has attained maturity of age to be able to enjoy pleasures of life. विज्ञापयोग, use of magic. मन्तचुण्णोह, by charms and magic powders. हियउड्डावणाहि, by making one's heart leap, i. e., by maddening him. निण्हवण, concealing what one has obtained. पण्हवण, making one attracted. अभियोगिएहिं, by bringing one under his influence. Com. अभियोगः पारवश्यं सः प्रयोजनं येषां ते अभियोगिकाः.

55. गोट्टिहएहिं जीवियाओ ववरोविण्, समाणे, being deprived of its life by गोट्टिह, i. e. keepers of the pen.

58. देसप्पन्ते, at the ending portion of the kingdom, on the border, frontier or the country. विसमगिरिकन्दरकोलम्बसंनिविट्ठा, situated in a corner (कोलम्ब) of a rugged valley of the mountain. Com. विषमं यद्विरेः कन्दरं कुहरं तस्य यः कोलम्बः प्रान्तः तत्र संनिविष्टाः संनिवेशिताः कोलम्बो हि लोके अवततं वृक्षशाखाग्रमुच्यते, इहोपचारतः कन्दरप्रान्तः कोलम्बो व्याख्यातः. वंशीकलङ्कपागारपरिविखत्ता, encircled by a wall-like fencing of bamboos. Probably both वंसी and कलङ्क are synonyms and mean bamboo. Cf. कळक in Marathi. छिन्नसेलविसमप्पवायफरिहोवगूढा, surrounded by a ditch (फरिहा, परिखा), formed by rugged precipices of hills cut. Com. छिन्नो विभक्तोऽवयवान्तरापेक्षया यः शैलस्तस्य संबन्धिनो ये विषमाः प्रपाताः गर्ताः ते एव परिखा तथा उपगूढा वेष्टिता. आन्तिमन्तरपाणिया, places of waters in which

were inside the forest and hence not easy of access to strangers. सुदुर्लभजलपेरन्ता, the skirts (पेरन्त, पर्यन्त) of which were characterised by scarcity of water. सुदुर्लभं जलं येषु ते सुदुर्लभजलाः, तादृशाः पर्यन्ताः यस्यां सा. अणेगखण्डी, having many passages and byways between hills. Com. अनेकाः नश्यतां नराणां मार्गभूताः खण्डयः अपद्वाराणि यस्यां सा. विदियजणदिन्ननिगमपवेसा, entry into and exit from which was allowed only to those persons who are known. सुबहुयस्स वि कुवियस्स षणस्स दुप्पहंसा, unassailable even by a large number of angry people engaged in preventive service of policemen. The Com. explains कुवियस्स (Sk. कुपितस्य) as मोषव्यावर्तकस्य, i. e. persons engaged to prevent thefts.

59. बहूनयरनिगयजसे, whose fame as thief has reached many cities. असिलट्टिपढममल्ले, the first or best champion in wielding sword.

60. छिन्नाभिन्नबाहिराहियाणं कुडङ्गे, the thief विजय acted like a shelter (कुडङ्ग, fence) to persons whose limbs were cut off, i. e., who were punished for thefts (छिन्नाभिन्न) and who were exiled (बाहिराहिय). The Com. explains बाहिराहिय in another way also, viz. बाहिर, exiled and अहिय undesirable, the word अहिय lengthening its initial अ. Com. छिन्ना हस्तादिषु, भिन्ना नासिकादिषु बाहिराहिय सि नगरादेर्बाह्यकृताः अथवा बाहिर सि बाह्याः स्वाचार-परिभ्रंशाद्विशिष्टजनबहिर्वर्तिनः, अहिय सि अहिताः ग्रामादिदाहकत्वात्, तेषां कुडङ्गं वंशादिगहनं तद्वद्यो दुर्गमत्वेन रक्षार्थमाश्रयणीयत्वसाधर्म्यात् च तथा. कप्पायं करेमाणे, getting money as he thinks fit.

61. अहीनपुण्णपञ्चिन्दियसरीरे, whose body was en-

dowed with all the five sense-organs and had no deficiency.

63. इन्द्रभूति गौतम saw अभग्गसेण in the midst of a big crowd ; his offences were being proclaimed. He was made to sit in a square and officers killed before him his uncles. Similarly in other squares of the city other relatives also were killed in his presence in order that अभग्गसेण should see the death of his relatives and experience grief for the same. Male relatives were killed first and females later so that अभग्गसेण should see their pangs as well.

65. दिन्नभइभत्तवेयणा, persons who were paid wages either in cash or in food ; दत्तं भृतिभक्तरूपं द्रव्य-भोजनलक्षणं वेतनं मूल्यं येषां ते. कल्लकल्लि, every morning. पात्थियपिडअ, v. l. पच्छियपिडअ, is a pair of baskets attached to a bamboo staff and carried on shoulders: Cf. कावड in Marathi.

66. रायमग्गे अन्तरावणंसि, in the bazar of the principal street of the town.

68. जिमियभुत्तुत्तरागयाओ, after having taken their meals (जिमिय) and after having come to the hall after meals to eat bettle nuts etc. पुरिसनेत्थिया, putting on men's attire. भरिएहिं फलएहिं, with shields brandished in hands. निक्किट्टाहिं अर्साहिं, with swords drawn. समुल्लालियाहिं दामाहि, with the brandishing of weapons (दामा पाशकविशेषः). The reading of the text is uncertain; the Com. gives दाहाहिं as an additional reading; but in the निरयावलियाओ the passage has got डावाहिं which means left hand. समुहरवभूयं पिव करेमाणीओ, creating noise like that of an ocean.

71. पञ्चधाई° जाव परिवहुइ, the boy grew attended by five nurses. अट्टदारियाओ, the boy अभग्गसेण was married to eight girls, had eight palaces and had gifts from his father in eights (every article in eights). उप्पि पासाए...भुज्जमाणे विहरइ, enjoyed pleasures of life in lofty mansions.

72. इट्ठीसक्कारसमुदएणं, with great pomp and show.

74. तुज्झं बाहुच्छायापरिग्गहिया, favoured by the protection of your arms, बाहुच्छाया. पायवडिय, पादपतित, prostrated on his feet.

77. तं सेयं खलु...पडिसेहित्तए, it would be better if we repulse their attack before they reach our settlement.

78. विसमदुग्गगहणं ठिए, taking shelter at a difficult place or fortress and thicket. गहियभत्तपाणे, equipping himself with food and drink for his army.

80. अधारणिज्जामिति कट्टु, thinking that it was impossible to hold out against robbers. विस्सम्भमाणे उवयए यावि होत्था, he can be approached by taking him into confidence by means of साम, भेय and उवप्पयाण. अब्भिन्तरगा सीसगभमा, those so-called followers of his who are in his confidence.

81. उस्सुक्कं दसरत्तं पमोयं, a festival lasting for ten nights, admission to which was free, i. e, without any fees (उस्सुक्कं). The festival had several places of amusement, and feasts also were arranged in that connection. विउलं असणं...सयमं व गच्छित्था, should they bring presents such as flowers to you just here or would you go there personally ?

82. नाइविकिट्टेहिं अद्धाणेहिं, journeys which were not very long or at a long stretch. सुहेहिं वसहीपायरासेहिं, with comfortable halts and meals.

91. सइत्थीयं पुरिसं, a person accompanied by a woman. This person is no other than सगड and the woman courtesan सुदारिमणा.

93. जूहाणि वाडगांसि सानिरुद्धाईं चिट्ठन्ति, there were in his pen several herds of animals such as अय, एलय etc. कप्पणिकप्पियाईं, cut into pieces and small pieces

95. जायमेत्तं चेव सगडस्स हेट्ठाओ ठावेन्ति, as soon as the child was born, thay placed it under a cart. दोच्चं पि गिण्हावेन्ति, they again took it back.

107. रज्जबलविवद्धणअट्टयाए, for the purpose of increasing the importance or strength (बल) of his kingdom. जाहे जाहे वि य णं...विद्धंसिज्जइ वा पडिसेहिज्जइ वा, whenever king जियसत्तु was engaged in fighting with his enemy's army, the priest used to offer human sacrifice and then the enemy's army was either routed or repulsed.

118. नन्दिवद्धण or नन्दिसेण wanted his father's throne and for this purpose asked his father's barber to kill him by thrusting a razor-blade into the king's neck. The king discovered his son's plans and ordered that he should be punished in such a manner that there should be some resemblance of coronation. So the men first placed him on a red hot iron throne and poured over him pots full of melted metal. They also put on him a red hot necklace of eighteen strings, of nine string et.c, then a पट्ट, a band for forehead, then a crown, all red-hot.

120. This section mentions the jailor's implements for torturing offenders. The jailor had many pots full of melted metal. He had several pots full of urine of different animals. He had several kinds of fetters, whips, sticks, ropes, nails, and razors.

121. This section describes punishments as they were administered in the jail in those days. The offenders were made to lie on their back; their mouths were opened with an iron bar and they were made to drink melted metal. हेट्टामुहे पाडेइ, छडछडस्स वम्मावेइ, he asked the offenders to lie on their belly and gave lashes of whips with a छड् sound. सत्थोवाडिय, Sk. शस्त्रावपाटित, wounded by weapons. पुरिसेहिं उक्कम्पावेइ, gave the offenders a good shaking by his men. अगडंसि ओचूलयालगं पजेइ, let them down in a well with their heads down and made them drink water. पच्छावेइ, caused bleeding by razor-blades etc. लोहकीलए दवावेइ, put pins and nails on several parts of their body. सूईओ...कोटिल्लिएणं आउडावेइ, thrust needles etc. into the body and bent them by means of small hammers, and made them rub on the ground. ओल्लबद्धेहिं वेढावेइ, covered their bodies with wet दर्भ grass, made them sit in the sun and when the दर्भs were dry, pulled them out, so that the skin would begin to bleed.

125. न नज्जइ, न ज्ञायते, I do not know. असुभेण कुमरणेण by an ignominious manner of death.

130. सुयमुहसुयहत्यं, with face and hands swollen.

सडियपायङ्गुलियं, with toes decayed. रसियाए पूइएण य थिविथिवियवणमुहकिमिउत्तयन्तपगलन्तपूयरुहिरं, the sores on his body were dripping with pus and watery blood (रसिया = लसीका) and worms were pricking the sores which were oozing out pus and blood. लालापगलन्तकण्णनासं, water was oozing out from ears and nose. दण्डिखण्डवसणं, wearing sewn rags. खण्डमल्लगखण्डघडहत्थगयं, having in his hand, a broken earthen cup, मल्लक, and a broken earthen pot. विलमिव पन्नगभूएणं अप्पाणेणं is a usual expression to describe the sentiment of a Jain monk while taking his food. The expression means: He took food without any attachment or relishing of the food, but simply to keep himself alive, as a snake takes to the hole. The Com. on अन्तगडदसाओ however explains it in a slightly different manner: Just as a snake enters into its hole without touching the sides of the hole, so the ascetic took his food as if without allowing the food to touch the cavity of the mouth. यथा विले पन्नगः पार्श्वसंस्पर्शेनात्मानं प्रवेशयति तथा अयमाहारं मुखेनासंस्पृशन्निव रागविरहितत्वादाहारयति.

134. अट्टङ्गाउब्बेयपादए, a physician who studied eight branches of the science of medicine such as कुमारभिच्च etc.

135. The physician धम्मन्तरी used to prescribe meat preparations to all, healthy as well as sick, rich and poor, ascetics and Brahmins, beggars and pilgrims. He himself used to eat these meat preparations.

137. जाया जाया दारगा विणिहायमावज्जन्ति, all children, as soon as born, died. तं धन्नाओ etc. "So blessed indeed are the mothers, happy and meritorious and auspicious,—mothers who have well-earned the fruit of their human life, whose wombs deliver pretty children, greedy to suck milk from breasts, giving a sweet talk, warbling, nestling against the breasts and arms of their mothers, children that are placed on the laps of their mothers by clasping them into their lotus-like delicate hands and that give again and again a sweet and warbling talk." ओवायइत्तए, ओवाइणित्तए, to beg the favour of a deity. जायं च...अणुवट्ठइस्सामि, I shall make additions to (the property of the deity for) worship, gifts, share of profit, and permanent capital. कयकोउयमङ्गलपायच्छित्ता, who put on कौतुक, marks of ashes, auspicious things like rice-grains and curds and performed expiatory rites. उल्लपडसाडया, keeping her clothes wet after bath. Keeping wet clothes at the time of worship is considered specially sanctifying. पुष्क°, the full expression is पुष्कवत्थ-गन्धमल्लालंकार. The manner in which the Jains worship their deity is described here. आलोए पणामं करेइ, salutes at the sight of the deity. लोमहत्थ is a bunch of wool. दगधाराए अब्भुक्खेइ, sprinkles with a stream of water. पम्हल°, the full expression is पम्हलसुउमाल-गन्धकासाइयाए गायलट्ठी ओल्लुहेइ, wipes off the body of the deity by a scented, soft and delicate piece of cloth.

146. मच्छन्धवाडए, a settlement of fishermen.

148. आट्टिचम्मावणद्धं, covered by bones and skin, but possessing no flesh. किडिकिडियाभूयं, very lean. नलिसाडगनियत्थं, clad in black clothes. मच्छकण्ठएणं गलए अणुलग्गेणं, with a fish-bone sticking into his throat.

151. सण्हखण्डियाणि etc. are various fish preparations. Their nature, as the Com. says, is to be understood from रुढि.

156. बहूहि उप्पत्तियाहिं ४ बुद्धाहिं परिणममाणा, thinking by their four types of intellect, viz., उप्पत्तिया, वेणइया, कम्मिया and पारिणामिया, born, acquired by study, acquired by practice and acquired by maturity of age. वमणेहि etc. are cures used by physicians.

166. ओहयं जाव झियाइ, she began to brood over the matter being depressed at heart.

174. आगासतलगंसि कणगतिदूसेणं कीलमाणी, playing with a golden ball in an open space.

175. आसवाहिणियाए निज्जयमाणे, while passing in the course of his horse-ride.

176. अब्भिन्तरठाणिजे पुरिसे, men who were in his confidence and trustworthy. जइ वि सा सयंरज्जसुक्का, even if she requires dowry of my kingdom.

177. सरिसो वा संजोगो if the match is suitable. एयं चेव मम सुक्कं...अणुगिण्हइ, that the king favours me in this manner is itself a dowry to me.

178. पुरिससहस्सवाहिणीयं सीयं, a palanquin (सीया-शिबिका) carried by a thousand men.

179. फुट्टमाणेहि मुइहमत्थएहि, with tambors being played upon; वर्त्तीसइवद्ध, with thirty-two kinds of dances.

182. एएणं वक्खेवेणं, on account of this distraction.

183. मज्जाइया, intoxicated. विरहियसयणिज्ज, bed in a solitary place.

192. जहा तेयली, see नायाधम्मकहाओ xiv.

200. पञ्चाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं गिहिधम्मं—
The duties of a भ्रावक in Jainism are twelve in number ; they consist of five अणुव्रतs or lesser vows and seven शिक्षापदs or disciplinary vows. The vows observed by monks are called महाव्रतs, and in contrast, those observed by lay disciples are called अणु or lesser. Both the अणुव्रतs and the महाव्रतs are described in full in the first appendix on page 127 and 128 of the उवासगदसाओ. In the case of the monk the formula of the व्रत is सव्वं पाणाइवायं पच्चक्खामि etc., while in the case of an upāsaka it is थूलं पाणाइवायं पच्चक्खामि etc., with reference to the first three. The fourth vow of the monk is सव्वं मेहुणं i. e., absolute continence, while the same for an upāsaka is सदारसंतोसे, limitation of sexual pleasure to one's wife or wives. The fifth vow of the monk is सव्वं परिगहं abandonment of *all* possession, but the same for an upāsaka is इच्छाविहिपरिमाण, limitation of one's desires and ambitions, a detailed description of which is given in the उवासगदसाओ in sections 17-42. With reference to the seven disciplinary vows we should note that they are divided into two classes again, three गुणव्रतs and four शिक्षापदs. The गुणव्रतs are:—(1) अणट्ठादण्ड, unprofitable employment or indulgence in unpro-

fitable occupation; (2) दिसिम्बय, limitation with reference to one's movements in a particular quarter, and (3) उवभोगपरिभोगपमाण, limitation as to articles of use such as food, drink, clothing etc. The commentator on Dharmabindu explains दिसिम्बय as दशसु दिक्षु विषये गमनपरिमाणकरणलक्षणं व्रतं, while the same author explains देसावगासिय as देशविभागे प्राक्प्रतिपन्नदिग्गतस्य योजनशतादिपरिमाणरूपस्य अवकाशः गोचरः यस्य प्रतिदिनं प्रत्याख्येयतया. The difference between दिसिम्बय and देसावगासिय therefore, seems to be, that in दिसिम्बय a person limits his movements to a particular quarter, east, west or so ; while in देसावगासिय he limits, every day, the distance to be traversed *in the quarter*. The commentator means by उवभोग objects the use of which can be repeated, such as house, clothes etc., and by परिभोग he means objects that can be used once only, such as food and drink; उपभुज्येत पौनःपुन्येन सेव्यते इत्युपभोगो भवनवसनवनितादिः; परिभुज्यते सकृदासेव्यते इति परिभोग आहारकुसुमविलेपनादिः. The four शिक्षापदs are ; (1) सामाह्य good conduct, सावद्य-योगपरिहारनिरदद्ययोगानुष्ठानरूपः (2) देसावगासिय; (3) पोसहोववास-observing fasts on the 8th day, 14th day of each fortnight, and 15th day, i. e., the full moon day (पुण्णमासिणी) and the new moon day उद्दिट्ट (अमावास्या); and (4) अतिथिसंविभाग, offering charities to guests (अतिथि) or to pious men of Jain sect, such as monks, nuns, layman and lay women. अतिथिसंविभागो नाम अतिथयः साधवः साध्व्यः भ्रावकाः भ्राविकाश्च, एतेषु गृहमुपागतेषु भक्त्या अभ्युत्थानासनदानपादप्रमार्जननमस्कारादि-

भिरर्चयित्वा यथाविभवशक्तिः अन्नपानवस्त्रौषधालयादिप्रदानेन संविभागः कार्यः. To these twelve vows the texts always add as the last vow of the life a series of continuous fasts, अपचिह्नममारणन्तियसंलेहणाद्भूसणाराहणा, determined self-mortification by the last mortal emaciation. Note that the monk's vows are called महाव्रतः; while those of layman are called अणुव्रतः. The monk observes these vows in an absolute, perfect manner, as, for instance, abstaining from doing injury even to so-called inanimate objects like stones etc., while the householder cannot practice this in such a manner and is therefore allowed to *lessen or limit the sphere* of his observances.

205. अणुगारं एज्जमाणं पासइ etc., we get here the description as to how a Jain layman should receive a monk visiting his house.

206. तिवेदणं, pure as regards the article (दब्ब-सुद्ध), as regards the receiver (गाहगसुद्ध) and as regards the donor (दायगसुद्ध). तिकरणसुद्धेणं, pure in three ways, i. e., by mind, body and speech. संसारे परिक्कीए, his संसार became limited. अन्तरा वि य णं आगासे etc., they proclaimed in a divine voice in (the sky) “ Oh, what a noble gift, what a noble gift ” (अदो दाणं).

DATE OF ISSUE

This book must be returned
within 3, 7, 14 days of its issue. A
fine of ONE ANNA per day will
be charged if the book is overdue.

--	--

